

sayı

24

sosyalist politika

ÜÇ AYLIK KİTAP DİZİSİ MART 2000

KÜRESELLEŞME SÜRECİ VE SOSYALİSTLER

ÖDP: Yeni Bir Dönemin Eşiğinde
Sosyalist Politika

ÖDP Kongreler Süreci ve Sosyalist Politika'nın Önergeleri
Sosyalist Politika

Küreselleşme ve Avrupa Birliği Tartışmaları:
Soldaki Güncel Mevzilenmeler
Metin Çulhaoğlu

Avrupa Birliği ve Türkiye Solu
Engin Erkiner

Ulus-Devlet Ölçekli Siyaset **Ali Deniz Toros**

Küreselleşme Sürecinde Üçüncü Dünya
Haluk Savaş

Avrupa Birliği'ne İlan-ı Aşk **Tamer İncesu**

SEP'e Yanıt: Kürt Sorunu ve MHP Yeter mi?
MHP ve Faşizm Konularına Giriş
Haluk Savaş - İlhan Kamil Turan

Enerji Politikaları ve Türkiye Gerçeği
F. Tikveşli

Ticaret ve "Biz" **Mehmet Erkan**

SARMAL YAYINEVİ

Adres : Çatalçeşme Sk. Meriçli Ap. 52/3
Cağaloğlu - İSTANBUL
Tel : 0 212 513 94 23 - 0 212 513 95 21
Fax : 0 212 521 45 78

SOSYALİST POLİTİKA 24

Ortak Kitap

Adres: Olgunlar Sk. No: 20/20 Bakanlıklar/ ANKARA
Tel: 0 312 418 39 50

Baskı: Ceren Basım Yayın

İÇİNDEKİLER

SUNU	5
ÖDP: YENİ BİR DÖNEMİN EŞİĞİNDE	
<i>Sosyalist Politika</i>	7
ÖDP KONGRELER SÜRECİ VE	
SOSYALİST POLİTİKA’NIN ÖNERGELERİ	
<i>Sosyalist Politika</i>	15
KÜRESELLEŞME VE AVRUPA BİRLİĞİ TARTIŞMALARI:	
SOLDAKİ GÜNCEL MEVZİLENMELER	
<i>Metin ÇULHAOĞLU</i>	29
AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE SOLU	
<i>Engin ERKİNER</i>	39
ULUS-DEVLET ÖLÇEKLİ SİYASET	
<i>Ali Deniz TOROS</i>	47
KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ÜÇÜNCÜ DÜNYA	
<i>Haluk SAVAŞ</i>	58
AVRUPA BİRLİĞİ’NE İLAN-I AŞK	
<i>Tamer İNCESU</i>	64
SEP’E YANIT: KÜRT SORUNU VE MHP YETER Mİ?	
-MHP ve Faşizm Konularına Giriş-	
<i>Haluk SAVAŞ – İlhan Kamil TURAN</i>	72
ENERJİ POLİTİKALARI VE TÜRKİYE GERÇEĞİ	
<i>F. TİKVEŞLİ</i>	93
TİCARET VE “BİZ”	
<i>Mehmet ERKAN</i>	97
TÜRKİYE SOSYALİSTLERİ VE KÜRTLER	
<i>Engin ERKİNER</i>	108

SUNU

Sosyalist Politika, yayın hayatının altı yılını geride bıraktı. Bu altı yılı bizimle paylaşan tüm okurlarımıza merhaba diyoruz. İlk yayınıımızdan bu yana, okuyucularımıza verdiğimiz sözleri önemli ölçüde yerine getirdiğimizi düşünüyoruz. Sosyalist Politika geleneksel solun bir bölümü olarak, teorik bir yayın gereksinimini vurgulamıştı. Sosyalist Politika söz konusu gereksinimi ve marksizmi bu ülke topraklarında ete kemiğe büründürme etkinliğiyle bir arada üretmek niyetindedir.

Bu niyetle Sosyalist Politika, özel olarak geleneksel solun boş bıraktığı alanları doldurmaya ve işlemeye özen göstermiştir. Aynı zamanda, yayın faaliyetimiz boyunca Türkiye sosyalist hareketinin siyasal sürecinden uzak kalmamaya da ayrıca özen gösterilmiştir. Bu anlamda Sosyalist Politika, ÖDP içinde sosyalist hareketin gelişimine ve yeniden yapılanmasına dair gerekli katkıları vermeye devam etmektedir.

Kitabımızın bu sayıdaki dosya konusunu “Küreselleşme Süreci ve Sosyalistler” olmak üzere hazırladık. Günümüzde küreselleşme, AB ile birlikte daha canlı bir şekilde tartışılmaya başlandı. Bu tartışmaları değerlendirerek biz de kendi görüşlerimizi açıklamaya çalıştık.

Dosya konumuza geçmeden önce, ÖDP’ye dönük değerlendirme yazısıyla kitabımıza başlıyoruz. Bu yazımızda hem ÖDP’de yer alan hem de Türkiye solunun değişik öbeklerinin sosyalist siyasete dönük sorumluluklarını anlatmaya çalıştık ve solun siyasal yönelimlerinde netleşmesi gerektiğine değindik. Aynı şekilde, ÖDP’ye dair bir diğer konumuz da; “ÖDP II. Büyük Konferans-Kongresi”ne sunulmak üzere hazırlanan önergeler sayesinde ÖDP’nin siyasal yönelimlerine önerilerde bulunduk.

Dosyamızın ilk çalışması Metin Çulhaoğlu’na ait. M. Çulhaoğlu Avrupa Birliği konusundaki görüşleri kategorize ederek, bu görüşlerdeki önemli boşluk ve eksikliklere dikkat çekerek, Türkiye solunun söz konusu konuya göre panoramasını sunuyor.

Kitabımızın devam eden yazı, kitabımızda katkısını sürekli kılan Engin Erkiner’e ait. E. Erkiner, Türkiye solunun Avrupa Birliği konusundaki tutumunun rasyonel olmaktan öte, ütopyik olduğunu belirtiyor ve bu anlamda “Emeğin Avrupası”nın gerçek temellerini sorguluyor.

Kitabımızın dosya dahilindeki diğer çalışma Ali Deniz TOROS’a ait. Yazar, küreselleşme süreçlerinde ulus-devletin varlığının olduğuna ve bu ölçekte siyasetin olanaklarına değiniyor. Dosyamıza Haluk Savaş’ın yazısıyla devam ediyoruz. H. Savaş, küreselleşme sürecinde üçüncü dünyacılığı inceliyor. Uluslararası sermayenin yayılımı ile üçüncü dünya ülkeleri üzerindeki etkileri değerlendiriyor.

Dosyamızın son çalışması Tamer İncesu’ya ait. Yazar, neo-liberalizm ile yeni sol arasındaki doğan yakınlığa, üçüncü yol arayışlarına dikkat çekerek, Türkiye solunun Avrupa Birliği konusundaki kafa karışıklığını gözler önüne seriyor.

Kitabımızın dosyadan sonra gelen çalışması Haluk Savaş ve İlhan Kamil Turan’ın ortak yazısıdır. Bu çalışmada yazarlar, ÖDP içindeki platformlardan biri olan

SEP(Sosyalist Eylem Platformu)'in Sosyalist Politika'nın "ÖDP ne Yapmalı?" adlı broşürüne dönük yapılan eleştirilere yanıt niteliğinde bir çalışmayı kaleme almışlardır. Bu çalışmada yazarlar, özellikle Kürt sorunu ve MHP konularına ilişkin Sosyalist Politika'nın görüşlerinin arka planı sunuluyor.

Kitabımızın Türkiye güncelliğiyle yakın ilişkili olan bir diğer çalışması da, enerji politikaları ve Türkiye ilişkisini inceleyen F. Tikveşli'ye ait.

Kitabımız bir diğer konuk yazar Mehmet Erkan'ın çalışması ile devam ediyor. Dosya konumuzla da ilişkisini kurabileceğimiz bu çalışmada yazar, küreselleşme karşısında sola ait olan değerlerin kaybedilmesine değinen M. Erkan, sosyalistlerin gündelik hayat ve siyaset arasında sıkışan erdemin kaybedilen değerlerini eleştiriyor.

Kitabımızın son çalışması bir telafi yazısı. Geçen sayıda Engin Erkiner'e ait olan "Türkiye Sosyalistleri ve Kürtler" adlı yazının, teknik bir hata sonucu son bölümü baskıya girememiştir. E. Erkiner'den ve okurlardan özür diliyoruz ve yazının bütünü tekrar yayımlıyoruz. E. Erkiner'den ve okurlardan özür diliyoruz ve yazının bütünü tekrar yayımlıyoruz.

Gelecek sayıda buluşmak üzere, yoldaşça selamlar.

Sosyalist Politika

Mart 2000

ÖDP: YENİ BİR DÖNEMİN EŞİĞİNDE

“Laf aramızda nekre* bir ‘eski tüfek’ parti kurulduğunda, telefonda gülerek, demişti ki: ‘... kısaltıldı mı ÖDP oluyor, ne ahengi hoş, ne çağrışımı iyi. Ödepe, sanki ödü patlamışın kısaltılmışı!”(1)

Ne Attila İlhan’a ne da yazıda geçen münasebetsiz yakıştırmayı söyleyen “eski tüfek”e saygısızlık yapmak istiyoruz; sadece “insaf” ve “ciddiyet” demekle yetiniyoruz. Genel olarak dünyada ve özel olarak da ülkemizde sosyalizm adına yaprak kımıldamayan uzun bir dönem yaşanırken, devrimci inancını ve iyimserliğini yitirmeyen ÖDP içinde yer alan ya da ÖDP içinde yer almayan sosyalistlerin bu türden yalnızca söyleyene keyif veren acımasız fantezileri hak etmediğini düşünüyoruz. Sanırsız bir “eski tüfek”in sorumluluğu ve bu sorumluluğun kendisine yüklediği görev, deneyimlerini, biriktirdiklerini, eleştirilerini siyaseten ilerletici, yol açıcı bir anlayışla sosyalist mücadele zeminine taşımak olmalıdır. Bunun gerek ÖDP’de gerekse diğer sosyalist çevrelerde, alıcısı, muhatabı olacaktır. Ama acımasız ve münasebetsiz yakıştırmalar sosyalistler tarafından hiç kuşkusuz itilecektir.

Bu yazının yazılış amacı, elbette Attila İlhan’ı ya da tekil bir “eski tüfek”i eleştirmek değil ancak buradan yola çıkarak ÖDP’nin nasıl değerlendirilmesi ya da değerlendirilmemesi gerektiğinin bir kez daha altını çizmektir.

Nerede kalmıştık?, Nereden başlayalım?

Parti toplantılarında ya da özel sohbetlerde sıkça dillendirilen bir ifade var: “ÖDP sosyalizm açısından bugün için çok önemli bir fırsattır, olanaktır. Bu fırsatı doğru değerlendirmek ve partiyi başarılı kılmak tarihsel bir sorumluluktur. Bu görevi yerine getiremezsek tarih bizden hesap soracaktır.” Bu ifade, bir sosyalistin hem tarihe hem de geleceğe karşı sorumluluğunu çok özlü biçimde anlatıyor. Bu sorumluluğu ÖDP’lilerin büyük çoğunluğunun taşıdığına yürekten inanıyoruz. Ancak, burada bir şeyin altını çizmek gerekiyor: ÖDP’ye ilişkin siyasi ve örgütsel sorumluluğumuz, partinin yaşadığı sorunların üzerini örten bir şala dönüştürülmemelidir. ÖDP’deki sorunlar, farklı eğilimlerin bir arada bulunması nedeniyle farklı önceliklere göre sıralanabilir. Ancak, herkesin üzerinde ortaklaştığı saptama: “Bu böyle gitmez, bir şey yapmalı”dır. Doğal olarak bu da, “ne yapmalı?” sorusunu içinde bulduğumuz kongre ve konferans sürecinde daha yakıcı ve sorgulayıcı bir biçimde gündemin başına taşımaktadır.

Sorgulamaya önce, “ÖDP nedir?, Ne değildir?” ya da “Ne olmalıdır?, Ne olmamalıdır?” sorgulamasıyla başlamak gerekiyor.

* nekre: acımtırak, ekşimtırak, mayhoş bir tat.

Buna ilişkin saptamaları sıralarsak:

Birincisi; ÖDP, sosyalizmin hem kavram hem de reel olarak dibe vurduğu bir dönemde farklı kökenlerden ve geleneklerden gelen sosyalistlerin bu konjonktürde birlikte siyaset yapabilecekleri en uygun ve anlamlı zemindir. Ama, tek başına zaman zaman dillendirildiği gibi salt bir “birlik projesi” değildir. “Birlik en devrimcidir” güzellikleri, sosyalist siyaseti yalnızca “birlik” kulvarına sıkıştırma yaklaşımı bugün artık fazla bir şey ifade etmemekte ve yetersiz kalmaktadır. Birlik, birliğin cisimlendiği parti, bütünlüklü bir siyasal perspektifle organize bir biçimde iktidar hedefine yönelme yeteneğini gösterebiliyorsa ancak o zaman siyasette hak ettiği karşılığı bulabilecektir.

İkincisi; ÖDP, çoğulculuğun, çoğulcu yeni siyasal kültürün sınıandığı bir antreman sahası, birbirini yalnızca dinleme becerisi gösteren “kibarlar kulübü” değildir. Bu bağlamda, parti, farklı fikirlerin, farklı siyaset tarzlarının, farklı siyasal açılımların tokuşa tokuşa siyasal açılım ve perspektif ürettiği bir çoğulculuk zemininde canlı bir organizmaya dönüştürülebiliyorsa anlamlı ve işlevli kılınabilir.

Üçüncüsü; ÖDP’yi hangi siyasal-toplumsal nesnelliğin var ettiği göz ardı edilerek, partiye keyfi ve spekülatif misyonlar biçilmemelidir. ÖDP’nin kurulduğu sürecin nesnelliği, bu nesnelliği veri alan kuruluş öncülleri, ÖDP’ye ilişkin, bu nesnellığe ve bileşimine denk düşen konjonktürel bir misyonun ötesinde bir kurgu yapılmasını imkansız kılmaktadır. O nedenle ÖDP, nihai bir parti formu olarak algılanmamalı ve kurgulanmamalıdır. Eğer, Türkiye devriminin nihai partisine ilişkin bir kurgu yapılacaksa, bu kurgunun içinde ÖDP’in yeri ve misyonu doğru saptanmalıdır. Türkiye’de sosyalist devrimci süreç, eğer uzun süre çok öznel bir seyir izleyecekse (ki bu büyük olasılıkla böyle olacaktır) ÖDP bu sürecin diğer özneliyle birlikte ayrışa-birleşe seyreden harmanlanma dinamizminin ürünü olacak yeni özne ya da öznelerin oluşumunun önemli bir bileşeni olabilecektir. Kurgulanan bu sürecin anlamlı ve tortu bırakan bir öznesi olmanın, daha açıkçası ÖDP’ye (ve diğerlerine) böyle misyon biçmenin önem eksiltme olmadığını, tam tersine ÖDP’nin misyonunu doğru kurgulamak olduğunu düşünüyoruz. Kimse bu nesnelliği görmezlikten gelerek ÖDP’ye nihai parti giysisini giydirmeye, diğer bir deyişle Türkiye devriminin partisini misyonu biçmeye kalkışmamalıdır. Bu türden abartılı misyon kurgusu, ÖDP’ye nesnelliği yok sayan bir iradecilikle nihai ve ideal parti formu yakıştırma, partiyi zaaf ve kompleksli bir yapıya dönüştürür. Ayrıca, ÖDP’nin misyonuna ilişkin yukarıda betimlenen kurgu, partinin devrimci bir parti olmasının önünde bir engel olmadığı gibi, tam tersine ÖDP’nin devrimci bir partiye dönüştürülmesi zorunluluğunun da altını çizer. O nedenle, ÖDP’yi konjonktürel, sınıf eksenli devrimci bir kitle partisini olarak kurgulamak ve bu misyonu gerçekleştirmesinin koşullarını yaratmak, ÖDP’yi önemsizleştirmek, misyonunu küçümsemek anlamına gelmez. Tam tersi, sosyalizmin iktidarına giden devrim sürecinde partiye onurlu ve tarihsel bir misyon biçmektir.

Dördüncüsü; ÖDP’nin sınıf politikalarına ve sınıfa yönelişine ilişkin tutumun sorgulanması gerekliliğidir. ÖDP’nin “emek eksenli” politika izleyeceği parti programında yer almasına karşın bu yaklaşım dört yıllık parti söyleminde ve pratiğinde

yeterince karşılığını bulamamıştır. Bunda, partinin kuruluşunda yaratılan ve bugüne kadar da, etkisi son zamanlarda azalsa da, süren olumsuz atmosferin etkili olduğu kanısındayız. Bu olumsuz atmosfer, partiyi, sınıf indirgemeciliğinden kaçayım derken, işçi sınıfı siyasetini toplumsal formasyonun bütünü üzerinden yapmak yerine, diğer uca savurmuştur. Tabii bunda, işçi sınıfından kaçışın zeminini hazırlayan yeni sol ve post-marxist tezlerin partiye nüfuz etmesi de önemli bir etkidir. Partide dört yıl boyunca egemen anlayış, birbiriyle eşitlenmesi ya da birbirinden bütünüyle dışlanması mümkün olmayan farklı düzlemleri birbiriyle eşitleme çizgisini sürdürmüştür. Sınıf dinamikleriyle sınıf dışı toplumsal dinamiklerin esas itibarıyla sınıf politikaları ekseninde ilişkilendirilmesi yerine, sınıf düzlemiyle sınıf dışı toplumsal düzlem çoğu zaman eşit ve bir sayılmış, hatta zaman zaman alt kimliklerin belirlendiği sınıf dışı toplumsal dinamikler, sınıfsal dinamiklerin (üst kimliğin) önüne çıkarılmıştır. Ancak özellikle seçimlerden sonra bu konuda olumluluk içeren bir farklılaşmadan söz etmek mümkün. Örneğin, Parti Meclisi Çalışma Raporu'nda bu değişim gözlenebilmektedir: "ÖDP, bu sorunları 'sınıf' sorumundan kopartan 'liberal-kozmopolit' düşüncelerle, 'sınıf mücadelesi' adına bunları yok sayan 'indirgemeci' düşüncelere karşı teorik ve pratik alanlarda hazırlıklı olmak zorundadır. 21. yüzyılda, insanların üretim araçları karşısındaki konumlarıyla birlikte bu 'kimlik'ler de siyasetin önemli bileşenlerinden biri olacaktır."(2)

"Bunun 'sivil toplum' ve 'sivil inisiyatif' kavramlarının kutsanması yoluyla yapılamayacağı açıktır. Sorunu basit bir devlet/sivil toplum ikilemiyle çözebilme mümkün değildir. Toplumun militarizasyonu sadece 'sivil hareketin' örgütlenmesiyle değil, aynı zamanda siyasal programın kendisiyle ilgilidir. Siyasal süreçlerin dışında bir 'sivilleşme' söyleminin militarizmi toplumsal hayattan dışlaması mümkün değildir."(3)

PM Çalışma Raporu'ndan alınan bu iki paragrafın her ikisi de ÖDP'ye dört yıl boyunca egemen olan "yeni toplumsal hareketler" in ve "sivil toplumculuk" un kutsanması anlayışının bir özeleştirisi olarak algılanmalıdır. Her ne kadar her iki paragrafta örtük, muğlak ve utangaç ifadeler varsa da söylenenlerin önemli olduğu kanısındayız.*

Beşincisi, sorgulanması gereken diğer bir konu da "hemen şimdilik" kolaycılığıdır. Bilindiği gibi, toplumsal ve siyasal mücadele, bu mücadelenin hedefleri, talepleri ve sonuçları süreçseldir. Sosyal yaşamda hiçbir olgu, "hemen şimdi" yle gerçekleştirilemez., ilişkilendirilemez. Bu bilindiği halde "hemen şimdilik" parti söylemine taşırsanız ne olur? Birincisi, amaçlanan hedef, anlık heyecan veren kupkuru ve hiç iz bırakmayan bir metafor olur. İkincisi, "hemen şimdiki" talepler, hemen şimdi gerçekleşmeyince umut kırıcı ve can sıkıcı bir ruh hali yaratır ya da anlık yükselir ve anlık sönümlenir. Üçüncüsü,

* Örneğin, birinci paragrafta, insanların üretim araçları karşısındaki konumlarının diğer kimliklerine göre üst belirleyen olduğu açık ifade edilmemiştir. Yine, ikinci paragrafta geçen, "...toplumun militarizasyonu sadece sivil hareketin örgütlenmesiyle değil, aynı zamanda (abc) siyasal programın kendisiyle ilgilidir." cümlesinde altı çizili "aynı zamanda" ifadesi yerine "esas olarak" ifadesi kullanılsaydı, ifade hem anlaşılır olacak hem de özeleştirici yerli yerine oturacaktı. Bunlara sadece değiniyoruz: Sözcükler, kavramlar üzerinde pratik süreçlere yansımaları görmeden önyargıyla fırtınalar koparmayı doğru bulmuyoruz.

“hemen şimdici” kolaycılık uzun süreli, yoğunlaştırılmış siyasal kampanya perspektiflerini önemsiz hatta gereksiz kılar. Bu nedenle her şeye yasakçı bir yaklaşımla bakmamıza rağmen “hemen şimdi” ifadesinin parti söyleminden düşürülmesinden yana bir yasakçılığı benimsiyoruz.

Altıncısı, partinin kuruluşunda yaratılan “parti” anlayışının sorgulanmasıdır. Parti-üye ilişkisi gönüllülük temelinde şekillenir ancak “gönüllülük” ilke ve temel kalkış noktası olmasına rağmen parti-partili ilişkilerini daha somut ilkeler çerçevesinde bir forma oturtmak kaçınılmaz bir zorunluluktur. Eğer, partiyi üyeleriyle-kurullarıyla-kolektif siyasal üretimiyle- bütünlüklü ve canlı bir organizma olarak gerilimli/uyumlu dinamizmiyle tanımlamak istiyorsak kaçınılmaz olarak bugüne kadar ki ilkeler ve teamüller manzumesini sorgulayıp yeni bir form oluşturmak zorundayız demektir. Yoksa, hem bugüne kadar ki gevşek parti formunu savunup hem de aidat toplayamamaktan, siyasette ortaklaşamamaktan, dayanışamamaktan, pratik süreçlere ve eylemlere katılım azlığından yakınmanın anlaşılır hiçbir yanı yoktur.

Yedincisi, partinin kuruluşundan bu yana kutsanan yerelcilik, siyaseti departmanlara ayıran ihalecilik ve hem bunların nedeni hem de sonucu olan bütünlüklü politik hat oluşturamama beceriksizliğimiz sorgulanmalıdır. Post-marksist bir yanılsamayla sanıldığı gibi, bütünü gözeten siyasal ve teorik açılımlar, perspektifler yerel dinamikleri ve inisiyatif yok etmez. Aslında durum tam tersinedir. Yani bu durum, bütünlüklü siyasal-teorik perspektif yoksunluğu ya da perspektifin kolektivize edileceği mekanizmaların yaratılamamış olması yerellikteki parti organlarının ve üyelerin ciddi bir sıkışma yaşamalarına neden olur.

Yine bir yanılsamayla sanıldığı gibi, sınıfı eksen alan siyaset tarzı, diğer toplumsal dinamiklerle anlamlı ve ilkeli ilişkilenenmenin önünü kesmez. Tam tersine her şeyi ilgisine havale eden ihalecilik anlayışının yaratacağı kaos ve belirsizliği, sistemli, ilkeli ve sonuç alıcı bir mücadele hattına taşır. Parti Meclisi Çalışma Raporu’ndaki: “...ÖDP’lilerin farklı düşünceler savunmaları başka bir şeydir, ÖDP’nin bir parti olarak belirgin bir politik perspektifinin olması başka bir şeydir... ÖDP yeni dönemde bu tür federatif alan çalışmasıyla örgütsel inşayı başaramayacaktır.”(4) saptamayı oldukça önemli buluyoruz ve bunun parti yaşamında yerleşiklik kazanması için çaba harcamak gerektiğine inanıyoruz.

Sekizincisi, toplumsal muhalefetin koordinasyonu sınırlandırılmış siyaset tarzı sorgulanmalı ve dönüştürülmelidir. Parti, siyasal mücadeleyi sınıfsal ve toplumsal dinamikler dolayısıyla toplumsal formasyonun bütünü üzerinden sürdürürken kaçınılmaz olarak tarihsel öncülük misyonunu da yerine getirir. Öncülük, verili gündemlere eklenip orasını burasını mıcıklemek değildir. Örneğin, Yargıtay Başkanı Sami Selçuk’un yarattığı gündeme, politik süzgeçten geçirmeden siyasal sonuçlarını hesaba katmadan “demokrasi bulmuş mağribi gibi” balıklama atlamak hiç değildir. Sosyalistler, burjuvazinin meclisiyle, kurumlarıyla, medyasıyla yarattığı yapay gündemlere ve şaşırtıcı gündem çokluğuna eklenilmeye mahkum olmazlar. Sosyalizm mücadelesi verili gündemi bozmak ve gündemi sosyalist mücadelenin amaçlarına uygun yöne çekmek gibi

bir becerikliliği göstermesi gerekir. Partinin görevi siyasal yaşama şu veya bu biçimde eklenip siyasal süreçlerin ilgilileri arasında eşgüdümü sağlamak değildir. Görev, siyasal-teorik pratik süreçlere öncülük edebilmektir. Ayrıca öncülük, burjuva aygıtın sunduğu gündemlerin dışında, dünyanın, ülkenin, işçilerin, emekçilerin, ezilenlerin yaşamıyla ve geleceğiyle ilgili yakıcı ve anlamlı sorunları, çözüm yollarını kitlelerin bilincine kazıyıp gündem oluşturmaya da gerektirir.

Dokuzuncusu, ÖDP'nin olmayan kadro politikası ve yine olmayan parti içi eğitim anlayışı sorgulanmalıdır. Hiçbir siyasal hareket, genişledikçe derinleşen, derinleştikçe genişleyen bir kadro dinamizmi yaratmaksızın büyüme şansına sahip değildir. ÖDP bugüne kadar geçmişten devşirilmiş, kuruluşunda hazır bulduğu bir kadro dinamizmiyle idare etmeye çalışmıştır. Oysaki, ÖDP bileşenlerine ve üye profiline bakıldığında siyasal yaşamın her alanında yetkinleşebilecek bir kadro potansiyeline sahip olduğu görülebilir. ÖDP, bugüne kadar üzerinde durmadığı, üyelerine teorik formasyon ve siyasal dinamizm kazandıracak bir eğitim politikasını gündemine almak durumundadır. Bu çalışmanın yapılmamasına grupların, farklı fikirlerin varlığı mazeret olamaz. Parti içi temel ortaklıkları sentezleyen bir eğitim programının uygulanmasının önünde hiçbir engel olduğunu sanmıyoruz. Eğitim çalışmasının hem yeni kadrolar üretilmesine ve kadro dinamizmi yaratılmasına hem de ortaklaşılacak bir ÖDP'li kimlik oluşumuna katkısı olacağı açıktır.

Onuncusu, ÖDP'nin marksizmle arasındaki mesafe ve soğukluk sorgulanmalıdır. Bu konuda söylenecek fazla bir şey yok. Kapitalizmin ideologlarının bile günümüzde hala kendi sorunsallarını çözümlemede temel referans aldıkları marksizmden ve marksist yöntemden bu denli uzak duruşun nedenini bir türlü anlayabilmiş değiliz. Aşılması gerekiyor ve aşılabileceğine inanıyoruz.

Gerilim geliştiricidir ama ...

Bir siyasal yapıyı geliştiren önemli faktörlerden biri yapı içindeki siyasal gerilimlerdir. Parti içi gerilimler toplumsal ve siyasal dinamikler ve bunların yarattığı atmosferle ilişkili olarak şekillenir ve anlamlı bir gerilim hattına oturtulabilirse ön açıcı ve geliştirici olur. Bunun dışında kaynağı toplumsal olmayan geçmiş aidiyetler ve sürtüşmeler üzerinden koparılan fırtınalar geliştirici olmadığı gibi partiyi kapatılmış bir iç yaşama mahkum eder. ÖDP'de özellikle son 1-1.5 yıl içerisinde bu türden tıkayıcı, kısırlaştırıcı ve içe kapatmacı anlamsız iç gerilimler sıkça yaşandı. Bu sürtüşme en belirgin haliyle iki alanda tezahür etti: Kürt sorunu ve parti içi çoğulculuk anlayışı.

Kürt ulusal hareketinin son dönemdeki siyasal yönelimleri ve tercihleri, geçmişindeki siyaset tarzı ve açılımları üzerinden kurgulanan gerilimleri en azından şimdilik önemsiz kılmış ve farklı bakış ve kurguları zorunlu hale getirmiştir. Parti içerisinde özellikle özgürlükçü sol(emek ve demokrasi) ile Kurtuluş ve SDK arasındaki bu sürtüşme konusu şimdilerde nüanslarla ayrışmakta ve şekillenmektedir. Ama Kürt sorunu var olduğu sürece bu iç gerilim potansiyeli yeniden açığa çıkabilecektir. Önümüzdeki dönemde bu

gerilim hattı, “Kürt illerinde örgütlenme-örgütlenmeme” türünden sonucun sonucu üzerinde şekillenecekse, parti yaşamının yine sıkıştırılmış bir iç sürtüşmelere mahkum olacağını unutmamak gerekir. Oysa ki Kürt sorunu aynı zamanda Türkiye devriminin hatta Ortadoğu’daki siyasal süreçlerin önemli bir unsurudur ve bu nedenle de bigane kalınmaz. Önemli bir niceliğe ulaşmış olan Kürt emekçi dinamizmi, sosyalizm mücadelesi açısından inkar edilmeyecek bir öneme sahiptir. Ayrıca, partinin ulusal soruna salt “insan hakları” bir yaklaşımla yönelemeyeceği soruna siyasal bir perspektifle bakılması gerektiği saptamasından hareket edilecekse anlamlı ve ön açıcı bir gerilim hattı yaratılması mümkündür. Bugün bir Kürt realitesi vardır ve bu sorun nihai olarak politik-pratik süreçlerle ilişkilidir. Ayrıca, siyaset, doğası gereği zaman zaman pragmatisttir. Bugün sosyalistlerin önündeki görev, her iki kesimde de yaratılmış olan şovenizmi geriletme, yok etmek ve işçi-emekçi kardeşliği üzerinden bir dinamizm yaratmanın koşullarını oluşturmaktır. Soruna yaklaşırken iki şeyden sakınmak gerekir: Birincisi, Kürt hareketinin yönelimlerini ve farklılaşmasını dikkate almaksızın sabitlenmiş bir “neylerse güzel eyler” daraltıcı bakış açısından; ikincisi, önemli ve dinamik bir niceliği barındıran Kürt kitlesini içermek, Kürt marksistleriyle ilişkilenecek yerine, gerçekliğe dönüşebilecek potansiyeli değerlendirememektir. Kısacası, soruna “insan hakları” bir bakışla ya da pratik süreçlerde her zaman karşılığı olmayan katı bir ilkesellik bakmak yerine, politik ve pratik süreçlerin verileriyle yaklaşmak anlamlı ve ön açıcı bir gerilim hattı yaratabilir. Sonuç olarak bu siyasal gerilimden hayatta karşılığı olan bir siyasal perspektif, reel bir siyasal hat üretebilir.

Parti içi çoğulculuk, çoğulcu parti ve bu anlayışın bir ilke olarak geleceğe taşınması, diğer bir gerilim konusu olarak parti yaşamına girdi. Önce bir şeyin altını çizmek gerekiyor. Bize göre, çoğulculuk, geleceğin çoğulcu toplumu, politik adımlarımızı, geleceğimizi ipotek altına alan mutlaklaştırılmış bir kural olarak algılanmamalıdır. Az önce belirtildiği gibi, siyaset zaman zaman pragmatist olmayı zorunlu kılar. O nedenle siyasal süreçlerde, farklılaşan her düzlemde geçerli, gelecekte elimizi ayağımızı bağlayacak bir ilke düzeyine taşınmış bir tutumu benimsemek mümkün değil. Çoğulcu ya da tekçi parti-toplum mutlak mıdır, değil midir? tartışmasını parti hayauna bugünden sokmanın boşa harcanacak emek ve zaman anlamına geleceği kanısındayız. Somut yaşanır ve somuta göre tutum alınır.

ÖDP’deki çoğulculuk ve parti içi demokrasi sorununa gelince, burada da grup aidiyeti üzerine kurulu bir temsiliyete sınırlandırılmış çoğulculuğu anlamlı ve yeterli bulmadığımızı belirtmek gerekiyor. ÖDP’nin çoğulcu yapısını canlı bir organizmaya dönüştürebilecek çoğulculuk, esas olarak fikri bir düzlemde ve siyaset tarzı üzerinde şekillenmelidir. Örgütsel yapıdaki çoğulculuk ancak bu şekillenmenin sonucu olabilir. Salt kurullarda temsiliyete dayandırılan parti içi çoğulculuk tartışmalarıyla anlamlı ve geliştirici bir gerilim hattı yaratmak mümkün değildir. Bu durum tam tersine parti yaşamındaki zenginlikleri tüketen, tasfiye paranoyaları yaratan bir sürecin hazırlayıcısı olur. Bugün ÖDP’de herkes şunu iyi bilmelidir ki tasfiye süreci ardından parti likidasyonunu sürükleyen bir ortam yaratacaktır ve kimse bu sorumluluğun, bu yükün altına giremez.

Önümüzdeki döneme yönelik pozitif öneriler

Bu derginin sayfalarında partideki somut projecilik merakı defalarca eleştiri konusu yapıldı. O nedenle kısa kısa notlar halindeki bu önerilerin somut projecilik olarak düşünmüyoruz ve böyle algılanmamasını diliyoruz.

Yazının başında, sosyalist yapılar ve bireyler olarak bütün partililerin ve parti dostlarının ÖDP'nin siyasal yaşamda gerçek yerini bulması ve bir adım daha ileri taşınması ile ilgili tarihsel sorumlulukları olduğundan söz ettik. Bu sorumluluğun, müzmin muhaliflikle ve marazacı, yakınmacı muhalefet anlayışı ile yerine getirilemeyeceği kanısındayız. O nedenle, sabah akşam mızımızlanmak yerine, partinin önümüzdeki dönem izleyeceği politikalara ufak ufak başlıklarla katkıda bulunmanın daha anlamlı olacağına inanıyoruz. Önerilerimizi, öncelik sıralamasını dikkate almaksızın sıralamayı uygun buluyoruz.

- Küreselleşme ve bu süreçle ilişkili olarak AB adaylığı konusunda ikirciksiz, amasız, fakatsız bir tutum alınmalı, içe kapanmacılığa ve doğuculuğa cevaz vermeyen popüler bir anti-emperyalist söylem geliştirilmelidir. Anti-emperyalist söylem, gericiliğin ve faşizmin sahte anti-emperyalizminden arındırılarak ayakları üzerine dikilmelidir.
- Sosyalistlerin başladığı kapitalizmin ideolojik salgısıyla dejenere olmuş kültürel yaşama her alandan müdahale edebilecek politikalar ve bunların yapıcısı mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- İşçi ve emekçileri, gericilerin, faşistlerin ve düzen partilerinin tasallutundan kurtarmak için sınıfın somut sorunları esas alınarak sınıf politikası perspektifi oluşturulmalıdır. İşsizlik ve işsizler ordusu da bu politik hatta içerilmelidir. Daha somutlarsak, özelleştirme ve sonuçları, taşeronlaştırma ve sonuçları, kalite çemberleri ve esnek üretim sonuçları, iş güvenliği ve iş güvencesi, sendikasılaştırma, işsizlik nedenleri ve sonuçları, istihdam sorunu, kapsam dışı personel uygulaması, fazla mesai uygulaması, çocuk işçiler, çalışma süresinin kısaltılması vb. Bu sayılanların tümü ayrı ayrı uzun süreye yayılmış birer siyasi kampanya konusu olabilecek niteliktedir.
- Özelleştirmeye karşı mücadelede, özellikle sağlık ve eğitimde özelleştirmenin sonuçlarının yaygınlığı ve yıkıcılığı düşünülerek bu iki alanda yoğunlaştırılmış uzun süreli (6 ay gibi) siyasi kampanya örgütlenmelidir.
- 12 Eylül'ün sorgulanması ve yargılanması ve bununla ilişkili olarak emekçilerden yana daha demokratik bir anayasa talebi siyasi bir kampanya konusu olarak değerlendirilmelidir.
- Parti içi eğitimi sistematik hale getirmek ve partide yeni bir kadro dinamizmi yaratmak için Parti Okulu oluşturulmalıdır.

...

Yukarıda sıralanan başlıklara yenileri eklenebilir. Zaten, gerek yukarıda belirtilenler gerekse burada sözü edilmeyen konuların çoğu ÖDP konferansına önerge olarak sunulacak ve büyük bir olasılıkla da konferans iradesiyle kabul edilecek. Ancak bunların onayı tek başına sorunu çözmiyor. Asıl sorun, sözü edilen siyasi açılımların,

kampanyaların, partili mücadelede yer bulup bulamayacağıyla ilgili. ÖDP, eğer önümüzdeki dönemde “rejimin çatlakları” üzerinden oluşturulan bir siyasal hat yerine, emek eksenli ideolojik bir hattı ağırlıklı olarak benimseyecekse sınıfsal ve toplumsal dolayimler üzerinden yeni dönem siyasal açılımlarını üretmek ve zenginleştirmekle karşı karşıyadır. Ülke nesnelliği bu yeni yönelimi besleyecek fırsatları bizlere fazlasıyla sunmaktadır. Yeter ki görev ve zorunluluklarımızı hakkını vererek yerine getirelim.

Sosyalist Politika

Notlar

- 1- Cumhuriyet Gazetesi, 8 Şubat 2000, Söyleşi-Attila İlhan
- 2- Parti Meclisi Çalışma Raporu, 29 Ocak 2000, s.19, bl.11/8
- 3- Parti Meclisi Çalışma Raporu, 29 Ocak 2000, s.19, bl.11/10
- 4- Parti Meclisi Çalışma Raporu, 29 Ocak 2000, s.17, bl.5/3

ÖDP KONGRELER SÜRECİ VE SOSYALİST POLİTİKA’NIN ÖNERGELERİ

Bilindiği gibi ÖDP yaklaşık 3-4 ay süren bir kongreler süreci yaşadı. İlçe ve il düzeyindeki bu kongrelerin çok sınırlı bir bölümü “politik içerikli” gerçekleşebildi. Sosyalist Politika, bu kongrelerin bir bölümüne kendi önergelerini sundu. Bu önergeler, partinin teorik dergi ihtiyacından Avrupa Birliği’ne kadar çeşitli konuları kapsıyor. SP, ÖDP’nin yakında gerçekleşecek olan Büyük Kongresi’nde de bu önergelerin arkasında duracak. İlçe ve il kongrelerinden başlayarak sunulan SP önergelerini okurlarımıza sunuyoruz.*

ÖDP BİR PARTİ OKULU OLUŞTURMALIDIR

Daha önceki sol parti girişimlerinden ve bugün var olan sol partilerden ne ölçüde farklılık taşırsa taşısin, ÖDP’nin ve üyelerinin de eğitim gereksinimi duydukları açıktır. Bugüne dek ÖDP üyeleri eğitim gereksinimlerini kendi kişisel çabalarıyla, dinleyici olarak katıldıkları çeşitli paneller ve söyleşilerle, bunlardan çok daha az ölçüde de parti tarafından örgütlenen etkinliklerle karşılamaya çalışmışlardır.

ÖDP’nin bugünkü yapısı dikkate alındığında, klasik konuları içeren ve tek sunucu ile dinleyiciler esasına dayanan bir eğitimin ÖDP bütününde gerçekleşmesi olasılığı çok zayıftır. Bu nedenle, ÖDP koşullarına uygun bir “parti okulu” önerisinde bulunuyoruz. Önerdiğimiz parti okulu modeli,

- Partinin hemen hemen bütün örgütlenmelerini kapsayacak,
- Klasik konular ve başlıklar yerine, örneğin küreselleşme, tahkim, Avrupa Birliği, sınıf hareketinin bugünkü durumu ve sendikalar, Türkiye’de ideoloji ve kitle kültürü, Türkiye ekonomisinin yapısı, uluslararası ilişkiler ve Türkiye’nin uluslararası yönelimleri vb. gibi daha güncel konulara yer verecek, ve
- Tek bir sunucu yerine birkaç sunucunun yer aldığı panel ve tartışma esasına dayanacaktır,
- Parti okulu önerisinin benimsenmesi durumunda, katılımcı profili, konuların ve tartışmacıların belirlenmesi gibi hususlar ayrıca ele alınıp tartışılacaktır.

* Yayımladığımız önergelerimiz 25-26 Şubat 2000 tarihinde yapılacak olan ÖDP II. Büyük Konferansı’na sunulmak üzere Sosyalist Politika çevresi tarafından hazırlanmıştır.

PARTİMİZİN GENEL SİYASAL YÖNELİMLERİ ÜZERİNE

Partimizin 4 yıllık pratiğini Türkiye'nin verili koşullarına bakarak değerlendirdiğimizde, siyasal ve örgütsel etkinliğinin zayıf, muğlak ve eksik kaldığı görülmektedir. ÖDP, buradan hareketle;

- Kurumsallaşma,
- İktidar hedefi.

Kapitalizmin yalnızca sonuçlarına karşı çıkmakta somutlanan parçalı bir muhalif kimliği değil, bütünsel bir anti-kapitalizmin ve sınıfsallığın temel alınışına dayalı bir politik konumlanması Büyük Konferansı ile kamuoyuna deklare eder.

Bu doğrultuda ÖDP;

- Özelleştirme, sosyal güvenlik, tahkim, MAI, IMF ve AB'nin emek karşıtı politikalarına, bu süreçlerin emperyalist karakterine karşı tutarlı bir anti-kapitalizm, kamucu perspektif ve anti-emperyalist politikalarla karşı çıkar.
- Siyasal islama karşı mücadelesinde, siyasal islamın sermaye düzeni ile bütünleşmişliğini öne çıkartır, siyasal islamın demokrasi demagojilerini teşhir eder ve siyasal islama karşı mücadelesinde sosyalist laisizm anlayışından ve aydınlanma düşüncesinin kimi motiflerinden hareket eder.
- Kürt sorununda emek eksenini ve sosyalist almaşığı propaganda eder.
- Özelleştirmeden siyasal islama, Susurluk'tan Kürt sorununa dek başarılı manevralarla kendini merkeze oturtan "devlet partisi"ne karşı ikirciksiz bir şekilde kendi iktidar seçenek ve hedefini işler.
- Ve nihayet ÖDP, kendisini, bugün hayli zayıf ve savruk durumda olan "toplumsal muhalefet"in bu durumunu veri alıp onun verili durumdaki koordinatörü kimliğiyle değil, onun yeniden oluşturucusu, yön vericisi, öncüsü olarak tanımlar ve sosyalist solun bütününün iç tahkimatını hedefler.

KONFERANSTA BELİRLENECEK PM'NİN İKİNCİ TOPLANTISI ÜZERİNE

Partimizin dört yıllık pratiği bir noktayı açıkça ortaya koymaktadır: Parti Meclisi, dünya ve Türkiye koşullarını çözümleyip buradan partinin önünü açacak strateji ve politikaları üretmede yetersiz kalmaktadır.

Bu yetersizlik, birinci ve ikinci dönemlerde PM üyesi olan arkadaşlarımızın kapasiteleriyle ilgili bir olgu değildir. PM teknik denebilecek birtakım konulara fazlaca gömülmekte, oturumlarının önemli bir bölümünü bu konulara ayırmaktadır. Öyle ki, çok önemli siyasal tartışmalara sıra geldiğinde bu gündem maddelerine ancak birkaç saat ayrılmakta, konuşmacılar çoğu kez görüşlerini 3 ya da 5 dakika içinde dillendirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu da, kaçınılmaz olarak sözcüklere ve zaman kısıtlılığı nedeniyle sıkıştırılmış görüşlere takılıp kalınmasını ve tartışmaların kısırlaşmasını beraberinde getirmektedir.

ÖDP İkinci Konferansı yeni bir PM seçecek ve bu PM ilk toplantısında MYK'yı belirleyecektir. Aynı Konferans, partimizin bundan sonra izleyeceği çizgiye ilişkin önemli kararlar alacak, kimi önemli eğilimler gene bu Konferansta belirginlik kazanacaktır.

Bu söylenenlerin ışığında, yeni oluşacak PM, MYK'nın belirlendiği ilk toplantısından sonra yapılacak iki günlük ikinci toplantısını münhasıran "Dünya ve Türkiye'deki Son Gelişmeler ve II. Konferans Kararları Işığında ÖDP'nin Yönelimleri" gündemine ayırmalıdır. PM üyeleri, PM'de temsil edilen gruplar, platformlar vb. bu gündem maddesine ilişkin olarak hazırladıkları yazılı değerlendirmeleri en az bir hafta önceden MYK aracılığıyla bütün PM üyelerine ulaştırmalıdır.

İDEOLOJİ VE KÜLTÜR ALANLARINDA HAMLE

Bugünkü dünya ve Türkiye koşullarında ideoloji ve kültür üretimi, mevcut egemenlik ve sömür ilişkilerinin kalıcılaştırılması açısından daha ön planda bir önem kazanmıştır.

Merkezi ve kapsayıcı egemen ideolojik yapılanmaların işlevsizleşmesi, gündelik ideolojileri ve medya kültürünü öne çıkarmıştır. Bu kültürel ve ideolojik yapılanma, depolitizasyonu, bireyciliği, hazzı, cemaatçiliği ve vurdumduymazlığı körüklemekte, düzene yönelik tepkilerin zararsız kanallarda eritilmesini sağlamaktadır.

ÖDP bu durumu gözeterek, kapsayıcı ve bütünleştirici ideolojik mücadele kanallarını açmalı, siyasal ve ideolojik bağlanmayı bir alternatif olarak sunmalı; bu çabaların bir bileşeni olarak kültür alanında tutarlı radikal alternatifleri desteklemeli, bizzat kendisi bir parti ve mücadele kültürü geliştirmelidir.

ÖDP'NİN TEORİK DERGİYE İHTİYACI VARDIR

Halen yaşadığımız küresel ve ulusal ölçekteki önemli değişimler, solun kimi özel konuları gündemine almasını ve bu konularda derinliğine çözümlemelere yönelmesini dayatmaktadır. Solun gerçekçi, tutarlı, bütünlüklü ve geniş kitleler üzerinde etkili stratejiler ve politikalar geliştirmesi, bu tür çözümlemeler sonucunda mümkün olabilecektir.

Yaşadığımız dönemin bir başka özelliği, gündeme gelen pek çok konunun halen tartışmalı olması, bu konularda sol adına birbirinden hayli farklı değerlendirmeler yapılabilmesidir. Ayrıca dikkat çeken bir nokta, Türkiye'deki sol kadroların bu tartışmalara uzak kalışıdır. Sonuçta, sol içi tartışmalarda bir canlılık görülmemekte, katılım eksikliği hemen dikkati çekmektedir. Şu ya da bu konuyu "bilen" ya da bildiği varsayılan bir avuç insanla daha geniş sol kadrolar arasındaki kopukluğun ve tek yönlü iletişimin mutlaka aşılması, canlı ve katılımlı bir tartışma ortamının yaratılması gerekmektedir.

Bugünkü durumuyla ÖDP de bu sorunlardan bağışık konumda değildir. Sorunların aşılması, elbette daha uzun dönemde, çeşitli alanlardaki çabalarla mümkün olabilecektir. Bu çabaların bir parçası olarak, ÖDP'nin, Konferans'ın hemen ardından teorik bir derginin hazırlıklarına girişmesi yerinde olacaktır.

ÖDP'nin teorik bir yayın çıkartması, birçok açıdan yarar sağlayacaktır. Böyle bir yayın, ÖDP üyelerinin kendi gelişimlerine katkıda bulunacak; örgütlü siyasal etkinlik içindeki sosyalistlerle akademik kesim arasında uzun süredir devam eden kopukluğu onarıp bu kesimi de verimli siyasal tartışmalar içine çekebilecektir. Nihayet, böyle bir yayın, ÖDP içi tartışmalarda belirgin bir eksen yaratıp, tartışmaların daha verimli, taraflarca anlaşılabilir ve parti açısından ilerletici olmasına da katkıda bulunacaktır.

Bu gerekçelerle,

- İki ya da üç aylık periyotlarla yayınlanacak,
- Yayın kurulu tarafından saptanan önemli ve güncel konularda yapılan araştırmalara ve çalışmalara yer verecek, ve
- Gene yayın kurulu tarafından belirlenen yabancı dildeki önemli yazıları da içerecek bir teorik yayının çıkartılmasını öneriyoruz.

AVRUPA BİRLİĞİ'NE HAYIR!

ÖDP'nin, Avrupa Birliği konusunda net bir tutum belirlemesi gerekmektedir. Bu tutumun belirlenmesinde mutlaka dikkate alınması gereken gerçekler şunlardır:

- 1) Bugün Avrupa Birliği, refah devleti politikalarının terk edildiği, kıyasıya rekabet temeline dayanan, küreselleşmiş ve vahşi kapitalizmin çok daha belirleyici olduğu bir dönemden geçmektedir.
- 2) Avrupa Birliği, çekirdeğini oluşturan gelişmiş kapitalist ülkeler dışında, doğusunda ve güneydoğusunda yer alan, ekonomik ve toplumsal sorunları çok ağır ülkelere uzanmaktadır.
- 3) Avrupa Birliği, özellikle Avrasya ve Orta Doğu ekseninde yayılmacı bir çizgi izlemekte, başta Almanya olmak üzere bu yayılmacı çizgiyi kendi askeri gücüyle de pekiştirme gereğini duymaktadır.
- 4) "Birlik" sözcüğüne karşın, AB ülkelerinin, topluluk içi çelişkileri bütünüyle çözerek ve mevcut eşitsizlikleri aşarak gerçek anlamda bir ekonomik ve siyasal birlik oluşturmaları, ortak bir Avrupalı kimliğinde buluşmaları olasılığı yok denecek kadar azdır.

Bu gerçekler ışığında Avrupa Birliği, kendi içinde ülkeler bazında sınıflara ayrılmış, iç eşitsizlikleri ağır basan bir topluluk olarak varlığını sürdürecektir. Böyle bir toplulukta, gelişmiş ülkelerin sermayesi, topluluğun üçüncü sınıf ülkelerini emek gücü ve doğal kaynaklar açısından sınırsız biçimde sömürecek, ayrıca gerekli gördüğü durumlarda bu ülkelerin emekçilerini askeri güç olarak ateş hattına sürecektir.

Bugün Avrupa Birliği'nin çekirdek ülkelerinde egemen olan, deregülasyoncu ve serbest piyasacı ideoloji kendini Türkiye gibi ülkelere daha fazla dayatacak, böylece bu ülkelerde zaten ağır bir krize itilen sosyal sektörleri bütünüyle çökertecektir. Bu durumda Türkiye gibi ülkeler, Avrupa Birliği liderlerinin ucuz ve vasıfsız emek sömürüsü cenneti haline geleceklerdir.

Türkiye'nin AB üyeliği çok uzun zaman alacak, belki de hiç gerçekleşmeyecektir. Bununla birlikte, bir sürecin içine girilmiştir ve Türkiye bu süreçte birtakım adımlar atacaktır. Bu adımlardan, demokratikleşmeye ve insan haklarına ilişkin olanlar Türkiye solunu yanıltmamalıdır. Türkiye'nin egemen sınıfları, bu adımlardan ürkmemektedirler; çünkü, sömürülenleri, ezilenleri ve genel olarak muhalefeti sindirmede, söz konusu adımları kat kat telafi edecek başka mekanizmaları devreye sokabileceklerini düşünmektedirler. Nitekim, Türkiye'de büyük sermaye, ordu ve burjuva siyasal partiler blok olarak AB'den yanadırlar ve bu konuda hiçbir tereddütleri yoktur.

Sonuç olarak, ÖDP Türkiye'nin üçüncü sınıf bir sömürü alanı olarak AB'ne sokulması süreçlerine açıkça karşı çıkmalı; konuyu demokratikleşme ve insan hakları gibi başlıkların yanı sıra, içine girilen sürecin işçilere, emekçilere, kent yoksullarına, küçük esnaf ve sanatkara ve yoksul köylülere getirecekleri açısından değerlendirerek karşı tutumunu açıkça ortaya koymalıdır.

ÖDP YENİ BİRLİK GİRİŞİMLERİNE ÖNCÜLÜK ETMELİDİR

Kitle ve sınıf hareketliliğinin ivme yitirdiği dönemlerde, sosyalist kadroların sergiledikleri birlik, örgütlenme ve mücadele dinamizmi ortadaki boşluğu bir ölçüde doldurabilmekte, geleceğe dönük umutları diri tutmaktadır. Esasen, partimiz ÖDP de böyle bir dönemde, Türkiye sosyalist hareketinin tarihinden süzülüp gelen kadroların iradeleri ve özverileri ile kurulmuştur. ÖDP, bu özelliği ile Türkiye sol hareketinin tarihindeki en kapsamlı ve ciddi birlik girişimidir.

Türkiye'nin ve sol hareketin bugünkü koşullarında, sosyalist partilerin, kadroların ve öbeklerin birliğiyle yaratılabilecek dinamizmin ve etkinin sınırlarına henüz gelinmemiştir. Dergiler çevresinde örgütlenmiş sosyalist öbeklerden kimileri açık parti aranişı içindedir. Türkiye sosyalist hareketinin, daha geniş ve kapsayıcı bir örgüt çatısı altında yeni bir derleniş ve hamle yaşayabileceği, bugün açık parti biçiminde örgütlenmiş kesimlerce de kabullenilmektedir.

ÖDP, niceliği, etkisi, deneyimli kadro birikimi ve gelişme potansiyeli açısından örgütlü sol kesim içinde birinci yapı durumundadır. Partimizin bu konumuyla sosyalist solun daha geniş kesimlerine uzanması, hem Türkiye sosyalist hareketinde görel bir canlanma sağlayacak, hem çeperdeki sol unsurlar için yeni bir umut ışığı oluşturacak, hem de ÖDP'de giderek kısırlaşmaya yüz tutan iç sürtüşmelerin yerini daha reel ve verimli tartışmaların aldığı bir ortam yaratacaktır.

Kuşkusuz, yeni bir birlik düzlemine bugünden yarına hemen ulaşılması beklenemez. Böyle bir birlik projesine sağlam bir zeminden başlanabilmesi için, ÖDP'nin önce kendi ideolojik ve siyasal konumunu konsolide etmesi gerekmektedir. ÖDP, İkinci Büyük Konferansla birlikte bir yandan bu konsolidasyonu sağlarken, diğer yandan sosyalist solun çeşitli kesimleri ile temasa geçmeli, tek bir çatı altında örgütlenme fikrine bu kesimlerce nasıl yaklaşıldığını tartmalı, olumlu sinyaller alınması durumunda ise kapsamlı önerileri ile birlik sürecine öncülük etmelidir.

Böyle bir sürecin, partimizin bütün üyelerinin benimsediği önemli öncüllerden ödün verilmesine yol açabileceği endişesi, bir yanıyla abartılı ve yapay, diğer yanıyla da pratikte sınanmaya değer bir endişedir. Yaşanan deneyimden, ÖDP gibi sosyalist solun başka kesimleri de önemli dersler çıkartmıştır. Bu derslerin, daha kapsayıcı ve güçlü bir sosyalist örgütlenmeye ve harekete temel oluşturması mümkündür.

ÖDP İkinci Büyük Konferansı, yukarıda çerçevesi çizilen bir birlik projesini gündemine alıp tartışmalı, bu konuda partinin önünü açan bir karara varmalıdır.

PARTİ YENİDEN YAPILANDIRILMALIDIR

ÖDP, sosyalizm deneyimlerinde ve bazı örgütsel süreçlerde görülen aşırı merkeziyetçi ve siyasete yabancılaşma vb. gibi sonuçlar üreten formlara karşı, ademi merkeziyetçi bir söylem üzerine kurulmuştur.

Bir dönem sosyalizmi çökertmek üzere moda olan “ideolojilerin sonu”, “tarihin sonu” yaklaşımlarının bir türevi de “merkezi örgüt ve örgütlülüğün sonu”nu buyuruyordu. Öyle ki, siyasal bir örgüt olan parti, “sivil örgüt”, “sivil toplum örgütü”, hiyerarşisizlik alanı, yöneten ve yönetilenin olmadığı, örgüt ve kadro omurgalarının bulunmadığı; tek başına “taban inisiyatifi”nin her şeyi belirleyip çözebileceği sanılan şekilsiz bir form olarak algılanabilmiştir.

Mevcut durumda, partimizde, örgütlü normlara dayalı bir iç yapılanma ve böylesi bir temelden hareketle dış yönelik siyasal faaliyet büyük oranda bulunmamaktadır. Parti Meclisi'nden Merkez Yürütme Kurulu'na, İl ve İlçe Örgütlerine ve üyelerin parti içindeki keyfi konumlanışlarına dek bir çok alanda bırakılan boşluk ve eksiklikler, partimizi içten içe kemirmektedir.

Bu duruma karşı ÖDP, yeni döneminde diğer politik gereksinimleri yanında parti yapılanmasında kurumsallaşmayı bir prensip olarak benimser. Kurumsallaşma, parti etkinliklerinin parti organ ve birimleri tarafından, gerek aşırı ve mutlak belirlenimlerden gerekse kendiliğindencilik ve başıboşluktan uzakta, belirli ilkeler doğrultusunda örgütlenebilmesi, sürdürülebilmesi ve yeniden üretilebilmesi anlamında benimsenir. Bu kurumsallaşma, bürokratik-formalist yapıların tersine, parti organ ve birimlerinin neyi nasıl, nerede ve neye göre yapacaklarına ilişkin kararların diğer parti organ ve birimlerine ters düşmeyecek biçimde ve kendi başlarına alabilmeleri anlamına da gelir.

Partimizde böylesi örgütlü, inisiyatifli bir iç yapılanma ve faaliyet bulunmamaktadır. Partimizin ülke siyasetinde etkili bir merkezi rol oynayabilmesi için;

- Parti bütünüünün motive edilip harekete geçirilmesinde merkezi yönlendiricilik,
- Partideki değişik eğilimlerin bir merkezde toplanıp tutulması; kurullar, organlar, birimler ve üyeler arasında karşılıklı akışkanlığı esas almada; üyeleri ve kurulları katılım temelinde inisiyatifli kılmada demokratik merkeziyetçilik,
- Kurullar arası canlı ilişki, yönlendiricilik, karşılıklı denetim, karar ve görevlerin takibi ve yetkin bir tarzda uygulanması, disiplinli işleyiş, yukarıdan aşağıya-aşağıdan yukarıya işleyişin tesisi,
- Parti hayatının siyasallaştırılması,
- Parti Meclisi'nin siyasal bir organ olması; teorik, ideolojik ve siyasal işlevler üstlenmesi; partinin stratejik yönelimlerini büyük konferanstan sonra belirlemede yetkin bir performans göstermesi,
- Parti Meclisi Çalışma Gruplarının çalışmalarına ilişkin bir yönetmelik hazırlanması,

- Kurul, organ ve birimlerdeki temsil ve yer alışı, işlevsellik ve katılım esasına göre belirlenmesi,
- Kurul ve organlardaki parti üyeleri başta olmak üzere yönetici-üye eğitiminin gerçekleştirilmesi; kadrolaşma politikasının izlenmesi,
- Gerek kurullardaki gerekse birimlerdeki partililerin parti yaşamına katılımlarında “parti gereksinimlerine göre” yaklaşımının benimsenmesi; parti gereksinimleri ile üyelerin harekete geçirilebilir aktiviteleri arasında yönlendirici bir ilişki kurulması,
- Parti faaliyetlerinde üstlenilen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumlarında eğitim-ikna süreçleri ve nihayet tüzük hükümlerinin açıklıkla uygulanması,
- Kurullar ve yönetsel görevlerdeki partililerin, alt organlar ve tüm üyelerin karşısına parti kimliği ile çıkmalarının sağlanması; parti hayatına zarar veren “bile bile ladesçilik”te somutlanan grupçuluğun alt edilmesi,
- Alan faaliyetlerinin örgütlü bir düzenek içinde yürütülmesi; alan faaliyetlerine ilişkin perspektifler oluşturulması ve bu perspektiflerin yönlendiriciliğinin ilgili alanlardaki partililerce benimsenmesinin sağlanması,
- Alan faaliyetlerinden bütün parti faaliyetlerine kadar “çalışma ekipleri/birimleri” oluşturulması; bu birimlerin sınıfsal alan ve toplumla buluşma ve partinin tenefüs organları olarak örgütlenmesi ve oluşumları için merkezi adım atılması,
- Söz konusu birimlerin çalışma düzen ve perspektiflerinin PM tarafından belirlenen “Birim Çalışmaları Yönetmeliği”nce saptanması,
- Üyelerin bir birim içinde, bir birim etrafında ve genel parti faaliyetleri etrafında ve genel parti faaliyetleri etrafında diziliş ve istihdamının sağlanması, vb. normlar ve bu işleyişin tesisi için üyeliklerin güncelleştirilmesi , Büyük Konferansa önerilir.

OLAĞANÜSTÜ TÜZÜK VE PROGRAM KONFERANSI

Parti program ve tüzüğünün bizzat parti üyelerince oldukça değişik yorumlarla ele alındığı ve önemli eksikler barındırdığı bilinmektedir.

Konferansa hazırlığın parti genelinde yetersiz olması ve gündem doluluğu nedeniyle ve ayrıca sosyalist sola ivme katarak aynı programatik-örgütsel kanallarda buluşulması amacıyla ÖDP, 1 yıl içinde olağanüstü bir program ve tüzük konferansı örgütler.

ÖDP SINIFA BAKIŞINI NETLEŞTİRMELİDİR

Partimiz, işçi sınıfının, anti-kapitalist tepkilerin ve “sermaye egemenliğini aşma” perspektifinin ötesinde, sınıfsız-sömürsüz bir topluma ulaşmanın temel ve alternatifsiz toplumsal gücü olduğunu benimser.

ÖDP, kapitalist toplumda kendisini kurtararak tüm insanlığı kurtarma misyonunu üstlenebilecek başka hiçbir sınıf, toplumsal kesim vb. olmadığını bilinciyle hareket eder. Dolayısıyla, “sermaye güçlerinin egemenliği”ne siyasal, etik vb. gerekçelerle karşı çıkan başka toplumsal kesimler olsa bile, bizzatıhi sermayenin kendisinin egemenliğine siyasal ve etik gerekçelerin ötesinde, hem toplumsal zeminde hem de bir gelecek tasarımı bağlamında son verebilecek tek gücün işçi sınıfı olduğunu teyid eder.

ÖDP, işçi sınıfının kapitalist düzene karşıtlığının bu nesnel temelinden ve gelecek tasarımının maddi gücü olmasından hareketle, bu sınıfın, farklı muhalif kimliklerin etrafında toplanacakları ana eksen olduğunu kabul eder.

Sosyalist partiler sınıf temelli olsalar, işçi sınıfını temel alsalar bile, gerçekçi ve geniş anlamda bir siyaset için toplumsal formasyonun bütününden yola çıkmak ve gene bu formasyonun bütününe yönelmek zorundadırlar. Bu zorunluluğu bilince çıkarmak için ÖDP, farklı muhalefet öbeklerinin işçi sınıfını ve onun devrimci rolünü bastırarak, siyaseti sınıf merkezlikten arındıran yorumlarına karşı çıktığı gibi, gerçek sınıf siyasetinin başka bir düzlemde genişletilip zenginleştirilmesi gerektiğini göremeyen dar sınıfçı eğilimlere karşı da mücadele eder.

Aynı şekilde ÖDP, işçi sınıfını sanayi proletaryasına sıkıştıran sol ve post marksist yaklaşımlara karşı, sınıfın tanımının ücretli emek, mülkiyet ve ideolojik parametrelerle belirlenleceğini özel olarak vurgular.

Bu öncüllerden hareket eden ÖDP, sınıfsal politikaların ve örgütlenmelerinin eksikliği gidermek amacıyla ivedi adımlar atar.

Sınıfa yönelimde organlı çalışmayı benimser.

İşyeri ve yaşam alanlarında birimler temelinde faaliyet yürütür.

Parti içi ayrılıkların sendikal alana yansımaları önler ve bu alandaki bütün partililerin tek bir politikayı izlemelerini sağlar.

Kamu çalışanları dahil işçi sınıfının bütün sendikal örgütlerine yönelik merkezi politikalar oluşturur ve üyelerini bu politikalar doğrultusundaki alan faaliyetlerine yöneltir.

ÖDP, sınıfa ve genel olarak emekçilere yönelik çalışmaları yalnızca sendikal alanla sınırlı saymaz; bunun dışında, tabandan gelişen işçi hareketlerine ve örgütlenmelerine katılır, bu hareketlere ön ayak olur; bu arada işsizler, sigortasızlar, sendikasıızlar ve genel olarak enformel sektör çalışanlarının örgütlenmesine yönelik faaliyetlere katılır ve bu tür faaliyetlere öncülük eder.

Sermayenin emeğe, sosyalist ideolojiye, kamucu perspektife yönelik doğrudan saldırılarının somutlandığı IMF reçeteleri, özelleştirme, sosyal güvenlik, MAI, tahkim vb. konularda, sınıf ile parçası olduğu toplumsal bütünü tutarlı bir anti-kapitalizm temelinde yeniden ilişkilendirir.

Partili işçiler ve sendikacılar ile partili olmayan sosyalist işçi ve sendikacıların ortak mücadele platformlarında bir araya gelmelerini sağlar; sınıfın ve sendikalarının siyasal gücünün parçalanmasına karşı organik bir sendikal ve siyasal mücadeleyi esas alır, bu mücadeleye öncülük eder.

Son olarak ÖDP, emek karşıtı içerik taşıyan küreselleşme süreçlerine, bölgesel işbirliklerine, Avrupa Birliği vb. gibi girişimlere ve politikalara karşı çıkışını soyut bir enternasyonalizme değil, somut bir sınıfsal-siyasal mücadeleye ve bu ülkenin gerçeklerine dayandırır.

ÖDP MHP'NİN KONUMUNU NETLEŞTİRİP TOPLUMA DEŞİFRE ETMELİDİR

Partimizde MHP'nin niteliği ve yükselişine ilişkin çeşitli ve dağınık değerlendirmeler yapılmakta ancak net bir parti görüşü bulunmamaktadır. Parti açısından bir "fikir zenginliği"nden daha çok fikri bir dağınıklığa tekabül eden bu duruma bir son vermek ve konuyu sosyalist görevler bütünlüğünün içine gerektiği gibi yerleştirmek amacıyla, Büyük Konferanstan sonra Parti Meclisi;

- MHP'nin evrimi,
- Sınıfsal karakteri ve toplumsal tabanı,
- Siyasal karakteri, konumu ve devletin merkezi gözündeki yeri,
- Klasik faşist partilerle karşılaştırmalı değerlendirilmesi,
- Neo faşizm tahlilleri açısından özel durumu,
- Konjonktürel olarak edindiği özellikler ile süreklilik taşıyan çizgilerinin saptanarak ayrıştırılması,
- Türk milliyetçiliğinin doğuşundan bugüne kadar ki evrimi; MHP'nin bu sürecin bazı uğraklarındaki kökleri ile bazı özgünlüklerinin karşılaştırılması ya da ilintilendirilmesi,
- Küreselleşme sürecinin birlikte getirdiği yeni milliyetçi yönelimlerle MHP'nin ilişkilendirilmesi.
- Ve nihayet sosyalist hareketin genel olarak anti-faşist mücadelede, özel olarak da MHP'nin deşifrasyonunda üzerinde yoğunlaşacağı genel sınıfsal-toplumsal-siyasal temaların belirlenmesine yönelik bir çalışma ve tartışmayı organize eder ve parti görüşü oluşturmakla görevli kılınır.

PARTİMİZİN KÜRT SORUNU KONUSUNDA DAHA BÜYÜK NETLİĞE GEREKSİNİMİ VARDIR

Kürt sorununa ilişkin olarak partimizde bir dönem yaşanan ideolojik ve siyasal dağınıklığı yeni dönemde gidermek göreviyle yüzyüzeyiz. Gerek bu amaçla,gerekse siyasal alanda net bir konumla yer almak ve mücadeleyi bu net konumdan sürdürmek amacıyla ÖDP;

- Ulusların kaderlerini tayin hakkının pratikteki şekillenişinin, geleceğe ilişkin ve sınıfsal bağlamlı bir sorun olduğunu saptar.
- Genel olarak demokrasi ve demokratik talepler sorununun nihai bağlamı nasıl emek ve devrim konusu ise, Kürt sorununu da son tahlilde bir emek ve devrim sorunu olarak ele alır.
- Kürt sorununa ilişkin burjuva ve emperyalist çözüm önerilerine karşı çıkar.
- Kürt hareketinin genel olarak emekçi karakterini gölgeleyen ve yeni dünya düzenini olumlama gibi tehlikeli yönelimler de içeren “Demokratik Cumhuriyet Partisi” gibi girişimlerini ilkesel olarak reddeder.
- Kürt sorununda etkili olabilmenin gerçek yolunun, sosyalist hareketin emek ve devrim perspektifinin yeniden oluşturulmasından geçtiğini saptar.
- Kürt sorununun Türkiye devrimi ve sosyalist görevler çerçevesine oturtulmasıyla bağlantılı olarak,Kürt sosyalistleri ve emekçileriyle birleşik/ortak örgütlenme perspektifini savunur ve bu doğrultuda somut açılımlar yapar.
- Kürt illerine yönelik sosyalist ajitasyon ve propaganda olanaklarını ve örgütlenme faaliyetini yukarıdaki perspektife bağlı olarak ele alır ve bu yöndeki ilk girişimleri programlar.
- Kürt sorununda “barışçıl demokratik çözüm” vb. adına, siyasal islamın şu ya da bu kanadıyla, Kürt burjuvazisiyle ve genel olarak burjuvazinin sahte demokratlarıyla ortaklaşmayı reddeder.

KÜRESELLEŞME SÜRECİ VE SOSYALİSTLER

KÜRESELLEŞME VE AVRUPA BİRLİĞİ TARTIŞMALARI: SOLDAKİ GÜNCEL MEVZİLENMELER

Metin ÇULHAOĞLU

Türkiye’de solun kimi konuları enine boyuna tartışması gerektiği açık. Üstelik, bugünkü koşullarda solun belirli kesimlerini peşinen tartışma dışında bırakmanın anlamı da kalmadı. Kemalizmden sivil topluma, faşizmden küreselleşmeye, Kürt sorununa ve Avrupa Birliği’ne dek pek çok konu, artık sosyal demokratların ve sol liberallerin de içinde yer aldıkları geniş bir “sol” platformda tartışılabilir.

Ortadaki bu duruma iki yönden yaklaşılabılır. Devrimci marksizm, siyasal ve örgütsel gücünü koruduğu dönemlerde, solun çeperiyle ciddi ciddi tartışmaktan çok jargonundaki aşağılayıcı sıfatları bu kesimlerin alınına yapıştırmakla yetinmişti. Şimdi öyle yapamamasının nedenini, hem siyasal ve örgütsel etkisizliğinde, hem de kendi kafasının büsbütün karışık hale gelmesinde aramak gerekiyor. Bunlar hiç kuşkusuz olumlu göstergeler değil. Ama, işin bir de öbür yanı var. Evet, devrimci marksizm, solun çeperine bilumum aşağılayıcı sıfatları yakıştırıp geçtiğinde siyasal ve örgütsel anlamda güçlüydü, ama bu gücün altı kuramsal ve ideolojik planda yeterince dolu muydu ? İşte, bunu söylemek çok güç. O zaman, en azından bir varsayım olarak, artık kemalistler, sosyal demokratlar ve sol liberallerle de tartışıp yolunu öyle bulmaya çalışan devrimci marksizmin bu süreçten belirli bir birikimle çıkmasını bekleyebiliriz. Bu da, bugünkü durumun bir bakıma “olumlu” yanını oluşturuyor.

Kuşkusuz, bu olumlu varsayıma da belirli sınırlar çizmek, kayıtlar koymak gerekiyor. Çünkü, kitle örgütlerinde, siyasal partilerde, sendikalarda, odalarda ve benzeri yerlerde etkili olan, aslında devrimciliğinden pek bir şey yitirmemiş insanlar bile bugün ciddi bir basıncın altında eziliyorlar. Bu basıncı yaratan, “somut proje”, “gerçekçi çözüm”, “gerçekleşebilecek olanı isteme” “şu an hareketli olana bakma” gibi, günümüzde hayli revaçta olan eğilimlerdir. Bu durumda devrimci kişi, kemalizm konusunda çok ciddi eleştirileri olsa bile “dinci gericilik karşısında tek sigorta kemalizm” düşüncesi karşısında sesini kesmekte; “sivil toplum kuruluşları” edebiyatından pek hoşlanmasa bile genel sol yönelimin bu kavramı pek tutmasını sineye çekmekte, batıdaki liberal demokrasinin Türkiye’ye uğramayacağına emin olsa bile artık herkesin diline doladığı “demokratikleşme” retoriğini eleştirmeye cesaret edememektedir.

Avrupa Birliği konusunda da böyle olmaktadır. Ancak, Avrupa Birliği dalgasının önüne katıp sürüklediklerini iki kesime ayırmakta yarar vardır. Birinci kesimdekiler için “devrimci marksist” sıfatını kullanmanın anlamı yoktur. Sorarsanız, kendilerinin “gerçekçi marksist” olduklarını söyleyeceklerdir. Çünkü, ülkedeki toplumsal muhalefetin, sınıfın ve sendikaların durumunu gerçekçi biçimde değerlendirmekte; yönetememe

krizini aşan egemen sınıfların Türkiye'yi görece istikrarlı ve dingin bir mecraya yönelttiğini bilmekte; nihayet sosyalist solun bugünkü güçsüzlüğünü de hesaba katıp kararlarını öyle vermektedirler. Düşüncelerinin özü şudur: ülkenin kendi dinamizminin bir şey getireceği yok; Avrupa Birliği üyelik süreci en azından görece bir demokratikleşmeyi zorunlu kılacak, bari bunun kıymetini bilelim...

Hemen söyleyelim: böylelerinin, AB'nin bugünkü küreselleşme ve uluslararası kapitalist entegrasyon içindeki özgül yerine, kendi iç eşitsizliklerine, temsil ettiği siyasal liberalizmin temelindeki piyasa ve rekabet ideolojisine, ABD ile ilişkilerine, kendi uzanım alanına ilişkin ekonomik-siyasal-askeri projelerine, vb. kafa yorduğu söylenemez. Belki de, kafa yormuşlardır ve bunların hepsini biliyorlardır. Ama, öyle ya da böyle işin içinde demokrasi ve demokratikleşme olunca bunlardan söz etmeyi fazla anlamlı bulmamaktadırlar.

İkinci kesimdekiler ise, devrimci kimliklerini koruyanlardır. Aralarına, devrimci kimliklerini değil de bu yöndeki imajlarını korumak isteyenler de karışmış olabilir. Bu ayrı bir tartışma konusu. Ama bu ikinci kesimde, devrimci kimliklerini gerçekten koruyanların yer aldıklarını söylemekte sakınca yoktur. İşte, bunlar, çevrelerindeki umutlar, beklentiler, eğilimler ve meraklar karşısında fazla bir şey söyleyemeyenler, söylediklerinde ise "çıkıntı" durumuna düşmekten çekinenlerdir. Sıkıntılarının bir kaynağı da devletçilik ve reel sosyalizmdir. Çünkü, kısa dönemde somut politika olarak ileri sürülen kimi öneriler bu kesimlerde hemen "kemalist devletçilik" ve "sonunda çöken Sovyet deneyimi" çağrışımları yaratmaktadır. Sonuçta "canım AB'ye girersek biz de başka ülkelerin işçi sınıflarıyla 'emeğin Avrupası' için mücadele ederiz" kestirmeciliğine akılları pek yatmasa bile, bu kestirmecilik uzaktan hoş gelen bir davul sesi etkisi yaratabilmektedir. Fena insanlar olmayabilirler, ama durumları zordur.

Küreselleşme, AB ve "zayıf halka"

Çok yaygın olmasa bile, küreselleşme ve Avrupa Birliği gibi konuların tartışıldığı ortamlarda bir leitmotif olarak "zayıf halka" kavramı da gündeme geliyor. Zayıf halka, bilebildiğim kadarıyla geçmişte Türkiye'deki sosyalistlerin ortak malı haline gelmiş, her kesimin başvurup kullandığı bir kavram değildi. Bugün ise, özellikle küreselleşme ve AB süreçlerinin gündeme yerleştiği bir ortamda "artık Türkiye zayıf halka olmaktan çıkıyor mu?" sorusunu soranlara rastlanıyor.

Hemen belirtmekte yarar var: Zayıf halka, siyasal konum ve iradeyle, yani özellikle bağları güçlü, bununla fazla iç içe geçmiş bir kavramdır. Bir ülkede, örneğin tarımda kapitalizmin ne kadar geliştiğini, işçi sınıfının nicel büyüklüğünü ve coğrafi dağılımını, yoksulluk sınırının altında yaşayanların nüfusun ne kadarını oluşturduğunu vb. nesnel biçimde saptayabilirsiniz. Ama, bir ülkenin zayıf halka olup olmadığı bu yöntemlerle yanıtlanabilecek bir soru değildir. Gene de, bu konuda birkaç vurgu yapmak mümkün.

Birincisi: Bir ülkenin kapitalist zincirin zayıf halkası olup olmadığı sorusuna, salt o ülkenin içine bakarak yaklaşılmaz. Yani, bir ülkede örneğin işsizliğin çok yaygın olması, ücretlerin aşırı düşüklüğü, gelir dağılımındaki çarpıcı adaletsizlik yoksullaşma, iç göçlerin yoğunluğu, peş peşe gelen siyasal ve ekonomik krizler, vb. o ülkeyi “zayıf halka” yapmaya yetmez. Çünkü, ele alınan, kendi başına herhangi bir halka değil, bir zincirin zayıf halkasıdır. O zaman “zayıf halka” adayının, uluslararası ya da bölgesel bir eklemlenme içinde özel bir konumda olması, kendi iç gerilimlerini çevresine yansıtırken, kendisinin de, içinde bulunduğu bütünün etkilerini *çözücü ve ayrıştırıcı* biçimde üzerinde hissetmesi gerekir.

İkincisi: Eğer ülkenin kendi içine bakacak olursak, bir önceki paragrafta yer alan göstergelerin hepsinin, ya varolandan yana çok genel bir *ideolojik* mutabakatla ya da tersine düzen karşıtı bir ideolojinin toplumda yaygınlaşmasına olanak tanımayan bir *ideolojik atomizasyonla* birlikte var olması da mümkündür. Bu durumda, sayılan göstergeler ne kadar alarm verici olsa da, bu “zayıf halkanın” bir yerinin hep sapasağlam durduğu görülecektir.

Üçüncüsü: Muhalif, düşman ya da karşıt bir öznenin, verili düzenle etkileşiminin çok zayıf olduğu durumlarda, yeni öznenin düzene girdi veremediği, kendisinin de düzenden girdi alamadığı ortamlarda zayıf halkadan söz etmek büsbütün yanlış olmasa bile çok anlamlı değildir. Çünkü, her zayıf halkanın bu zayıflığında, mutlaka ve mutlaka, muhalif ya da düşman öznenin de girdisi, payı ve katkısı vardır. Halkayı zayıflatan başlıca etmenlerden biri de budur. Konu bu yanıyla ve belirli hata payları bırakarak alındığında, Türkiye’nin son dönemde bir Kürt hareketi, iki dinci hareket dışında başka hiçbir özne için “zayıf halka” olmadığını kabul etmek gerekecektir.

Ancak bu söylenen, Kürt hareketi ile dinci hareketin geriletilmesi ve AB üyelik süreçleri sonucunda Türkiye’nin bir daha zayıf halka durumuna gelmesinin de büsbütün olanaksızlaştığı anlamına kesinlikle gelmez. Hemen belirtelim: Bugün Türkiye solunda, Avrupa Birliği üyeliğinin Türkiye’de herhangi bir devrim perspektifini büsbütün ortadan kaldıracak liberal bir istikrar ortamı yaratacağı gerekçesiyle bu üyeliğe karşı çıkan kimse yoktur. Başka bir deyişle, AB üyeliği tartışmalarını “Türkiye zayıf halka olmaktan çıkar mı, çıkmaz mı” temelinde sürdürmek pek anlamlı değildir. Kişisel olarak, AB üyeliği sürecinde yer alan, gerçi düşük bir olasılık ama AB’ye tam üye olan bir Türkiye’de zayıf halka dinamiklerinin, dolayısıyla devrimci perspektiflerin buharlaşacağını kesinlikle düşünmüyorum. Bugün Türkiye solcusunun kulağına uzaktan çalınan davul seslerinde demokrasi ve “demokratikleşme” baskın olabilir. Ama, bilebildiğim kadarıyla AB süreçlerinin, piyasa ve rekabet mantığının daha fazla dayatılması, yaşamın her alanının metalaşması, sosyal yardımların daha da kısılması, esnek işgücü piyasaları sloganıyla emeğe daha fazla saldırılması, “eğitim reformu” adına insanların çocukluktan başlayarak o dönemin işgücü piyasası gereksinimlerine göre biçimlendirilmesi gibi uzantıları da vardır. Üstelik, Türkiye’nin, AB’nin has üyelerinden farklı ve çok daha geri göstergelere sahip bir ülke olarak bütün bunları kaldırması son derece güçtür.

Bir olasılık şudur: Kendileri daha yüksek standartlara sahip olan, yani neo-liberal politikaların getirdiklerinden Türkiye'ye göre daha az etkilenen, ayrıca son dönemde makyajsız ve dizginsiz neo-liberalizmden regülasyona ve yönetişime (governance) çark eder gibi görünen Avrupa'lı kapitalist ülkelerin, vahşi rekabetin, etkinlik fetişizminin, işgücü piyasası esnekliğinin ve sosyal devlete saldırıların en çıplak uygulamalarını Türkiye'ye bırakıp ona "hadi sen de bunları dene" demeleri...

Türkiye'nin egemen sınıfları ve politikacıları dayatılanı bu boyutlarıyla deneyecekler mi? Denerlerse, o zaman "zayıf halka" konusunda daha çok ve daha rahat konuşabileceğiz. Konuşmanın ötesinde, belki "iş" de yapabileceğiz.

Eşitsiz ve bileşik gelişme

"Eşitsiz ve bileşik gelişme" kavramına aşina herhangi bir marksistin, günümüzün küreselleşme sürecine saf bir nesnellik ve bu anlamda kaçınılmazlık atfetmesi mümkün değildir. Çünkü, küreselleşme sürecinin katıksız bir nesnellik ve karşı konulmazlık taşıması için, bu sürecin bütün bileşenlerinin eşit gelişim içinde olmaları gerekir.

Bileşenlerden kastedilen kuşkusuz ulus devletlerdir. Küreselleşme, dünya piyasasında rekabet güçlerini korumak ve artırmak isteyen ulus devletlerin çeşitli politikalarıyla biçimlenen bir süreçtir. Bu durumda, kapitalizmin özellikle 19. yüzyıldaki gelişiminde olduğu gibi, daha geride kalan ulus devletler ilerdekileri yakalamak için çeşitli politikalar uygulayacaklardır. Bu politikalar, elbette kapitalizmin belirli bir ulus devlet içindeki konumunu ve düzeyini temel alır; ama ona bu düzeyin çok ötesinde başka şeyler de katar. Örneğin, ikisi de 19. yüzyılda gerçekleşen Alman ve İtalyan birliklerinin, kapitalizmin bu ülkelerdeki gelişiminin katıksız ürünü olduğu söylenebilir mi? Birinci Dünya Savaşı öncesindeki ekonomik, siyasal ve askeri güç dengelerinin uluslararası kapitalizmin kendi iç dinamiklerinin saf ürünü olduğu ileri sürülebilir mi? Aynı biçimde, bugünkü küreselleşme de, ulus devletleri aşkın kendinde bir uluslararası kapitalizmin yarattığı süreç değil, kapitalist ulus devletlerin izledikleri politikaların sonucudur. Sermayenin uluslararası dolaşımının ve birikim süreçlerinin belirli bir mecrada gelişebilmesi, mutlaka *siyasal* dolayimleri ya da katalizörleri gerektirir. Bugün ortada uluslararası bir siyasal erk, yani bir "dünya devleti" bulunmadığından, bu katalizörler de ancak ulus devletler olabilir.

Küreselleşmeyle ilgili bakış açılarındaki farklılık, bence akademik değil, bütünüyle siyasal konumlanıştan kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, insanlar küreselleşme sürecine belirli bir biçimde baktıkları için şu ya da bu siyasal konumu almamakta, şu ya da bu siyasal konumda oldukları için küreselleşme sürecine şu ya da bu biçimde bakmaktadırlar. En açığı şu olsa gerek: Bir dönemin solcuları, küreselleşmeyi kaçınılmaz saydıkları için devrimci konumlarından geriye düşmemekte, devrimci konumlarından geriye düştükleri için küreselleşmeyi kaçınılmaz saymaktadırlar.

Küreselleşmenin, eşitsiz ve bileşik gelişme bağlamında yeniden değerlendirilebilecek önemli başka özellikleri de vardır. Şimdilik bunlardan birkaçına eğilelim.

Birincisi: Günümüz kapitalizmi, bundan 10 yıl öncesine göre bir bakıma gerçekten daha küreseldir. Yani, kapitalizmin günümüz dünyasında artık yayılmadığı alan, giremediği blok ya da bölge kalmamıştır. En basitinden, artık “dünyanın üçte biri sosyalist” olmadığı, üçüncü dünya ülkelerinin hepsi dışa açıldığı için. Bu coğrafi yayılmanın kapitalizmin kimi kriz dinamiklerini hafifletici bir etki yarattığı söylenebilir. Gelgelelim, aynı yayılmanın, yani sınırlara gelip dayanmanın kriz yaratıcı özellikleri daha baskındır. Dünya kapitalizmi için artık tam bakir alan kalmaması, bakir olmaktan çıkan alanlara ise kıyasıya bir rekabet ortamında aşırı üşüşülmesi, artık miadını doldurduğu söylenen ulus devletlere yeni misyonlar yüklemektedir. Kimi sol liberallerin ve Kürt demokratlarının iddialarının tersine, “TC” denen şey uluslararası süreçlere ayak direyen bir otoriter devlet geleneğine sahip olmasından çok, tam da bu süreçlerin özünü kavradığı için bildiğimiz “TC” olmakta direnmektedir. Üstelik, dünyada pastadan iyi pay kapmak için direnen ve direten başka birçok “(...)C” olduğu için, eşitsiz gelişmenin siyasal plana yansımaları daha da karmaşıkmaktadır. Günümüzün dünyası, şimdilik görece lokal de kalsa bu nedenle bu kadar kanlı boğazlaşmalara sahne olmaktadır.

Gerçek anlamda küresel olmanın bir başka boyutu da sermayenin uluslararası ölçekteki rekabeti ile ilgilidir. Bu konuda marksistler arasında belirli bir tartışmanın sürdüğünü anımsatalım. Kimi marksistler kapitalizmin krizlerini geleneksel anlamda dikey çelişkiye (emek-sermaye çelişisine) bağlarlarken, başka marksistler (örneğin R. Brenner) kapitalizmin krizini asıl belirleyen etmenin yatay çelişki (yani sermayenin sermaye ile çelişkisi) olduğunu ileri sürmektedirler. İkincisini biraz açacak olursak, hızlı teknolojik gelişmeler ve bunun sonucunda büyük ölçekli sabit sermaye yatırımının kısa sürede “eskimesi”, rekabeti olağan sınırlarının dışına taşımakta, böylece birçok şirketin piyasayı terketmesiyle işsizlik ve üretimden kaçış eğilimleri daha da belirginleşmektedir. Bu iki konum arasındaki tartışmaya fazla girmeden, her ikisinin de son tahlilde “azalan kar oranları” ortak paydasında buluşturulabileceğini söylemekle yetinelim. Asıl vurgu şudur: eşitsiz ve bileşik gelişme, teknolojik gelişmeler bazında üretici sermayenin hareketine de damga vurmakta, küreselleşme çerçevesinde yeni kriz dinamikleri yaratmaktadır.

İkinci özellik, ekonomik ve siyasal süreçler arasındaki mesafenin gerek uluslararası planda gerekse ulus devlet ölçeğinde daralması, bu iki sürecin birbirini eskisine göre çok daha doğrudan etkiler duruma gelmesidir. Bundan kastedilen, daha açık olarak şudur: Sosyal duyarlılıklardan daha fazla arınan siyasal iktidarların tercihleri, artık sermayenin çıkarlarını ve gereksinimlerini çok daha doğrudan yansıtmaktadır. Türkiye’de son dönemde peşpeşe tanık olduğumuz tahkim, emeklilik, nükleer enerji vb. adımları bunun açık göstergeleridir. Bugün Türkiye’de hükümetler, uluslararası ve yerli sermayenin “icra kurulu” sıfatını dünküne göre çok daha fazla hak ederek taşımaktadırlar. Sosyal politikaları büyük ölçüde bırakan, gelir dağılımını görece düzelten müdahalelerden kaçınan, onun bunun “popülist” diye lanetlediği tarım ve ücret politikalarından uzak duran ulus devlet, bütün bunlara karşın politika belirlediğinde ve uyguladığında, bu politikalar ve uygulamalar ile sermaye kesimlerinin taleplerinin örtüşmesi kaçınılmazdır.

Bir ek daha yapacak olursak, küreselleşmiş kapitalizmin ulus devleti, sosyal duyarlılıklarından henüz büsbütün olmasa bile büyük ölçüde arınmış devlettir. Sosyalizmin bir alternatif olarak itibar yitirmesi, sendikal hareketin gerilemesi, işçi sınıfının parçalanması ve hepsinin üstüne binen ideolojik-siyasal atomizasyon, ulus devletleri bir anlamda ferahlatmıştır. Dün “kitleler ayaklanır” diye yapılamayan işler bugün pekala yapılabilir. Dün “kitleler ayaklanır” diye yapılamayan işler bugün pekala yapılabilir.

Bütün bunlar, aynı zamanda ekonomik-siyasal krizleri ulus devletler ölçeğinde besleyen gelişmelerdir. Sonuçta, “zayıf halka fetişizmi” ne kadar sakıncalıysa, günümüzdeki kapitalist entegrasyonun bu kavramı büsbütün geçersizleştirecek bir düzenliliği ve sağlamlılığı yakaladığını düşünmek de o kadar yanlıştır.

Solun genel konumlanması

Avrupa Birliği ve küreselleşme gibi konulara solun yaklaşımını kabaca dört kesime bakarak ortaya koyabiliriz. Bu, bir başlangıç kategorizasyonudur. Mutlak değildir. Gerçekten de, bu kategorilerden kimilerinin birbirine yaklaştığını, hatta içiçe geçtiğini söylemek mümkündür.

Birinci kategoriye, küreselleşme sürecini kaçınılmaz, kopulması (şu an için) mümkün olmayan bir süreç sayanlar oluşturmaktadır. Sermaye kesimi ve onun siyasetçileri de bu süreci kaçınılmaz saydıklarına göre, bu sol kategorinin farkı nerededir? Bu sorunun yanıtını vermek için, sol adına küreselleşme ve Avrupa Birliği süreçlerine olumlu yaklaşanları da kendi içinde iki kesime ayırmak gerekiyor.

Birinci kesimi “üçüncü yolcular” oluşturmaktadır. Üçüncü yolcuların, sosyalizmle ve marksizmle ilgileri yoktur. Yetmiş küsur yılda çöken sosyalizmle yedi yılda iflas eden neo-liberalizm dışında, yeni bir yol bulmaya çalışmaktadırlar. Özellikle vurgulamak gerekirse, bu kesimin *piyasa* ve *serbest rekabet* gibi kategorilere herhangi bir itirazları yoktur. Neo-liberal ideologlardan farklı olan yanları, piyasa ve serbest rekabetin yol açabildiği kimi olumsuzlukların (ki onlara göre bu olumsuzluklar da geniş kitleleri değil birtakım “marjinal” kesimleri etkilemektedir) giderilebilmesi için birtakım sosyal programlara başvurulmasıdır. Bu sosyal programlar da NGO’lar (kendileri “sivil toplum kuruluşu” derler) tarafından uygulanacaktır. Çünkü, küçülmesi için bunca uğraş verilen devleti sosyal programlar diye yeniden güçlendirmenin alemi yoktur...

Elbette, üçüncü yolculuk ile solculuk arasında kimi ara yüzeyler de vardır. Türkiye soluna bakacak olursak, bu ara yüzeyleri örneğin *Birikim* dergisinin kimi yazarlarında görebiliriz. Bu derginin yazarlarından biri, kendi konumu ile neo-liberal yaklaşım arasındaki farklılığı belirtme gereğini duyarken, rekabet kategorisini benimsediğini açıkça söylemektedir: “Neo-liberal rekabetin güçlülere daha güçlü kılan acımasız doğasına karşı sol, fırsat eşitliği içinde yaratıcı bir rekabet anlayışının önderliğini yapmalıdır.”(1)

İnsel elbette “ama ben meta üretimi alanındaki rekabeti kastetmemiştim” diyebilir. Ne derece inandırıcı olur, bilmiyorum. Başka alanlardaki öncülük görevlerinden özellikle ve

zaman zaman da “jakobenizm” eleştirileriyle uzaklaştırılmak istenen solun, “fırsat eşitliği içinde yaratıcı bir rekabetin” öncülüğünü nasıl yapacağını da bilmiyorum. Ama “rekabet” kavramına temelden karşı çıkmadan, bu kavramı önüne kimi sıfatlar ekleyerek aklamaya yönelen düşüncenin marksizmden büsbütün kopmuş bir düşünce olduğundan eminim.

Uzatmadan, bu kategori içindeki ikinci kesime geleyim. Bu kesimin birincisinden farklı yanı, işin içine “enternasyonalist dayanışma” gibi kavramları katmasıdır. Başka bir deyişle, bugünkü küreselleşme süreci olumsuzlansa bile, aynı sürecin işçi sınıfının uluslararası dayanışması için daha elverişli bir zemin yarattığına inanılmaktadır. Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler gündeme geldiğinde ise “emeğin Avrupası” hedefi benimsenmektedir.

Bu ikinci kesimin, küreselleşmeyi (ve Avrupa Birliği’ni) kaçınılmaz, bu süreçlerden kopuşu ise olanaksız görüp görmediğini bilmiyorum. Çünkü bu konuda pek bir şey demiyor. Bu nedenle varsayımlardan hareket etmek zorundayım. Eğer bu süreçler kaçınılmaz ve kopuşsuz süreçler olarak görülüyorsa, o zaman başta dile getirilen eleştiriler bu kesim için de geçerlidir. Yok eğer Türkiye’de solun bugünkü güçsüzlüğüne ve etkisizliğine bakılıp “nasıl olsa Türkiye’de küreselleşecek, AB’nin kapısını çalmaya devam edecek, o zaman biz de bu durumda ne yapılacağını düşünelim” deniyorsa, o zaman başka bir tartışmaya girmek gerekiyor. Bu, temel siyaset felsefesiyle başlaması gereken bir tartışmadır. Bu yazının sınırları içinde böyle bir tartışmaya derinlemesine dalmak mümkün değil. İlerde birkaç noktaya değineceğim, o kadar.

Kanımca, ikinci kesimdeki devrimcilerin temel sorunu, yaşanan reel sosyalizm deneyimine gerektiğinden daha olumsuz gözle bakmaları, küreselleşme sürecinden ulus devlet ölçeğindeki her kopuşun önünde sonunda içe kapanmacı despotik (ama sosyalist, ama ulusal-halkçı) rejimlerle sonuçlanacağını düşünmeleridir. Bu kesimdeki devrimcilerle birinci kesimdeki üçüncü yolcuların reel sosyalizme bakışları arasında *özde ciddi bir farklılık yoktur* ve bence sorun da buradan kaynaklanmaktadır. Bu kesimin durumu özellikle güçtür. Çünkü, kendini hem sağ tarafındaki üçüncü yolcu sol liberalizmden, hem otoriter-devletçi eğilimlerden, hem de reel sosyalizme farklı gözle bakan ve kopuşu öngören sosyalistlerden ayırtmak zorundadır. “Enternasyonalist dayanışma” ya da “emeğin Avrupası” ise, böyle bir ayrışmanın net çizgilerini oluşturmayacak genel sloganlardır. Herkesin “evet elbette” diyeceği önermeler, belirli bir kesimce ayırt edici özellik olarak temellük edilemez. Bu nedenle, daha başka şeyler düşünmeleri gerekiyor.

Devam edecek olursak, ikinci kategoride bir tür neo-kemalist ulus devletçilik, üçüncü kategoride ise 1960’ların MDD’ciliğinin bir tür bakiyesi sayılabilecek olan ulusalçı-halkçı-devrimci konumlanış yer almaktadır. Nihayet, dördüncü ve son kategoriyi de sosyalist kopuşçular oluşturmaktadır.

Özellikle belirtmek istiyorum: Yukarıdaki kategorileştirmeye mutlaklık atfetmiyorum. İki açıdan da atfetmiyorum. Birincisi, verili durumda, bu kategoriler arasındaki ayrım çizgileri zaman zaman silikleşebilmektedir. Birinci kategorinin iki alt kesimi arasında nasıl ara yüzeyler varsa, diğer kategorilerin kendi aralarında da bu tür ara yüzeyler vardır.

Örneğin, en son kategorideki sosyalist kopuşçularla üçüncü kategorideki ulusalcı-halkçı devrimciler arasında bazı ara yüzeylerin oluşması kaçınılmazdır. Küreselleşme ve AB sürecinin kaçınılmazlığı varsayımı nasıl birinci kategorinin iki kesimi arasında temas noktaları yaratıyorsa, bu süreçlere temelden karşı çıkış ve kopuş öngörüsü de son iki kategori arasında yakınlıklar doğurabilmektedir. Ayrıca, belirli çizgilerin ve düşüncelerin, bu kategoriler üzerinde “surf yaptıkları” bile söylenebilir.

İkincisi, aynı kategorizasyonun, bu haliyle *kalıcı* olacağını söylemek de mümkün değildir. Zamanla bu kategorilerden ve alt kesimlerden kimileri birbiriyle içiçe geçecek, kimileri de kendi konumlarının büsbütün erimesi sonucunda bir başka yer bulmak zorunda kalacaktır. Örneğin, birinci kategorinin ikinci kesiminin uzun süre yatıp kalkıp “enternasyonalist dayanışma” ve “emeğin Avrupası” sloganlarıyla gitmesi mümkün değildir. Kendilerini şöyle ya da böyle açıklama zorunluluğunu duyacaklardır ve o zaman da ayrışıp ya sol liberalizme ya da sol tarafa yöneleceklerdir. 30’ların kemalizmine öykünen kategorinin ise, güncel siyasal gelişmelerin aracı olarak maniple edilmek dışında, özgün bir ideolojik-siyasal geleceği olamaz. Üçüncü kategori ise, geleneksel “milli burjuvazi” temasında ya da ulus devlet içi sınıf çelişkilerini ikinci plana iten bir ulusalcılıkta ısrar ettiği sürece sağna ve soluna doğru dağılacaktır. Nihayet, dördüncü kategoridekiler de, kendi konumlarını, sosyalist devrim ve kopuş öngörüsünün *berisinde* güncel ve daha somut politikalarla tahkim etmeye yöneldiklerinde, bir yanıyla ulus devletçilere yakın düşecek, ama diğer yanıyla da bu politikaların özündeki *anti-kapitalizm* nedeniyle ulus devletçilerden uzaklaşacaklardır.

Küreselleşme tartışmaları bağlamında solun bugünkü konumlanışı aşağı yukarı böyledir.

Siyasete yaklaşımın temelleri

“Eğer ortada bir amaç yoksa, yakın olasılıkların bile hakkı verilemez; buna karşılık, ortada bir amaç varsa, muhtemel görünmeyen bile gerçekleşebilir ya da daha sonra gerçekleşecek duruma getirilebilir.” Bu sözler, bir dönemin marksist filozofu Ernest Bloch’a aittir.(2) Türkiye solunun, “güncel görev-nihai hedef” tartışmalarına böyle bir çerçeveden yaklaşmasında yarar vardır.

Daha önce başka bir yerde de anlatmaya çalışmıştım. Sosyalistlerin, bugünün güncel görevleri ile yarının nihai hedefi arasındaki boşluğu, bir zincirin birbirini izleyen halkaları gibi, verili ve öngörülen her durumu bir başkasıyla ilişkilendirip bugünden “en son” yarına ardışık biçimde uzanan kurgularda doldurmaları mümkün değildir. Böyle bir şey, ancak, dolambaçlı labirentlerden oluşan bir yüzeyin bir ucuna bir fare, diğer ucuna da peynir koyup “fare peynire nasıl ulaşsın?” diye soran hafta sonu çocuk bulmacalarında olabilir.

Mümkün olan şudur: Nihai amaç, güncel görevlerin ve politikaların *içeriğini* belirler; güncel görevler ve politikalar gerektiği gibi yaşama geçirilebilirse, bu, gene nihai amaç

çerçevesinde belirlenecek *başka* güncel görevleri ve politikaları gündeme getirir ve böyle ilerlenir. Bunun dışında, ne yarının özelliklerini bugünden yaşama geçirmeye çalışmak, ne de salt bugün için yapılabilir görünenlere yüklenmek bir çözüm olabilir.

Sosyalist kopuşu öngörenlerin, bugünün Türkiye'si'ne, bugünün koşullarına ve ortamına denk düşen, ama bu arada nihai amacın gerektirdikleriyle *tutarlı* politikalar üretmeleri mümkündür. Kimi marksistlerin ileri sürdükleri gibi, ekonomik süreçlerle siyasal süreçler arasındaki mesafenin kısılması, bu arada devletin sınıfsal niteliğinin daha yalın biçimde ortaya çıkması (sermaye birikim ve dolaşım süreçlerinin gerektirdiklerini daha doğrudan ve ikirciksiz biçimde yerine getiren ulus devletler), devlet dolayımıyla sermayenin hedef alındığı genel bir siyasileşme süreci için elverişli koşullar yaratmaktadır.(3)

Peki, "daha somut" neler söylenebilir? Bu sorunun yanıtının, salt birtakım "somut şeyler" sıralayarak verilebileceğini sanmıyorum. Çünkü, "somut şeyler" isteyen solcuların asıl sorunu başka bir yerdedir. Somut politika adına önerilenlerin, kimi solcularca "ama bunun sosyal devlet politikalarından ne farkı var?" ya da "yani keynesçiliğe dönülmesini mi öneriyorsunuz?" sorularıyla karşılaşması pek muhtemeldir.

Burada çok açık konuşmakta yarar var. Sosyalist sol, doğal kaynakların yönetilmesinde ve işletilmesinde "ulusal çıkar" gözeten bir yerde durmak zorundadır; işçi-işveren ilişkilerinde bölüşüm sorunlarından *verimlilik* ve *işin örgütlenmesi* gibi alanlara kayan odağı yeniden bölüşüm sorunlarına çekmek zorundadır; vergi politikalarında gene yeniden bölüşümü gözeten öneriler yapmak zorundadır; çalışma koşullarına (iş güvenliği ve işçi sağlığı, çalışma saatleri gibi konular dahil) yüklenmek zorundadır; emeklilik, işsizlik sigortası, konut, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda *sosyal devleti* savunmak zorundadır; toplumsal yaşamı metalaşma sürecinden kapitalist düzen içinde mümkün olabilecek ölçülerde kurtaracak (dekomodifikasyon) önerilere yönelmek zorundadır.

Bütün bunlar elbette yeni şeyler değildir. Zaten solun sorunu da, bu tür alanlarda yepyeni şeyler söylenebileceği yanılgısından kaynaklanmaktadır. Bunun bir yanılgı olduğu, siyasal partilerinde hep yeni şeyler söylensin ve önerilsin isteyenlerin, kendi meslek odalarına döndüklerinde tam tamına bu "klasik" önerileri sahiplenme durumunda kalmalarıdır. Siyasal ortamlarda "yepyeni bir sosyalizm anlayışı", "devlet küçülsün", "kamusal mülkiyetin devlet mülkiyeti dışında yeni biçimleri bulunsun" vb. gibi sözler edenlerin ya da onlara yakın duranların, kendi mesleki alanlarında daha gerçekçi konumları kabul etmek zorunda kalmaları garip bir durumdur.

Çok önemli bir ek daha yapmak gerekiyor. Yukarıda kabaca özetlenen çizginin, mutlaka kapitalizmin *özüne* yönelik bir ideolojik saldırıyla birlikte yürümesi gerekmektedir. Bu ideolojik saldırının yöneleceği kilit kavramlar ve pratikler de apaçık ortada durmaktadır. Özelleştirme ideolojisi ve uygulaması dışında bu kilit kavramlar ve uygulamalar arasında şunlar yer almaktadır: Eşitlik, özgürlük, ezilme, sömürülme, rekabet ve rekabet gücü, piyasa kuralları, esnek üretim ve esnek "işgücü" piyasası, deregülasyon ve bugünün piyasa mantığı doğrultusunda tanımlanışıyla "verimlilik"...

Dikkat edilirse, küreselleşme ve Avrupa Birliği konuları gündeme geldiğinde bir kesim solcu barış, demokrasi ve insan haklarından çokça söz etmekte, ama az önce özetlenen kavramlara pek az ilişmektedir. Açıkçası bu kesim, bu kavramlarla ve pratik uzantılarıyla fazla derdi olmadığı için böyle yapmaktadır. O zaman, sosyalistlerin bunların hepsini dert edip kendi ideolojik-siyasal kurgusunun bütünlüğünü öyle sağlamaları gerekir.

Daha açık söylenirse, bir sosyalistin, ama marksist bir sosyalistin “insanlar önce özgür olsunlar, eşitlik bundan sonra zaten gelir” diyebilmesi tanım gereği mümkün değildir; marksist bir sosyalistin “neo-liberal rekabet anlayışı kötü, biz yeni bir rekabet anlayışı geliştirelim” diyebilmesi de mümkün değildir; bir sosyalistin devletin özelleştirmeler sonucu “küçülmesiyle” marksist literatürde yer alan “devletin sönümlenmesi” kavramı arasında örtüşme bulabilmesi için sapmanın falan çok berisinde ancak aptal olması gerekir; bir marksistin meta ilişkilerinin egemen olduğu, piyasa kurallarının daha dizginsiz işlediği bir toplumsal yaşam içinde “sosyalist adacık” oluşturulabileceğini düşünmesi için ütopyacılığın uyurgezer bir ekolüne mensup olması gerekir.

Sosyalistler bir yerden sonra kendi işlerine bakmalıdırlar. Her söylenene “iyi ama reel sosyalizm...” ya da “iyi ama devlet kapitalizmi...” sözleri ile başlayan itirazlar yöneltenlerle fazla uğraşmanın gereği yoktur.

Notlar

- 1- Ahmet İnsel; “Avrupa Karşısında Türkiye Solu”, *Birikim*, sayı: 128, Aralık 1999, s.29
- 2- Aktaran, Leo Panitch ve Sam Gindin, “Transcending Pessimism: Rekindling Socialist Imagination”, *Socialist Register 2000*
- 3- Ellen Meiksins Wood; “The Politics of Capitalism”, *Monthly Review*, No:50, Eylül 1999

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE SOLU

Engin ERKİNER

“Türkiye, Avrupa Birliği’ne üye olsun mu, olmasın mı?” tartışması sürüyor. Bu, önemli bir tartışma, çünkü insanlar sahip oldukları devrim, sosyalizm, emperyalizm, Türkiye tarihi, küreselleşme, ABD ve Avrupa Birliği’nin mevcut konumları ve yönelimleri ile Türkiye’de sınıflar konusunda sahip oldukları saptamalardan hareketle, Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkisine yaklaşıyorlar. Ne var ki, bunun pek de rasyonel bir yaklaşım olmadığını söylemek durumundayız; çünkü, özellikle AB’ne üye olunmasını gerektiğini savunanlar, bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı yerde, gerçeklikle ilgisi bulunmayan saptamalara -daha doğrusu uydurmalara- başvuruyorlar. Türkiye için üyeliğin neden gerekli olduğu konusunda yaptıkları akıl yürütmeyi -anlaşılan- başka türlü yeterince sağlam duruma getiremiyorlar.

Bir buçuk yıl önce yayınlanan “Avrupa Topluluğu ve Türkiye (Soldan Bir Bakış)” kitabının devamı niteliğinde sayılabilecek bir kitabı önümüzdeki aylarda bitirmeyi planlıyorum. Bu nedenle, bu yazıda birçok konuda ayrıntılı değerlendirmelere girmeyeceğim. Bunun yerine, sol basındaki iki yazarın (Özgürlük’te Erdoğan Tatlav ve Birikim’de Ahmet İnsel) konuya yaklaşımlarını ele almakla yetineceğim. Aslında her iki yazar da, AB üyeliğini savunanların düşünce yapısını anlamak için yeterli denilebilecek görüşlere ve hayatta karşılığı olmayan, ama gerçekmiş gibi savunulan saptamalara sahiptirler.

Giriş

Bazı saptamalarla başlayalım:

- 1) AB, emperyalist bir ekonomik bloktur. Bu blok içinde belirleyici olan Almanya-Fransa eksenidir. Bunlara İtalya ve bir oranda İngiltere de katılabilir. (Avusturya ve Benelüks ülkeleri Mark (DM) alanı sayıldıklarından Almanya ile birlikte değerlendirilmeleri gerekir.) AB’ni belirleyen İspanya, Portekiz ya da Yunanistan değildir.
- 2) Kapitalizmin ulaştığı gelişme düzeyi, dışarıya karşı gümrük duvarlarına sahip, içerde azçok bütünleşmiş ekonomik alan örgütlenmelerini gerekli kılmaktadır. Günümüzde bunlar -aralarındaki farklılıklarla birlikte- üç tanedir: Avrupa Birliği; ABD-Kanada ve Meksika’dan oluşan NAFTA ve Güney Doğu Asya’da içinde Japonya’nın ön planda olduğu bir başka ticaret bölgesi. Herhangi bir tekel için iç pazar artık sadece merkezinin olduğu ülke değil, içinde yer aldığı ekonomik blokun tümü olarak anlaşılmalıdır. Örneğin

Philips ya da Siemens için iç pazar Hollanda ya da Almanya değil, tüm AB'dir. Şu anda mevcut olan, tekellerin belirleyiciliğinde gelişen bir AB'dir.

3) Buradan hareketle, AB'nin çeşitli konulardaki yaklaşımlarının, son tahlilde, kapitalizmin genel ilkesi olan daha fazla kazanç elde edilmesine yönelik olduğu söylenebilir. Bazen farklı konuların öne çıkması bu genel ilkenin geçerliliğini ortadan kaldırmaz.

Bu birkaç saptamadan hareketle, "kapitalizmin ulaştığı gelişim aşamasının ortaya çıkardığı bloklara, alan örgütlenmelerine, ekonomik ve giderek de politik birliği amaçlayan oluşumlara üye olmayı savunmak bir ülkenin sosyalistlerine düşmez" sonucuna varılabilir. Bu sonuç doğrudur, ne var ki, yaşadığımız koşullarda bu sonuca ulaşmak için kullanılan veriler ve akıl yürütme hiç yeterli değildir ve iki yönden tamamlanmaları gerekir:

Birincisi; -burada kendimizi solla sınırlandıracak olursak- ülkemiz solunda AB'ne üye olunmasını savunanların bu Birlik'le ilgili gerçekmiş gibi savundukları efsaneler, düpedüz uydurmalar açığı çıkarılmalıdır.

İkincisi; AB'ne üyelik sadece teorik değil, aynı zamanda pratik olarak tartışılması gereken bir konudur. Oysa ki, solda, gerek üyeliğe taraftar gerekse de karşı olanlar AB hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıklarından, konu esas olarak teorik düzlemde tartışılmakta, bu da, neyin doğru neyin yanlış olduğunun belirsizleştiği spekülatif bir sözde tartışma ortamına yol açmaktadır.

AB'ne üyeliği savunan sağın değişik kesimlerine ve solun bir bölümüne karşı, üyelik karşıtı olanların, AB'nin ne olup ne olmadığını somut olarak öğrenmeye bir an önce başlamalarında sayısız yarar vardır.

AB ile ilgili bazı somut noktalara gelecek olursak:

Emeğin Avrupası mı dediniz?

"Emeğin Avrupasında yer almak" AB'ne üyeliği savunanların sevdiği bir belirleme. Erdoğan Tatlav'ın Özgürlük'ün 11 Aralık 1999 tarihli 62. sayısında yayınlanan yazısının başlığı da bu yönde: "Emeğin Avrupası'na evet". Yazar, AB'nin emperyalist özelliğini kabul ediyor, ama bunun içinde emek güçlerinin olduğuna da inanıyor ve bu nedenle de "evet" diyor.

Bu konuda teorik tartışma yapmanın hiç gereği yok. Şu basit nedenle ki, "emeğin Avrupa'sı" diye bir Avrupa yoktur. Yazar, olmayan birşeye girmekten sözetmekte, hayatta karşılığı olmayan, henüz bulunmayan, ne zaman bulunacağı da belli olmayan bir olguya "evet" demektedir. Açıklayalım:

Çeşitli Avrupa ülkelerinde emek güçleri var ve bunlar, ulusal sınırlar içinde, günümüz koşulları (yeni teknolojilerin daha az emek gücüne ihtiyaç duyması, 1990 sonrasındaki gelişmeler sonucunda solun büyük prestij kaybına uğraması, sermayenin hemen her

konuda iyice saldırganlaşması) dikkate alındığında örgütlenmeleri de -en azından- fena değildir. Ne var ki, emeğin Avrupa çapında örgütlenmesi yoktur. Sendikalar Avrupa çapında bir örgütlenme oluşturmuşlardır, ama etkinliği yoktur, büyük oranda kağıt üzerindedir. Ortak parti -isterseniz parti olmayan parti deyin- örgütlenmesi ise ufukta bile görünmemektedir. Emek güçlerinin AB çapında ortak örgütlenmesini engelleyen ciddi iç çelişkilere burada girmeyeceğim.

Emeğin Avrupası'nın bulunmamasının ilk sonucu, bir ülkedeki işçi ve emekçi eylemine, diğer ülkelerdeki işçi ve emekçilerin önemli denilebilecek bir dayanışma göstermemesidir. Örneğin Fransa'da köylülerin, işçilerin, öğrencilerin, işsizlerin eylemlerine diğer ülkelerden gösterilen dayanışma ya çok az olmuş ya da hiç olmamıştır. Emek, Avrupa'da, bırakın ortak bir hedef doğrultusunda birlikte eylem yapmayı, birbiriyle dayanışmayı bile doğru dürüst yapmamaktadır. Hal böyle iken, hangi "emeğin Avrupası"ndan söz ediliyor?

Denilebilir ki, "emeğin Avrupası zorunluluktur" -kuşkusuz- ve "bu Avrupa'nın oluşumunda biz önemli bir işlev görebiliriz". Burada insan bir fıkrayı hatırlamadan yapamıyor: Bir kadının kocası ölmüş. Adı -diyelim- Mahmut imiş. Kadın, kocasının cenazesinde ağlar ve şöyle dermiş: "Ah Mahmut Efendi, sen ne büyük bir adamdın. Fizik, geometri, kimya, astronomi, matematik bilirdin; ekonomiden anlardın, hatta roman bile yazardın". Cenazeye katılan akrabaları karşı çıkmışlar ve "O kadar da değil", demişler, "Mahmut, alt tarafı ilkokul mezunuydu. Bu dediklerinin de hiçbirini yapamazdı." Kadın, "öyle demeyin" demiş, "hiç olmazsa heveslenirdi".

Bizimkiler de böyle işte. Türkiye'ye göre çelişkilerin oldukça az keskin olduğu gelişmiş kapitalist ülkelerdeki seçimlerde yüzde 5-10 arası oy alan ve bunu yıllardan beri sürdüren partilere, seçimlerde yüzde bir bile oy alamazken önderlik ve önemli katkılar yapmaya hevesleniyorlar. Politikanın değil psikolojinin çerçevesinde ele alınması gereken bu konudan, Birikim yazarının görüşlerini ele aldığım bölümde söz edeceğim.

Yazarın bir başka saptaması şöyle:

"Bu bağlamda AB'nin IMF ile aynı paralelde değerlendirilmesi yanlıştır. IMF salt kapitalist düzenleme örgütü olmasına karşın AB, demokrasi ve emek güçlerinin de bir denge gücü olduğu bir kurumsallaşmadır. Bundandır ki, IMF'den gelen yaptırımlar emeğin haklarının geriletilmesine ilişkin dayatmalar olurken, AB kurumlarından gelen baskılar ağırlıkla burjuva demokratik düzenleme yaptırımları olmaktadır."

AB ile IMF'nin birbirinden ayrı şeyler oldukları açık, ama içerik olarak apayrı olgular gibi ele alınması da hiç doğru değil. AB ülkelerinde -kimisinde daha az kimisinde daha çok- son on yılda sosyal devlet kapsamında ele alınabilecek uygulamalar ve bununla bağlantılı olarak emeğin haklarında önemli gerilemeler yaşandı. AB ülkeleri burjuvazileri kendi ülkelerinde bile emeğin haklarına bu kadar saldırırken, bu hakları AB dışındaki ülkelerde savunmaları ya da konuya ilgisiz kalmaları beklenemez. Bunu doğrudan ve açıkça yapmayabilirler, ama sonuçta bu içerikle değil, uygulamayla ilgili bir sorundur.

Dahası var: IMF'nin yeni başkanının kim olacağı bu yazı hazırlandığı sırada belli olmamıştı. En güçlü aday Almanya'dandır. ABD buna razı, Fransa ise karşı çıkıyor.

“Avrupa Merkez Bankasının başkanlığını bize verin, o zaman sizin IMF başkanlığını almanızı destekleriz” diyor. Buna da Almanya razı olmuyor. Sonuç şu anda belli değil, ama -sıradan bir bürokrat olmayan- bir Almanın IMF başkanı olmasının gündeme gelmesi, IMF ile AB’nin motoru sayılan Almanya’nın -dolayısıyla da AB’nin- en azından sahip oldukları anlayışlar bakımından birbirlerinden çok da farklı olmadıklarını yeterince göstermektedir sanırız.

AB, emek, ileri ne getirecek?

Türkiye solunda AB’ne üye olunmasına karşı olanlar, gerek solda gerekse de sağda AB üyeliğini savunanlara karşı neredeyse tümüyle politik saptamalar temelinde tartışıyorlar. Oysa ki, AB’nin ekonomik yanı da var. AB, Türkiye emekçilerine ne getirecek? E. Tatlav yazısının sonunda şöyle diyor:

“Yunanistan, Portekiz vb. ülkelerin durumu, hem kalkınma ve kişisel gelirin artışı, hem de hak ve özgürlüklerin genişleyen kurumsallaştırılması açısından konuya ilişkin önyargılarla gerçeği birbirinden ayırmayı sağlayacak örneklerdir.”

Erdoğan Tatlav’ın ekonomiyle ilgili saptamasını bilerek yaptığı inancında değilim. Konuyla biraz ilgilenseydi, bu konuda bir fikir ileri sürerken daha dikkatli olurdu.

En çarpıcı örnekten, Yunanistan’dan başlayalım: Bu ülke yıllardan beri AB içinde. Yunanistan Komünist Partisi (KKE) de yıllardan beri seçimlere katılan ve çeşitli yerel yönetimlerin yanı sıra Yunanistan ve Avrupa Parlamentosuna da milletvekillerini sokabilecek kadar oy alabilen bir parti. Militan bir yapısı olduğunu geçtiğimiz aylarda Clinton’un Atina ziyareti sırasında düzenlenen büyük gösterilerde de yeterince izlemek fırsatını bulduk. Konuyu bilmeyenlere garip gelebilir, ama KKE, AB’ne karşıdır. KKE, AB’ne girdikten sonra Yunanistan’daki emekçilerin durumunun genel olarak kötüleştiiğini savunmaktadır.

AB’ne karşı genel tavır ya da AB’nin önemli bir bileşeni olan Avrupa parası Euro’ya karşı tutum birçok ülkede görülüyor. Seçimlerde işbirliği yapmaya yönelen İspanyol komünist ve sosyalistleri, AB’nin çimentosu sayılan ve ekonomik bütünleşmeyi ileri bir aşamaya taşıyacak olan Euro’ya hiç de iyi gözle bakmıyorlar. Euro konusunda Almanya halkının fikrini soran olmadı, ama bu konuda referandum yapılsaydı eğer, sonuç kesinlikle olumsuz çıkardı. Fransa halkı ülkenin AB’ne girişini küçük bir çoğunlukla onayladı. Örnekler çoğaltılabilir. Avrupa ülkelerinin halkları genellikle AB’ne pek sıcak bakmıyorlar, hele de ortak para birimine kesinlikle karşılar. Bunun nedeninin sadece milliyetçilik, geri kafalılık, geleneklere bağlılık olduğu söylenebilir mi? Bunların kuşkusuz biraz etkisi vardır, ama Avrupa halkları “tekeller Avrupası”nın ne demek olduğunu kendi deneyleriyle görüyorlar.

AB halklarında hele de bize en çok benzeyen Yunanistan’da durum böyle. Biz ise dışardan AB’ne güzellemeler yapıyoruz. Herkes hata yapabilir, ama bilgisizliğin de bir sınırının olması gerek.

AB karşısında Türkiye solu

Birikim'in Aralık 1999 tarihli 128. sayısında yeralan Ahmet İnsel'in yazısı bu başlığı taşıyor. Yazar, görüşlerini ortaya koyarken şöyle bir yol seçmiş: AB'ne karşı olanları dünyadaki yeni gelişmeleri ve AB'ni anlamamakla suçlamak, onların solun bu konudaki geleneksel (köhnemiş) reflekslerini sürdürmeye çalışarak, kendi gruplarındaki "müşterileri" kaybetmemek kaygısıyla hareket ettiklerini savunmak... Bu, çok bilinen ve klasik metinlerden arka arkaya alıntılar sıralayarak "görüş açıklamak" kadar da ucuz bir yöntem... "Avrupa görmüş" Anmet İnsel, yazısında, çıkardığı sonuçlarla ne kadar tutarlı olduğuna bakmadan bildiği her şeyi söylüyor. Ardından da "geri kafalı" solu suçluyor. Bir örnek verelim:

"Avrupa Birliği içinde de, yakın zamana kadar egemen olan neo-liberal güçlerin empoze ettiği esnekleşme politikalarıyla, emekçileri aşırı sömürüye karşı korumak için Sosyal Refah Devleti'nin koyduğu engellerin bir kısmı kaldırıldı. Avrupa ekonomisi de, kısmen bile olsa, liberal küreselleşme eğiliminin çekim alanına girdi. Avrupalı emekçiler de, Türkiyeli emekçilerinkine benzer birçok soruna karşı birlikte mücadele etmeye başlıyorlar. Emekçileri sermaye karşısında mümkün olduğunda korumasız kılmayı amaçlayan esnek emek piyasalarına karşı, özgürleşen bir emek dünyası için sürdürülecek bir mücadelenin dışı kapanan bir Türkiye'de başarısızlığa uğraması daha büyük bir ihtimaldir. AB üyeliğinin görünür alternatifi, solun daha da boğulup, örseleneceği; emekçi kitlelerin yerli tekeller elinde daha fazla sömürüleceği; kar ufku daraldığı için talan ekonomisinin daha bir şahlanacağı bir Türkiye değil midir?"(s.27)

Yazar, Türkiye ve Avrupa emekçilerinin benzer sorunlara sahip olduklarını doğru olarak görüyor. Batı Avrupa ülkelerinde emekçi halkların mücadelesinin ve özellikle de yaşamış olan sosyalizmin etkisiyle oluşmuş sosyal devlet oldukça güçlü ve yaygın olduğundan, geriletmesi de daha yavaş ve sınırlı oluyor. AB ülkelerindeki burjuvazilerin son on yılda bu konuda ciddi adımlar attıkları, emekçilerin örgütlülüğünü ve sendikaların gücünü geriletmekte başarılı oldukları da biliniyor.

Türkiye'de ise benzer amaçlara ulaşmak daha kolay. Şu nedenle ki, emekçiler Avrupa'daki kadar örgütlü değiller, güçlü bir sosyal devlet geleneği de Türkiye'de bulunmuyor. AB tekellerinin, meydanın daha boş olduğunda Türkiye'de emekçilerin sosyal haklarını savunacaklarını beklemek için iyice şaşırmış olmak gerekir. AB'nin Türkiye'deki sonuçlarından bir tanesi; üretimde verimlilik gerekçesiyle işçi çıkarma ve yükselen işsizlik, sendikasılaşma ve emekçilerin zaten az olan haklarının daha da gerilemesi olacaktır. Sermayenin, hiçbir ülkede, ciddi zorlama olmadıkça, emeğin toplam fiyatının artması demek olan, emeğin sosyal haklarının iyileştirilmesini savunması sözkonusu olmamıştır. Türkiye'de de benzeri olacaktır.

AB de özelleştirme yanlısıdır. Türkiye'de özelleştirme ile ne oluyorsa, AB üyeliğiyle de o olacaktır. Emekçilerin küçük bir bölümü bu süreçten kazançlı çıkabilir, ama büyük kesim kaybedecektir. Türkiye'nin AB üyeliğini savunanların, özelleştirmeyi de savunmaları gerekir. İkisinin sonuçları arasında fazla fark olmayacaktır.

Yazar, Avrupa emekçilerinin, sosyal devletin ortadan kaldırılmasına karşı birlikte mücadele etmeye başladıklarını söylüyor. Nerede, diye sormak gerekir. Mevcut gerçeği değiştirmek istiyorsanız, önce onu olduğu gibi görmeniz gerekir. Bu konuda, bazen uydurma düzeyine kadar varan hayallere yer yoktur. Türkiye solunun bir kesimi ise, bırakalım Avrupa gibi yakınındaki alanlarla ilgili uydurmaları, uzaklar ve başkaları için de gerçekle ilgisi olmayan hayaller kuruyor. Bir dünya kurup içinde yaşıyor, o hayal dünyasında yaşamayanları da “geri kafalılık”la suçluyor.

Güzel bir örnek Seattle ve Köln’ün karşılaştırılmasıdır. Birisi ABD’de diğeri Almanya’da olan bu iki kent, geçtiğimiz yıl, “globalleşen ekonomi”nin iki büyük toplantısına sahne oldu. Seattle’da yapılan “Dünya Ticaret Örgütü” (WTO) toplantısı fiyaskoyla sonuçlandı. Seattle’a gitmiş, oradaki protesto gösterilerine katılmış insanları dinleyip, Seattle’la ilgili yazıları okuyorsunuz; ardından bir de Türkiye sol basınında ne yazıldığına bakıyorsunuz ve gerçeklerden bu kadar uzakta yaşamının ortaya çıkardığı oldukça garip bir durumla karşılaşıyorsunuz. Türkiye solu, WTO toplantısının yapılan büyük protesto gösterileri nedeniyle sonuçsuz kaldığını yazıyor. Bu belirlemenin gerçeklikle ilgisi bulunmuyor. WTO toplantısı, öncelikle ABD ve AB arasında gümrük duvarları ve benzer konularla ilgili çelişkiler, ardından da “İçüncü Dünya” ülkelerinin ABD’nin ekonomik liberalleşme isteklerine yönelik itirazları nedeniyle herhangi bir sonuca ulaşmadan dağıldı. Protesto gösterileri, WTO içindeki çelişkileri şiddetlendirdi ve sonuçsuzluğa gidişi hızlandırdı. Protestolar, WTO içindeki çelişkilerle birleşebildiği için etkili oldu. Dahası, bu protestoları, diğer ülkelerden gelen kitle ya da örgütler değil; ABD’li sendikalar, kiliseler, hükümet dışı örgütler ve diğer kuruluşlar gerçekleştirdi.

Geçtiğimiz yıl Köln’de yapılan globalleşen ekonominin bir başka büyük toplantısında da protesto vardı; ama gerek katılım, gerek örgütlenme ve gerekse de ulaştığı (daha doğrusu ulaşamadığı) sonuçlar bakımından Seattle’la karşılaştırılamayacak kadar gerideydi. Eğer yazar ve kendisi gibi düşünöenler, buna “emeğin ortak mücadelesi” diyorlarsa, daha ortada pek bir şey olmadığı söylenebilir.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, Türkiye AB’ne tam üye olursa eğer, ne Türkiye emekçilerinin mücadelesi Avrupa emekçilerinin henüz olmayan birleşik mücadelesine bağlanacak, ne de ülkemiz emekçilerinin sosyal haklarında belirgin bir iyileşme ve daha az sömürölme sözkonusu olacaktır. Ama yazarın konuyla ilgili bir iddiası daha var:

“İstelik dinamik toplum yapısıyla ve önümüzdeki on yıl içinde varacağı yetmiş milyon civarındaki görelö genç nüfusun beklentilerinin taşıyıcısı olan bir özgürlükçü Türkiye solunun, Avrupa sosyalist hareketleri içinde ön planda yer alma şansı vardır.”(s.30)

Genç nüfustan hareketle, ön planda olunabilir sonucuna nasıl varıldığını anlamak mümkün değil. Burada, “Türkiye genç ve dinamik nüfusuyla 21. yüzyılın öncü ülkesi olacaktır” söylemine sahip Türk sağının çeşitli kesimleriyle yazarın sözleri arasındaki benzerlik dikkat çekicidir. Türk sağı (ve de devlet) genç nüfustan hareketle öncü olunabileceği sonucuna nasıl varıyor, belli değil. Anlaşılan kendine birtakım misyonlar yakıştırmak, vehmetmek, ülkemizde solun da azade olmadığı yaygın bir psikolojik özellik.

Genç olmak ancak başka faktörlerle birlikte olabildiğinde bir öncelik ifade eder. Örneğin genç bir işgücüne sahip olmak, bu işgücü iyi eğitilmemişse, yani yeterince kalifiye değilse, ancak ucuz işgücü olarak bir anlam taşır. Neredeyse her kentinde bir “üniversite” açılmış Türkiye’deki eğitimin Avrupa standartlarına göre oldukça geri olduğunu, bu nedenle birkaçı dışında Türkiye üniversitelerinin diplomalarının Batı’da ciddiye alınmadığını sanırım yazar da biliyordur. Benzer bir durum Türkiye sosyalist hareketi için de sözkonusudur.

Türkiye sosyalist hareketi, önümüzdeki dönemde, genç ve büyük bir tabana sahip olursa eğer, (henüz böyle bir şey yok, olursa eğer, diyoruz), buradan Avrupa sosyalist hareketleri içinde ön planda rol oynayabilmek sonucu çıkmaz. Genç olmak ancak bilgi, birikim ve belirli oranda deneyim sahibi olmakla birleştğinde ciddi bir avantaj olarak ortaya çıkar. Bunlara çok az sahip olan bir gençlik, dinamizminin yanısıra günlük modalara çabuk kapılan, kolayca savrulabilen, yerleşik hiçbir değer yargısı olmayan bir gençlik anlamına gelir.

Türkiye sosyalist hareketi, ne teorisi ne de pratiğiyle henüz kimse tarafından ciddiye alınabilecek durumda değil. İlerde ne olur bilinmez, ama ciddiye alınabilecek bir olgu haline gelmesi için, sosyalistlerin kendilerine vehmettikleri bazı özelliklerden kurtulmaları gerek. Türkiye sosyalistleri, kendilerini ülkedeki diğer politik güçlerden çok farklı zannediyorlar. Önemli farkları var kuşkusuz, ama, farkında bile olmadan, ortaklaşa sahip oldukları ve gerçek dünyadan uzağa düşmelerine neden olan kültürel öğeler var. Solun kendini “özgürlükçü” olarak adlandıran kesiminin en “özgürlükçü” unsurları da bundan bağımsız değil. Burada, itici ama gerçek bir benzerliğe eğilip, Türk faşistlerinin “Türk milleti yönetici doğmuş bir millettir” anlayışıyla; yazarın da içinde yer aldığı kesimin, “Türkiye sosyalistlerinin öncülüğü, ön planda yer alması” anlayışı arasındaki paralellığe işaret etmek gerekir. Hangi politik kesimden olursa olsun, Türkiye insanı, yönetici, öncü, önder, ön planda bulunan tutkusundan, kendine bu özelliği vehmetmekten vazgeçmiyor. Bu, politikanın değil, psikolojinin, geriliğin getirdiği böbürlenme ihtiyacının kapsamında ele alınması gereken bir olgu.

Birkaç yıl önce, “özgürlükçü” parti Avrupa ülkelerinde ilk kez faaliyete geçerken, Türkiye’den gelen parti yöneticileri, “Avrupa soluna örnek olmak”tan söz etmişlerdi. Aradan geçen üç yıldan fazla zaman içinde değil Avrupa solunun önünde olmak, peşine bile takılabilecek ölçüde etkinlik gösterilemedi. Ama arkadaşlar en azından öncü olmaya heveslenmişlerdi ve bu da bir şey sayılırdı. Anlaşılan odur ki, bir örgütün kendisini ve çevresini gerçekte bulunmayan özelliklerle donatması -yazarın terminolojisini kullanırsak- “örgüte müşteri bulmanın” bir başka türlüşüdür.

Sonuç

Türkiye’nin AB’ne girmesini savunanların görüşlerinden iki örnek seçtik ve gördük ki, üyelik için getirdikleri gerekçelerin gerçeklikte karşılığı yok. Örnekler çoğaltılabilir, ama her seferinde benzer bir durum karşımıza çıkacaktır. Ek küçük bir örnek daha vermek

gerekirse; Birikim'in aynı sayısında "Türkiye-Avrupa Birliği'ne aday üye ilan edilmesi şarttır" (başlığın bozuk Türkçesini değiştirmedim) adlı yazısında Taner Akçam, bir yerde şöyle diyor:

"Bölgede çatışmaların sivil çözüm yolları geliştirilmeden ve silahsızlandırma hayata geçirilmeden, yani bölgedeki ilişkiler Avrupalılaştırılmadan, yukarda sayılan sorunların (çeşitli alanlardaki demokratikleşme kastediliyor, bn.) ciddi olarak çözümünü mümkün değildir."(s.39)

İçe bakın ki, Akçam bu satırları yazdığı sırada, Almanya, Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda satın alacağı bin tankın ilk örneğini "denemesi" için bu ülkeye veriyordu. Dahası, Türkiye'nin yeni savaş helikopterleri almak istediği ve bu amaçla Almanya-Fransa yapımı helikopterlere ilgi duyduğu da aynı günlerde Alman basınında yer alıyordu. Ötesini tartışmak gereksiz. AB, Türkiye'nin hızla silahlanmasına, askeri alt emperyalizm olarak da nitelendirilebilecek güç ve işlevde bir askeri güç olmasına karşı değil, hatta bugünün koşullarında destekliyor da. Buradan hareketle, AB destekli demokratikleşmenin Türkiye'deki otoriter ya da askeri demokrasiyi temelde ortadan kaldırmayacağı söylenebilir. Türkiye'de AB destekli ciddi bir demokratikleşme bekleyenler kötü bir şekilde yanılmaktadırlar.

Türkiye'nin AB üyeliğiyle bu ülkenin emekçileri kazandıklarından daha fazlasını kaybedeceklerdir.

ULUS-DEVLET ÖLÇEKLİ SİYASET

Ali Deniz TOROS

Uluslararası bütünleşmeyi sağlayan belirli dönemlerden söz edecek olursak küreselleşmenin tarihsel gelişimini daha iyi anlayabileceğiz.

■ Kapitalistleşmenin ilk dönemlerinde ulusal nitelikteki sermayenin yayılcı karakteri ile ortaya çıkan sömürgeleştirme, sermayenin birikim ihtiyacı karşısında ulusal sınırların dışına çıkmasına neden olur. "...Kapitalizmin niteliği uzun süre ulus içi kalamazdı. Onun sonu gelmeyen birikim gereksinimi, ki ayakta kalması buna bağlıydı, genişleme yolunda yeni ve farklı buyruklar üretti. Bu buyruklar çeşitli düzeylerde harekete geçti. Bunların en açığı emperyalizm dürtüşüydü."(1)

Kapitalistleşme sürecinin ilk evreleri sömürgeleştirme sayesinde sağladığı sermaye yoğunluğunun belirli bir merkezde toplanmasına neden olur. Bu merkezde toplanan sermaye, yayıldığı bölgelerde ekonomik ve siyasal olarak belirleyici güce erişir. Böylelikle kapitalizmin sömürgeci dönemi emperyalizme evrilir.

■ Sömürgeleştirme süreci ulus-devletin oluşumunu sağlar, az gelişmiş kapitalist ülke biçimini yaratır ve buna bağlı ideolojik-siyasal-kültürel alanlar kapitalist devletin karakterine uygun işlenir. "Ulus-devlet süreçleri, hem kapitalizmin merkezlerindeki ulus-devletleşmeleri hem de çeperde ulusal kurtuluşun çeşitli biçimleri sonucunda oluşan ulus-devletleri anlatmaktadır."(2) Bu dönemde öne çıkan ilişki, gelişmiş kapitalist ülkelere bağımlı olan, ulusal ölçekte ulusal sermayenin yaratılmasıyla, ulusal sermaye birikimine yönelen, ulus içinde üretici güçleri ve üretim araçlarını oluşturan ve belirli üretim ilişkileriyle donatan bir döneme girilir. Merkezde emperyalizmin güçlendiği çeperde de devlet güdümlü kapitalistleşmenin uygulandığı ithal ikameci dönem yaşanır.

Bu dönem içinde öne çıkan bir diğer konu da refah devleti (batı ülkeleri için) ve sosyal devlet (Türkiye gibi ülkeler için) uygulamalarının kapitalistleşme sürecinde edindikleri rol. Her iki paylaşım savaşı, ulusal kurtuluş mücadeleleri, 1917 Ekim Devrimi, iki blok arasında yaşanan gerilim, sınıf mücadeleleri, üçüncü dünyacılık, kapitalizmin yaşadığı krizler vb. olgular içinde, kapitalizm sosyalist blok karşısında refah devleti biçimini oluşturur. (Keynesçi model) "Merkezde, keynesçi politikalar, refah devleti ve korporatist bir çoğulculuk öne çıkıyor, çeperde, görece eski ulus-devletlerle bağımsızlıklarını yeni kazananlar, bu kez "kalkınma" paradigmasında buluşuyorlar."(3)

Bu sayede, rekabet piyasasının doğurduğu kriz, ekonomik-sosyal çatışma ve piyasa düzenine tepki veren sınıf mücadeleleri sonucunda refah devleti modeli uygulanır. Buna göre; devletin kimi konularda (eğitim-sağlık-sosyal güvenlik) toplumun genel çıkarını korumaya çalışması, devlet sermaye birikimine olanaklar tanırken aynı zamanda toplumun da tüketebilme olanaklarını azaltmaya çalışır.

Türkiye gibi ülkelerde sözü geçen refah devleti modelinin batıdaki uygulamasından niteliksel farkı yoktur. Ancak, Türkiye gibi ülkelerde uygulanan sosyal devlet modeli hem ulusal sermayenin yaratılmasını, devlet güdümlü sermaye birikiminin oluşturulmasını, hem kapitalist üretim tarzının ve üretim ilişkilerinin yeniden üretilmesini sağlarken hem de toplumsal kesimlerin genel çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Refah devleti modelinin, ulusal sermaye yaratmak, devlet güdümlü sermaye birikimine yönelmek gibi uygulamaları yoktur.

■ Bir diğer dönem de küreselleşme teorilerinin üretildiği dönemdir. 1980'lerle birlikte sosyal devlet/refah devleti modellerinden vazgeçilir, çünkü reel sosyalizmin başlayan çözülme dönemi emperyalizme yeni olanaklar getirir.

Bu dönem içinde emperyalist-kapitalizm en güçlü olanakları elinde toplar. Dünyanın değişik bölgelerinde (özellikle stratejik önemi olan yerlerde) etkisini artırır. Böl-yönet politikasıyla tarihsel-toplumsal oluşumu olmayan ulus-devletler yaratılır ve yönetilir (Kafkaslardaki yeni devletler gibi), yeni birikim olanakları için pazar gereksinimi karşılanır, aynı zamanda ucuz iş gücüne dayalı emek-yoğun üretimden yararlanılır, geri ve kirliliği teknoloji geliştirmekte olan ülkelere ihraç edilir. Emperyalizmin genel çıkarlarını korumakla yükümlü olan IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, NATO vb. kurumların çeşitli işlevleriyle ilişkiler kurulur, bölgenin stratejik önemine bağlı olarak belirli emperyalist odaklarla bağımlı ilişkiler geliştirilir.

Bu dönemin diğer özelliklerinden biri de küreselleşmenin ideolojik-siyasal-kültürel boyutunda yaşanır. Sosyalist ideolojinin bittiği, sınıfların ortadan kalktığı, ulusal sınırların silindiği, bireyciliğin körüklendiği, kamusal çıkar yerine özel çıkarın her şey olduğu, bunun için tüketim kültürünün hızla arttırıldığı, faydacılığın ve hazcılığın tek beğeni biçimi olarak yeğlendiği bir dönem küreselleşmenin bu nimetleri altında yaşanır.

Emperyalist-kapitalist süreç içinde yaşanan bu üç ana dönem kuşkusuz çeşitli özgüllüklerde özgün biçimler, özgün dinamikler ve deneyler yaratmıştır. Ancak bu durum, sermayenin birikim süreçlerindeki ana yönelimleri değiştirememiştir. (1917 Ekim ve reel sosyalizm deneyimi bir süre için bunu değiştirmiştir.) Bu durumda yaşanan bu dönem şu özelliklerle ifade edilebilir;

- Emperyalist-kapitalizmin merkez konuma geldiği ve çevre ülkeleri ekonomik-siyasal-ideolojik-askeri yönelimleriyle etkilediği,
- Bu etkileme ya da belirleme ilişkisinin çevre ülkeler diye nitelenen geliştirmekte olan kapitalist ülkeler tarafından da benimsendiği, aynı zamanda kimi emperyalist-kapitalist eğilimleri içselleştirdiği ve bunun gereklerini yeniden ürettiği,
- Kapitalizm adına içselleştirilen kimi eğilimlerin, emperyalizmin kimi kurumlarıyla ilişkilendirilerek çeşitli ekonomik-siyasi-askeri modellerin yaratılmasına çalışılması,
- Emperyalist-kapitalist odakların hegemonya oluşturmak üzere giriştikleri ulusal-bölgesel-uluslararası rekabet,
- İdeolojik-kültürel planda medyanın edindiği etkileyici güç, yaşanan dönemin genel özellikleridir.

Tarihsel oluşum süreci içinde sermayenin yayılcı karakterinin belirgin dönemlerde nasıl şekillendiğine değindikten sonra, şimdi de günümüzde küreselleşme teorisi nasıl ifade ediliyor buna bakalım.

Küreselleşme teorisini geliştirenlerin ilk ve önemli savları ulusal devletin, ulusal olan değerlerin sonlandığı iddiasıdır. Oysa küreselleşme olgusu günümüze ait yeni bir gelişme uğrağı değildir. Aksine küreselleşme, sermayenin yayılcı özelliğiyle ideolojik-siyasal ve ekonomik bir aidiyet taşıyorsa, ki taşıyordur. Bu anlamda da küreselleşme sermayenin uluslararasılaşmaya başladığı dönemle beraber başlamıştır. “Günümüzde küreselleşme, 200 yıldır dünyaya açılan ve yayılan, bu anlamda öteden beri küreselleşen kapitalizmin yeni uluslararası ekonomik-siyasal-toplumsal ilişkiler ağıdır.”(4) Geçmişten bugüne tek farklılık kapitalistleşme süreçleri eskiye göre daha fazla artmıştır ve bu da sermayenin uluslararası yayılımını hızlandırmıştır. Dolayısıyla küreselleşen kapitalizm bugün daha net görülebilmektedir.

“Kapitalizm, ...ulusal çeşitliliklerle değişmeyen bir genel devinim yasası ile varolan bir sistemdir. Ve öyle bir sistemdir ki, durmadan genişler ve uluslararası hale gelir; doğuşundan bu yana “küresel” olma eğilimindedir ve bugün küreselleşme eskiyle ölçülemeyecek kadar ilerdedir.”(5) Bunun için kapitalizm, genel devinim yasaları diye ifade edilen özel mülkiyetin çıkarlarını koruyan ve piyasa ekonomisinin koşullarını sürekli kılan, yeniden üretimini sağlayan üretim tarzı ve üretim ilişkileriyle uluslararasılaşma özelliğine sahiptir. Bu genel ve temel devinim yasası ulusal ölçekteki sermaye birikim sürecini kaldırmamakta, aksine beslenmesine, bağlanma ilişkisi kurulmasına ve kimi gelişmiş kapitalist ülkelere ait birikim modellerini, kendi gelişmekte olan kapitalistleşme pratiğine içselleştirmeye çalışmaktadır.

E.M. Wood, küreselleşme incelenirken iki noktanın gözden kaçabileceğine değiniyor. Bunlar; “Bir yandan her kapitalist ekonominin ancak diğerleriyle ilişkileri içinde varolması gerçeği; öte yandan, oluşturduğu özel,yerel, ulusal ve bölgesel ekonomilerden veya bunlar ile ilişkilerinden soyutlandığında bir küresel ekonominin varolamayacağı gerçeği.”(6) Bu anlamda ister uluslararası düzeyde olsun, ister ulusal düzeyde olsun kapitalistleşme süreci, her iki düzlemde de karşılıklı ilişkiyi zorunlu kılmaktadır. Ne kadar çok uluslararası nesnel olgudan söz edersek edelim, yani uluslararası para hareketleri, uluslararası yatırımlar ve şirketler, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi kurumlardan ve gelişen olgulardan ne kadar çok söz edersek edelim, sonuçta sermaye birikim süreçleri ulusal ekonomilere bağlı olarak uluslararası bir bütünlük oluşturabilecektir. Ayrıca, ulusal kalkınma, ulusal gelişme, uluslararası düzlemde rekabet gücü gibi bir söylem ulusal ekonomilerin bittiğini değil, aksine uluslararası sermaye ile bütünlüşme gereği daha da fazla artmıştır.

Küreselleşme temel anlamıyla da son ifade ettiğim düşünceye oturtulmaya çalışılmaktadır. Yani, ulusal ekonomilerin uluslararası ekonomi ile bütünlüşmeleri sonucunda ulusal olanın bittiği savı geliştirilir. Oysa, aslolan sermayenin ulusal olanı ile uluslararası nitelik kazanmış olanı arasındaki karşılıklı etkileşim ilişkisidir. Biri diğerini yok etmemektedir. Aksine kapitalizmin genel devinim yasalarıyla ortaklaşma ilişkisi

vardır. Ulusal ölçekte kapitalizmin genel devrim yasalarıyla uyumlu özgün bir ekonomik-siyasal-toplumsal formasyon yaratmak, çeperde kalan ülkelerin en önemli gayretidir. "Karşılıklı ve karşılıklı etkileşim bağlamında küreselleşme, en çok yatırım ve finans sermayesinin dolaşımıyla, bundan daha az da toplumsal yaşamların biçimlenmesiyle ilgilidir." (7) Küresel kapitalizm, uluslararası ekonomi-politikayı yönlendirirken, sermaye birikimini merkezden yana arttırmaktadır. Küresel kapitalizm karşılıklı kalkınma, karşılıklı paylaşım gibi temalarla ulusal/toplumsal yaşama bir kazanç sağlamamaktadır. Karşılıklı ilişkisi ya pazar gereksinimi varsa gerçekleşir ya da ucuz emek gücünden yararlanmak üzere gerçekleşir. Çünkü ortadaki ilişki, kapitalizmin eşitsiz geliştiren ilişkisidir. "Bu ilişkide merkezin, beş temel alanda yıkılamayan tekeli, bağımlılaştırıcı gücü vardır; i) teknoloji, ii) finans, iii) doğal kaynaklara ulaşma ve iletme gücü, iv) medya, v) gelişkin silahlar" (8)

Küreselleşme aynı zamanda bir takım nesnel gelişmeyle de ifade edilmektedir. Günümüzde dünya ekonomisi, özellikle reel sosyalizmin çözülmesiyle beraber büyük bir canlanma yaşamıştır. Emperyalist-kapitalizmin sermaye ihracıyla, borçlandırmayla, pazar olanakları yaratmakla, iş gücü oranının artmasıyla beraber, doğal olarak da tüketim olanaklarının artmasıyla, para hareketlerinin daha geniş bir ölçekte dolaşımıyla, yeni birikim-rant kaynaklarına ulaşılmasıyla bütün bu nesnel gelişmeler yanında, aynı zamanda dünyanın tek yönlendirici gücünün emperyalist-kapitalizmin olması sonucunda, bunun getirdiği ideolojik-siyasal-kültürel hegemonya ve etkileşim durumu ulusal olanın ayrıksılığını yok saymaktadır. Bu büyük güç ve mekanizma dışında olunamayacağı gibi, içinde de özgül bir alanın yaratılamayacağı savı ileri sürülüyor. Küreselleşme olgusu böylesi bir nesnel gelişmeyle açıklanmaktadır. "Toplumsal yaşamdaki değişimin ve bu değişimin getirdiği olguların açıklanmasında belirli bir özelliğe başvurmak indirgemecilik değildir. Bu nedenle, toplumsal ve kültürel yaşamın çok çeşitli alanlarını etkileyebilen küreselleşme sürecinin açıklanmasında, bir üretim tarzı olarak kapitalizmin uluslararası dinamiklerine başvurmanın hiçbir sakıncası yoktur." (9)

Kuşkusuz böylesi bir nesnel gelişmenin ve hegemonyanın yok sayılması mümkün değildir. Ancak söz konusu olan sermayenin uluslararasılaşma süreci hızlanmıştır, sermayenin yayılma alanı genişlemiştir ve bunun ekonomik-siyasal-ideolojik bağları oluşturulmaktadır. Bu sürecin çok önceden başladığını ifade ettim. Günümüz konjonktürü bu gelişmeyi daha fazla olanaklarla yaşamaktadır, bu değişmeyecek anlamına gelmez. Çünkü sınıf mücadeleleri tarihinde de önemli dönemler incelendiğinde aynı nitelikteki bir gelişme uğrağı sınıfsal kopuşları daha fazla yakınlaştırmıştır. (19. yy. ve 20. yy. devrimleri gibi)

Metin Çulhaoğlu, günümüzdeki küreselleşmenin özgün bir yanı olduğunu söyler. Bu özgünlük kapitalizmin küreselleşme süreçlerinde temel bir olgu olan eşitsiz gelişim üzerinde biçimlenir. Çulhaoğlu, kapitalizmin evrensel gelişiminin 1970'lere kadar, merkez-çevre ilişkisi içinde karşılıklı etkileşimin ya daha çok merkeze çekme ya da dışarıda bırakma şeklinde geliştiğini söyler. Bugün için ise yazar, aynı ilişkinin ulus-devletlerin görece zayıflamasıyla birlikte, merkeze çekilen yerelliklerle, kenarda bırakılan yerellikler arasındaki farkın büyüdüğüne değinir. "Dışarıda bırakılan, belirli bir anlamda 50

tarihin de dışında kalır. Başka deyişle yaşanan global tarihin etkileri ve belirlemeleri, dışarda kalan için görece uzak olgulardır. Buna karşılık, kenarda kalan, kenarda kalmanın bütün yoksunluklarını ve acılarını aynı tarihin içinde, onun belirlenimlerini ve etkilerini yaşayarak çekmek zorundadır.”(10) Bu durumu ifade etmek için de “marjinalleşme” kavramı kullanılır.

“Merkez-çevre ilişkileri açısından bakıldığında, kapitalist küreselleşmenin yaklaşık 150 yıllık tarihi, toplanma ya da dışlanma olguları çerçevesinde gerçekleşmiştir. “Kenarda bırakma” ise henüz pek az gündemdedir.”(11) Kapitalizmin küreselleşme süreçleri ikinci paylaşım savaşıyla beraber, soğuk savaş dönemi ve iki kutupluluk, ulusal kurtuluş hareketleri, refah devleti ve kalkınmacı paradigmlar sonucunda dışlanmışlık olgusunun sönümlendiğini vurgulayan Çulhaoğlu, merkez-çevre ilişkisinde bundan sonra kenarda kalan ile merkeze çekilen arasında bir eşitsiz gelişim geriliminin yaşanacağına değinir.

Küreselleşmenin oturtulduğu bir diğer tanımlama da, sınıfların ortadan kalktığı, dünyanın kutuplu döneminin sonlanmasıyla ideolojilerin bittiği, aslolanın barış, demokrasi, insan hakları gibi değerlerin savunulması gerektiği savıdır. Bu savı çok da fazla çürütmeye gerek yok. Çünkü uluslararası kapitalizmin bu konudaki uygulamaları ortadadır; Irak müdahalesi, Balkanlar’daki bölme ve savaş operasyonları, Kürt ulusal hareketine demokratik haklar kazandırılmış gibi bu sorun atlanarak Çeçenistan halkına özgürlük talebinin savunulması, barış amaçlı silahlanma gibi söylemler yakın dönemin barış-demokrasi-insan hakları savunucularının fikirleridir. İdeolojik kimliğini, sınıfsal özünü boşaltan her türlü söylem küreselleşme süreciyle yaygınlaştırılıyor, sermayenin egemen ideolojisinin argümanlarına dönüştürülüyor.

Varolmanın zorunluluğu: ulus-devlet

Feodalizmin bağrında bileşik gelişen kapitalizm, feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde toplumsal devrimi önüne koyuyor. Bu sayede;

- Feodalizmin bölük-pörçük, parsellenmiş, desantralize örgütlenme biçimi (sosyo-ekonomik yapı) kapitalizmin toplumsal-siyasal ve ekonomik gelişimine engel olur. Kapitalist gelişme bunun için; tek ulusal pazar, tek değişim aracı olarak para, tek ölçüm sistemine geçmek gibi yapısal dönüşümlere girişir. Feodal devletin üstyapıyı kullanma kurumları kapitalizmin toplumsal devrimine uygun olarak dönüştürülür. Böylelikle, burjuvazinin salt ekonomik çıkarlarla devrimi amaçladığını, siyasal ve toplumsal hegemonyanın kapitalizmden yana oluşturulması amacını da güdüyordu.
- Bu dönem içinde ulusal birlikler oluşturulur. Ulusal birlik doğal olarak ulusal temelli devlet organizasyonunu oluşturur. Ekonomik-toplumsal-siyasal süreçlerin belirli bir merkezde toplanmasına ve yönlendirilmesine gereksinim duyulur.

• Bu anlamda da, egemen bir sınıf olarak burjuvazinin toplumsal, siyasal, ideolojik hegemonyasını kurması, ulusal birlik ve ulus-devletin kurulmasına bağlı olarak gerçekleşir. Bu mekanizmanın sürdürücüsü olarak da iktidara burjuvazi geçecektir.

Bu kapitalistleşme sürecinin en önemli aktörü devlet olmuştur. "...kapitalizmin kurulmasında birinci rolü devletin oynamış olması... Daha da çarpıcı olan, prekapitalist devletin, eski ticaret ağı ile birlikte kapitalizmin gerekleri için bir transmisyon kayışı rolünü oynayış biçimidir."(12) Söz konusu devlet ulusal karakterli bir devlettir. Çünkü kapitalistleşme sürecinin sermaye birikimi ilk olarak ulus-devlet ölçeğinde oluşmuştur. Doğal olarak bu ölçekteki kapitalist inşaa süreci söz konusu yerelliğin özgüllüğüne göre şekillenmiştir. Kuşkusuz, kapitalizmin genel devrim yasaları evrensel niteliğini kaybetmez ve özel mülkiyetin çıkarları, piyasa ekonomisi bütün dünyadaki kapitalistleşme süreçlerinde belirleyici etkidir. Aynı zamanda devletin de bu süreçteki etkisi mevcuttur. Ancak, bu genel işleyiş yasasının özgül durumu ve özgül ilişkilendirme biçimi vardır. Kapitalizm "...tek bir ulus-devlet biçimini almaya başlayınca ve ekonomik gelişme süreçlerinde başka uluslar kendisini izleyince, kapitalizmin yayılması ulusal sınırların silinmesinden çok, ulusal örgütlenmelerin üretilmesi, ulusal ekonomilerin ve ulus-devletlerin yaratılması şeklinde oldu."(13) Bu anlamda kapitalizm üretildiği yerelliğin sınırlarından dışarıya çıktığında ulusal niteliğini kaybetmez, tam tersine korur. Yerelliğin dışına çıkan ise, kapitalizmin söz konusu ölçekteki birikim fazlalığıdır, pazar arayışıdır. Böyle olunca ulus-devlet ölçekli sermaye birikim süreci özgül durumunu korur ve diğer kapitalist yerelliklerin özgüllüğünü de kaybettirmez. Sadece, uluslararası düzlemde ekonomik-ticari-siyasal gerektiğinde de ideolojik-kültürel ilişkilendirme ve etkileşim ağı oluşturur. Bu da kapitalizmin genel devrim yasalarıyla ilişkilendirilmez.

Wood, söz konusu uluslararası düzlemdeki ilişkilendirmenin birbirine bağlı güçlü bir mekanizma yarattığına değinir. Bu mekanizma küreselleşme süreci ile beraber kimi yerelliklerin de büyük bir canlanma yaşamasına yol açar. Kapitalizmin küreselleşme sürecinde IMF ve Dünya Bankası gibi kurumların merkez ile çeperde olan yerellikler arasında birer sermaye ajanı gibi çalıştıklarına değinen Wood, ulus-devletlerin bu mekanizmadan dışarı çıkmadıklarını yazıyor. "Çünkü, kapitalizmin evrenselleşmesi bir anlamda ulus-devletin evrenselleşmesi demektir. Küresel kapitalizm, ulus-devletlerin görülmemiş derecede bir küresel sistemidir; ulusal devletlerin başını çektiği evrenselleşmiş sermaye ise, hegemonyacı bir süper güçtür."(14) Küresel kapitalizmin bu güçlü mekanizması sermayenin uluslararası gücünü ve etkisini sürdürürken, ulus-devletlere de bu örülü ağ içinde etkin ya da edilgen bir yer açılıyor.

"Küreselleşmenin bugünkü boyutları ve içeriği de doğrudan doğruya, sermayenin egemenliğindeki ulus-devletlerin kendi ekonomik, politik ve ideolojik tercihleri sonucunda ortaya çıkmaktadır."(15) Küreselleşme sürecini bir takım nesnel veri ile açıklamak mümkün olduğu gibi, burada önemli olan ulus-devletlerin kapitalizmin uluslararası entegrasyonuna özel tercihleri sonucunda dahil olmalarıdır. Küreselleşme bu özelliği itibarıyla nesnel-ekonomik süreç özelliğiyle açıklanabilirken, aslolan küreselleşmenin ideolojik-siyasal-kültürel belirleyiciliğinin yerelliklerin yönelimleri

üzerinde etkili olmasıdır. Söz konusu belirleyici etki doğal olarak yerellikler tarafından öznel tercihe dönüştürülerek özelleştirilir.

Hatta bu özelleştirme süreci devletin sınıfsal niteliği itibarıyla emekçi hareketini, emekçilerin siyasal ve sosyal taleplerini kesmek üzere devleti daha fazla güçlü kılacaktır. “Küreselleşme sürecinin getirdiği rekabet ortamında, sermayenin ulus-devlete duyduğu gereksinim daha da artmıştır; bu gereksinim, devletin klasik baskıcı rolünün ötesinde, birikim süreçlerini sermaye için daha elverişli kılacak özel önlemleri ve müdahaleleri de zorunlu kılmaktadır.”(16) Bu koşullarda güçlenen devlet, doğal olarak piyasa ekonomisinin gerekleri olan politikaların uygulanmasında sermaye sınıfının önünü açarken, emekçilerin hareket alanını daha fazla daraltacaktır.

“...oturduğu mekanda, hem daha genel olana (uluslararası süreçler) hem de daha özele (verili toplumsal formasyonun görece mikro süreçleri) uzanıp bunları anlamlı bir bütünlükle toplayabilecek tek ölçek, ulus-devlet ölçeğidir. Bu anlamda ulus-devlet, üstüne ve altına uzanım sağlayabilecek optimal ölçektir.”(17) Bu noktada küresel kapitalizmin belirleyici etkileri karşısındaki ulus-devlet bu süreçleri, genel ekonomik-siyasal yönelimleri itibarıyla, uluslararası sermaye hareketlerine dahil olmayı, uluslararası dengelerdeki jeopolitik önemi artırmayı genel olarak gözetecektir. Aynı zamanda özel olarak da, kapitalizmin genel devinim yasalarıyla yapısal uyum sürecine dahil olmayı, mikro süreçlerde ulusal ekonominin uluslararası entegrasyonunu sağlayacak, “kalkınma” programları hazırlayacak, güncel ideolojik-kültürel üretimin yerellik ölçeğinde yeniden üretimini sağlayacak öznel tercihlere ağırlık verilecektir. Bu durumda ortaya çıkan sonuç şudur; kapitalizmin genel izleyiş özellikleriyle tek tek ulus-devletlerin özel yönelimleri karşılıklı etkileşim içindedirler. Küresel kapitalizm ulusal kapitalizmi yönlendirdiği gibi ulusal kapitalizm de küresel kapitalizmin ekonomik-siyasal-ideolojik uluslararası örgütlenmesine ulus-devlet ölçekli katkı sunar. Bu durum ulus-devletin bittiği sonucunu doğurmaz, aksine sürekliliğini sağlayacaktır.

Kuşkusuz küresel kapitalizm ile ulusal kapitalizm arasındaki ilişki karşılıklı bağımlılık ve gelişme ilişkisi değil, eşitsiz gelişme ilişkisi temelinde gelişmektedir. Kapitalist üretim tarzına içkin olan eşitsiz gelişme yasası, küreselleşme sürecinde de canlı bir biçimde yaşanmaktadır. Öyle ki, kapitalizmin uluslararasılaşması, eşitsiz gelişmeyi ulus-devlet ölçeğinin somut siyasal ve ekonomik süreçlerinde gösterebilmektedir. Bu noktada, ayrıca eşitsiz gelişme olgusu ile beraber bileşik gelişme koşullarının da oluştuğunu bilmek gerekiyor. Bu anlamda kapitalistleşme süreçlerinin belirli yerelliklerde uygulanması, söz konusu yerelliğe özgü bir kapitalist toplumsal formasyonun gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Elbette bu özgü kapitalist gelişme hem yerellik kapsamında hem de küresel kapsamda bileşik gelişme özelliği gösterir. Yerellik kapsamındaki gelişme, yerelliğe özgü üretim tarzları ve üretim ilişkileri içinde oluşurken, küresel kapsamdaki gelişme ise kapitalizmin emperyalist ilişkileri içinde ve kapitalizmin genel devinim yasaları yönünde oluşmaktadır. Kuşkusuz, anlattığım bileşik gelişme durumu eşitsiz gelişim olgusuyla bir arada gerçekleşmektedir. “Çünkü ‘bileşik gelişme’, eşitsiz gelişen bileşenlerin birbirleriyle ilişkilerini, aradaki doğrudan etkileşimi, özetle bir bütünlüğü vurgulamaktadır.”(18) Dolayısıyla ister kapitalist üretim tarzına ait olsun, ister

kapitalizmin uluslararasılaşma süreçlerine ait olsun eşitsiz ve bileşik gelişme yönetsel olarak bir bütünlük içinde ele alınmalıdır.

Ayrıca, “Kapitalizmin uluslararası plandaki eşitsiz gelişimi, kendi başına bir olgu ya da herhangi bir sürecin başat dinamiği değil, gelişmekte olan kapitalist ulus devletler arasındaki gelişmelerin getirdiği bir *sonuçtur*. Başka türlü söyleyecek olursak, tek tek kapitalist ulus devletler, bunların gelişimi ve aralarındaki ilişkilerden bağımsız, kendi başına bir ‘uluslararası kapitalist sistem’ yoktur.”(19) Bu durumda belirli bir bütünlük içinde kapitalistleşme süreçleri incelendiğinde, kapitalizmin gelişme dinamiği toplumsal-siyasal yapının bütün alanlarında eşit oranda gelişmediği gibi, uluslararası planda da kapitalist gelişme dinamiği, gelişmekte olan ülkelerle arasında belirli bir eşitsizlik ortaya çıkarır. Bu eşitsizlik hali, gelişmekte olan yerellik tarafından belirli ekonomik-siyasal-toplumsal gelişme müdahaleleriyle giderilmeye çalışılır.

Bu karşılıklı eşitsiz ve bileşik gelişme ilişkisi ulus-devlet ölçeğinin daha da netleşmesine neden olur. Çünkü, eşitsizlik halinden sıyrılma gayretleri ulusal ölçekteki kalkınma programlarına bağlıdır ve bu gayretler ulusal olanın daha fazla belirtik olmasına neden olacaktır. Sonuç olarak da gelişmiş kapitalist ülkelerle yaşanan eşitsiz ve bileşik gelişme ilişkisi çelişkilerin ve çatışmaların daha canlı olmasına da yol açacaktır. Ulus-devlet ölçeği siyasal ve ekonomik çatışmalar ve çelişkiler için daha verimli bir ölçek ortaya çıkaracaktır.

Kapitalistleşme süreçlerinin hem özel hem de genel düzlemde yaşanan eşitsiz ve bileşik gelişme koşulları siyasal ve ekonomik çelişki ve çatışmaların nesnelliği zayıf halka durumunu da belirginleştirecektir. Zayıf halka durumu, eşitsiz bileşik gelişmenin gerçekleştiği yerellikte, yaşanacak olan sınıfsal mücadelenin gücüne veya güçsüzlüğüne göre önemini artıracak ya da azaltacaktır. Bu amaçla, sınıfsal mücadelenin siyasal-örgütsel gereklerini yerine getirmek, eşitsiz ve bileşik gelişme koşulları içinde çelişkiler biriktiren halkanın kopuşunu hazırlamakla aynı önemdedir.

Ulus-Devlet ölçeğinde siyaset

Bu konuya Çulhaoğlu, ilk elden siyasal çözümleme yönteminde marksist düşünce yöntemine ait temel bir kavramdan başlar. Sözünü ettiği kavram ‘bütünlük’tür. Bütünlük kavramını Çulhaoğlu, “çözümlemenin yöneleceği bütünlük, bilimsel bilgidir ve hipotezlerden oluşsan bir *kuramsal kurgunun* yapılabilmesine ve buradan hareketle *eyleme geçilebilmesine* olanak tanıyacak ölçek neyse odur, o kadardır.”(20) görüşüyle ifade eder. Yani, herhangi bir olay ya da olgunun çözülmesi iki açımla oluşturulur. Birincisi; kuramsal çerçevenin oluşmasını sağlayacak bilimsel bilgi ve hipotezle, ikincisi; oluşturulan kuramsal çerçevenin siyaset alanı ve pratiği ile somutlanmasıdır. Her iki nokta da siyasal çözümlemenin belirli bir bütünlükle kavranmasını sağlar. Bu anlamda da ulus-devlet ölçeği siyasal çözümleme ölçeği olarak ilk planda tercih edilirken şu koşulları göz önünde bulundurmak gerekiyor;

- Az önce değindiğim eşitsiz ve bileşik gelişme konusunda, ulus-devlet ölçeğinin siyasal çelişkilerin en fazla biriktiği halka olduğundan söz etmiştim. Bunun içinde de, küresel kapitalizmin ve ulusal kapitalizmin halkada biriktirdiği çelişkiler, siyasal çatışmanın en yoğun ölçeği olarak ulus-devlet ölçeğini ortaya çıkarır. Bu anlamda eşitsiz ve bileşik gelişme koşullarında zayıf halka konumundaki ulus-devlet ölçeği marksist siyasal çözümlemede öncelikle tercih edilir.
- Somut durumun somut tahlili yöntemiyle siyasal çözümlemeye yönelmek. “Somut durumun somut tahlili bir bütünselliği temsil etmek zorundayken, fiili üretim süreçleri bu bütünselliği kendi içinde taşımayan, daha açık bir deyişle toplumsal formasyon düzlemindeki özgüllükleri yansıtmaması mümkün olmayan nispeten dar bir alandır. İkincisi, somut durumun somut tahlilinin özgül belirlenimlerden yola çıkması gerekir. Oysa uluslararası arena, özgül belirlenimlerin ve ilginç sivrilmelerin genel eğilimler ve ortalamalar içinde silikleştiği bir uzamdır.(mekandır)”(21) Bu anlamda da siyasal çözümleme salt üretim süreci ile sınırlandırılmayacaksa ve uluslararası kapitalizmin dışsal müdahalelerine indirgenmeyecekse, siyaset somut durumun somut tahlili ile yapılacaktır. Dolayısıyla bu siyaset yönteminin hem kuramsal çerçevesi hem de pratik ayakları özgül olan alanda veya ulus-devlet ölçeğinde gerçekleşebilir.
- “Kuram, uluslararası çerçeveye, en fazla kapitalizmin ve sermaye birikiminin genel süreçlerinin çözümlemesinde girebilir. Ama siyaset ve ideoloji, çok daha özelleşmiş süreçlerdir. O halde, sermaye birikim süreçlerini ideolojik ve siyasal süreçlerle bütünleştiren *küresel kuramlara* hiç yeltenilmemelidir.”(22) Kapitalizmin genel işleyiş yasalarını, emperyalizmin yayılma politikalarını belirli bir kuramsal yöntemle çözümlemek mümkün iken, bu genel çözümleme yöntemini özgül olana genişletmeliyiz. Özgül olanın nesnel dinamikleri, toplumsal-siyasal formasyonu özgün siyasal-ideolojik açılımlar gerektirir. Örneğin, küreselleşmenin nesnel süreçleri karşısında özgüllüğün siyasal önemini yok sayıp küreselleşmeye eklenilen bir siyasal açılım üretmeyiz. Sol, bunu ya enternasyonalizme sığınarak ya da evrensel insan hakları ve demokrasiye sığınarak bir siyaset tarzı geliştiriyor.
- “...politik marksizmin bütünsel anlatısı tikele ve özgül olana içseldir. Başka deyişle, politik marksizm, daha en başta yanında taşıdığı bir ‘bütünsel anlatı’yı yerelliğe uygulamaz; yerellikten ve özgüllükten kalkarak bütünsel anlatılara ulaşmaya çalışır.”(23) Siyasal çözümleme yönteminde de marksizm özgül olana ayrı bir önem verirken küresel olana önemsizce yaklaştığı söylenemez. Aksine, küresel olandan en fazla perspektif ve kurgu türetebilecek iken özgül olandan ise daha çok somut siyasal çözümler ve hedefler, mücadeleye uygun araç ve yöntemler türetebilecektir. Bu siyasal çözümleme yönteminde de marksizmin bütünlük kavramı geçerlidir. Buna göre küresel olan ile yerelliğe ait olan arasındaki eşitsiz ve bileşik gelişme ilişkisi çelişkilerin birikmesini ve zayıf halka konumunun belirginleşmesini sağlayacaktır.
- Küreselleşme süreçleri daha çok finans ve ticaret alanlarında canlı iken, buna karşın üretici süreçlerin küreselleşmesi ise daha geriden yaşanmaktadır. Doğal olarak, üretici süreçlerin küreselleşmesinin zayıf olması küresel nitelikteki siyasal iktidarların

bütünleşmelerini de mümkün kılmamaktadır. “Bu durumda, siyasal iktidarı hedefleyen sosyalist hareketlerin, ulusal devlet çerçevesini büsbütün aşan bir küresellik birleşmeleri bugün için hiç mümkün olmayan hoş bir enternasyonalizm rüyasıdır.”(24) Sınıfsal çelişkilerin özgül olanda daha çok birikmesi, siyasal hedeflerin de bugün için bu alanla sınırlandırılması, devrim ve siyasal iktidar hedefinin ulus-devlet ölçeğinde anlam kazanmasını sağlayacaktır. “Öne çıkan, mevcut dengeleri sarsan devrimci deneyimler olmadan, dünya kapitalizminin kendiliğinden topyekün çöküş yaşaması(katastrofizm) da, ulusal sınırları aşan somut bir sınıf siyasetinin ortaya çıkması da mümkün değildir.”(25)

Solun bakışı ne olmalıdır?

Küreselleşme süreçlerinde solun yaklaşımları ana hatlarıyla üç öbekte toplanabilir;

Birincisi; küreselleşme süreçlerini nesnel gelişme dinamikleriyle algılayıp, kuramsal çerçevesini ve siyasal açılımlarını küreselleşme sürecine eklemlenerek kurgulayan siyaset tarzıdır. Bu grupta kendilerine marksist, enternasyonalist diyen çevrelerle, sosyal demokrat, liberal vb. grupların yer aldığı bu anlayış “küreselleşme hümanizmi” altında toplanmaktadır. Küreselleşmenin dünyadaki tüm ulusları eşitleyeceğine, insanların evrensel çıkara dayalı hukuk-demokrasi vb. değerlerle özgürleştirileceğine inanan bu siyaset anlayışı, dünyadaki gelişmelerin geçen yüzyıldaki gibi olmayacağına, her şeyin ideolojisiz olarak insan çıkarına dayalı gelişeceğine inanan ütopyik-kurgucu anlayış. Yine bu anlayış içindeki sol tutum, küreselleşmenin demokratikleşmede geç kalmış ülkeleri demokratikleştireceğini ve hatta “Emeğin Avrupası” gibi bir şeyin gerçekleşebileceğine inanan anlayış da bu grupta yer almaktadır.

İkincisi; ulus-devlet ölçeğinde siyaset anlayışı oluşturan diğer yaklaşım da ulusalcı sol siyasettir. Emperyalizmin ve tekellerinin ulusal bağımsızlığı kuşatmalarına duyulan tepki karşısında gelişen bu anlayış, özel mülkiyetin çıkarlarına ve piyasa ekonomisine karşı değildir. Sadece emperyalizmin, sermaye tahakkümü’nün vahşi saldırılarının ehlileştirilmesinden yanadır. Küreselleşmenin de böyle bir saldırıya hizmet ettiğine inanılmaktadır. Ulusal kopuşun, ulusal çıkarları savunan güçler tarafından gerçekleştirileceğine inanılır. Bu kategori içine ulusal çıkarlarla hareket etmeseler de, kapitalizmin yayılmacılığına karşı çıkan gruplar da dahildir. Bu kesimin de kapitalizme karşı çıkması, sermaye düzeni karşısında bir alternatif toplumsal projeleri olduğu anlamına gelmez, bu kesimin iktidar hedefi yoktur, salt tepkisellik malül bir karşıtlıkları vardır.

Üçüncüsü; her iki anlayışın bulanık siyasal açılımları karşısında solun daha net düşünmesi ve hareket etmesi gerekmektedir. Bunun için;

- Küreselleşme süreçlerine (AB de dahil) evet mi, hayır mı? soruları arasında sıkışmak yerine, küreselleşme süreçlerinin ekonomik ve ticaret olanaklarının uluslararasılaşmasından çok önemli olan küreselleşmenin ideolojik-siyasal-kültürel niteliğini görmek ve kapitalist içeriğini bilmek gerekiyor. Küreselleşme ve AB konusunu

bu kavrayışla çözümledikten sonra, tek sonuç ve duruş; sermayenin yayılmacı süreçlerine, kurumlarına, politikalarına karşı çıkmaktır.

- Emperyalizmin yıllardır değişmeyen karakteri karşısında nasıl muhalif olunmuşsa, ulusal ölçekteki kapitalistleşmeye de aynı önemde ve bir arada karşı çıkılmalıdır.
- Küreselleşmenin nimetleri içinde, AB üyeliğinin getirileri içinde Türkiye'nin demokratikleşmesi için mumla kazanım arayan solun gayretleri boşunadır. Sol bu süreçte net tavır yanlısı olmalıdır ve küresel kapitalizme eklemlemeyi kesin olarak reddetmelidir. Siyasal/sınıfsal tutum bunu gerektirir.
- İktidar hedefi olan, devrim perspektifiyle ulusal kopuş yerine, sınıfsal kopuşu önüne koyan sol, küresel kapitalizmin kırıntıları peşinde koşmaz, mutlak kopuşun olanaklarını oluşturur.

Notlar

- 1- Ellen Meiksins Wood; "Mutsuz Aileler: Küresel Kapitalizm ve Ulus-Devlet", *Teori Aylık Dergi*, sayı:120, ocak 2000, s.33
- 2- Metin Çulhaoğlu; "Türkiye Solu 'Post'lardan Ne Kadar Muaf?", *Sosyalist Politika*, sayı: 9, Haziran 1996, s.28
- 3- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.29
- 4- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.24
- 5- Ellen Meiksins Wood; *agm.*, s.28
- 6- Ellen Meiksins Wood; *agm.*, s.28-29
- 7- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.24
- 8- Aktaran Metin Çulhaoğlu; *agm.* içinde, s.24
- 9- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.24
- 10- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.28
- 11- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.29
- 12- Ellen Meiksins Wood; *agm.*, s.34
- 13- Ellen Meiksins Wood; *agm.*, s.34
- 14- Ellen Meiksins Wood; *agm.*, s.35
- 15- Metin Çulhaoğlu; "Zayıf Halka Onarılıyor Mu?", *Sol Dergisi*, sayı: 68, 31 Aralık 1999, s.34
- 16- Metin Çulhaoğlu; "Bir De Bu Devlet Var", *Sol Dergisi*, sayı: 61, 12 Kasım 1999, s.15
- 17- Metin Çulhaoğlu; "Marksist Çözümlemede Ölçek Sorunu", *Sosyalist Politika*, sayı: 13, Haziran 1997, s.12
- 18- Metin Çulhaoğlu; "Eşitsiz (ve bileşik) Gelişmeye Ne Oldu?", *Sol Dergisi*, sayı: 72, 4 Şubat 2000, s.13
- 19- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.13
- 20- Metin Çulhaoğlu; "Marksist Çözümlemede Ölçek Sorunu", *Sosyalist Politika*, sayı: 13, Haziran 1997, s.8
- 21- Metin Çulhaoğlu; "Kuram, İdeoloji ve Siyaset: Geleneksel Sol Nerede Durmalı?", *Sosyalist Politika*, sayı: 7, Kasım 1995, s.13
- 22- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.26
- 23- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.14
- 24- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.26
- 25- Metin Çulhaoğlu; *agm.*, s.26

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE ÜÇÜNCÜ DÜNYA

Haluk SAVAŞ

Küreselleşme adı verilen süreçte,ulusal devletlerin pek çoğu ekonomik boyut olarak oldukça işlevsiz bir döneme girmiş bulunuyorlar. Başka bir deyimle, hem ulusal hem de yabancı finansman kaynakları yeterli olmayan gelişmemiş kapitalist ülkeler, Emperyalist-kapitalist sistemle eklemlenme sürecinde bugünkü küreselleşme politikalarının yarattığı etkiyle geçmişi mumla arayacak bir konuma yerleşiyorlar. Özetle; gelişmemiş ulusal devletlere, ülke içi çelişkiler arttıkça, baskıcı ve saldırgan olmaktan başka çıkar yol kalmayacak gibi gözüküyor. Eskiye göre bugün, gelişmemiş bir ulusal devletin, ülke içi çelişkileri bastırma konusunda bağımsız politikalar uygulama kolaylığı ortadan kalkmış bulunuyor.

Bugün küreselleşme süreçleri pek çok ulusal devlete, özellikle 1960'lı yıllarda kazandıkları geleneksel devlet politikalarını terk ederek, sermaye birikim süreçlerini ve bölüşüm alanındaki ilişkileri yeniden belirleme ve daraltma siyasetini dayatmaktadır.

Doğal olarak bu gelişmeler çeşitli krizlerin hazırlanmasına da kapı açmaktadır.

Küreselleşme adı altında gerçekleşen, Emperyalist-kapitalist sistem içi eklemlenme biçimleri, sanıldığı kadar kolay ve sancısız olmayacak şeklindeki bir saptama kehanet sayılmamalıdır.

Emperyalist-kapitalist sistemin, küreselleşme adı verilen bugünkü durumu üç temel sorunu içinde barındırıyor:

Bir: Sermayenin uluslar arası hareketi sonucu ortaya çıkan bugünkü sorunlar.

İki: Emperyalist-kapitalist sistemin iç eşitsizlikleri sonucu ortaya çıkan hiyerarşi ve ilişkilerde yaşanan sorunlar.

Üç: Sosyalist Dünyanın yıkılışıyla ortaya çıkan yeni kapitalist ülkelerin Emperyalist-kapitalist sistem üzerinde yarattığı etkiler, olarak tanımlanabilir.

Bu üç temel sorunun her biri tek tek ve ayrıntılı olarak incelenmelidir. Ancak ben burada yalnızca ikinci savın üzerinde duracağım. Diğer savları bir başka çalışmada ele almayı umuyorum.

Sistem içi eşitsizlikler, üçüncü dünyanın ortaya çıkışı

İki paylaşım savaşı, ABD karşısında, Almanya, Japonya, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın bağımsız birer askeri ve ekonomik güç olmalarını engelleyecek şekilde geliştirdi.

Ancak ABD 1945 sonrası süreçte kapitalist sistemin tek bağımsız askeri, siyasi ve ekonomik gücünün merkezi gibi gözükse de bu durumun sınırları bulunuyordu.

Söz konusu sınırları yaratan nedenlerden birincisi ve en önemlisi; Sovyetler Birliğinin varlığıydı. Sovyetler 2. Paylaşım savaşından büyük bir yıkımla çıkmış olmasına rağmen, askeri ve siyasi kapasitesi, ABD'nin hegemonyasına belirli bir sınırlama gücü dayatıyordu.

İkincisi; Birinci paylaşım savaşında ateşlenen, 2. Paylaşım savaşı döneminde, sömürge imparatorluklarının çözülmesiyle iyice yükselişe geçen ulusal bağımsızlık hareketlerinin, ulusal devletler olarak ete kemiğe büründüğü bir dönemin tarih sahnesine çıkması, ABD için bir kolaylık gibi gözükse de iki kutuplu dünyada, önemli zorlukların saç ayaklarından birini oluşturdukları yaşanarak görülmüştür.

Özellikle 1960'lı yıllarda sistemden kopma eğiliminin yükselişi Küba devrimi ve onu izleyen devrimci başkaldırıları ABD hegemonyasını ve sistem içi ilişkileri yeniden düzenlemeyi gerektirmiştir.

Üçüncüsü; İki kutuplu Dünyada gücünü kaybetmiş Avrupa ve Japon emperyalist ekonomilerinin yeniden canlandırılma ihtiyacı doğmuştur. Bu strateji sıkıntıya düşmüş ABD kapitalizminin de canlanmasına yol açmıştır. ABD için başlangıçta iyi olan bu süreç bugün sistem içi eşitsizliklerin ve dengesizliklerin hiyerarşisinin kurulmasında ABD'nin önderlik konumunu sınırlandırıcı bir etki yaratabilmektedir.

Özetle 1945 sonrası dönemde Emperyalist-kapitalist sistem yerleşirken ABD hegemonyasında sınırları yukarıda anlatılan gerçeklerle belirlenmiş bir zemine oturmaktaydı.

Üçüncü. Dünya ülkeleri denilen ulusal devletler topluluğu da 1960'lı yıllarda kendilerine, politik manevra alanı bulabildikleri bir nesnellikte işlev kazandılar.

Söz konusu nesnellik ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki güçler dengesinin yarattığı boşluklardan oluşmaktaydı. Böyle bir ortamda Üçüncü Dünya adını alan ülkeler ekonomik ve politik olarak ulusal devlete kapitalizmin sınırları içinde bir işlevsellik kazandırabiliyordu.

Bu ülkeleri kalkınma ve büyüme hızları belirli bir büyüme ve gelişme trendini besledi.

Bunun iki önemli nedeni vardı. Birincisi; Sovyet ekonomisi, Emperyalist-kapitalist sistem içi ilişkilerdeki bu çatlakları değerlendirmeyi bilen bir diplomasi izliyordu. Diğeri savaş sonrası canlanan Japon ve Avrupa ekonomilerinin Üçüncü Dünya ülkelerinin kısmi kalkınmalarına yol açacak sanayi malları üretimine sahip olmalarıydı.

Küba "Domuzlar Körfezi" çıkarmasıyla nükleer savaşın eşiğine geline Dünyada, gerilimin bir anda yumuşamaya dönüşmesi DETANT olarak bilinen soğuk savaşın yeni sürecini başlattı. Bu durum ABD ve Sovyetler Birliğini yeni bir denge konumuna taşıdı. Emperyalist-kapitalist ülkelerin iç ilişkilerin de bu yeni gelişmelere paralel olarak 3. Dünya ülkeleri adı altında yeni bir siyasal oluşumun da kapısı açılıyordu.

Detant süreci Dünyadaki kaynakların; siyasal gücün ve gelir dağılımının kapitalist ilişkiler altında nasıl dağıtılacağı konusunda ABD emperyalizminin belirli sınırlamalar içinde hareket edebildiği yeni bir duruma işaret ediyordu. 1960 ve 70'li yıllarda yaşanan gelişmeler, Üçüncü Dünya ülkeleri arasında ekonomik alanda, sınırlı kalkınma süreçleri

diye bilinen dönemi başlatmış oldu. Sovyetler Birliği ile ilişkiye giren ülkelerde sanayileşme, önemli alt yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesine yol açtı. Demir-çelik, enerji ve tarım alanlarında başlatılan düzenlemeler bu ülkelerin gelirlerinde artışlara yol açtı. Siyasal gücünü uluslararası alanda ortaya koyabilecek platformlar oluşturdular. Sonuçta Birleşmiş Milletlere siyasi açıdan yeni bir çehre kazandırdılar.

1970'li yılların ortalarında ABD'nin Vietnam'dan çekilmek zorunda kaldığı bir ortamda, Birleşmiş Milletler de bağımsız devletler hareketi ve UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı) yeni bir Dünya düzeni istemeye başladılar. Bu istemi "Yeni Bir Uluslar arası Ekonomik Düzen Kurulması Üzerine Deklarasyon" yayınlayarak tüm Dünyaya duyurdular.(1)

Adı geçen deklarasyonun temel içeriği şöyledir:

İhracatı düşen az gelişmiş ülkelerin kaybının otomatik olarak karşılanmasını öngören adil ticaret sisteminin yaratılması, eşitsiz değişimdeki haksızlıkları gidermek için Üçüncü Dünya ülkelerine kaynak aktarımının sağlanması, metropol ülkelere zorunlu teknoloji transferinin gerçekleştirilmesi, çok uluslu tekellerin Üçüncü Dünya'daki ekonomik faaliyetlerinin sınırlandırılması ve bazılarının millileştirilmesi gibi taleplerden oluşmaktadır.(2)

Doğal olarak Emperyalist-kapitalist sistem içi ilişkilerde ortaya çıkan bu dalgalanmanın yeniden rayına oturtulması, sistem içi kırılmalıkların absorbe edilmesi, 1970'li yılların ortalarından itibaren günümüze kadar değişik evrelerden geçerek gelmiştir. Bu süreç sonunda siyasal güç dengesinin emperyalizm lehine çözüldüğü hem ekonomik hem de siyasal şiddetin yerel savaşlar, provokasyonlar, ekonomik şantajlardan oluşmuş kabus dolu bir döneme denk düşer.

Yükselişten düşüşe

ABD ekonomisi 1960'lı yılların başında Vietnam batağına girmişti. Kuşkusuz tam bu dönemlerde Dünya altın çağını yaşıyordu. Alman ve Japon ekonomileri hızla canlanmış üst düzey kapasite kullanımıyla ,enflasyonsuz sürekli büyüme hızına ulaşabildiğini göstermiştir.(3)

Bu dönemde bazı konjoktürel hareketler de olmuştur. Fakat bu krizlerin üstesinden kolayca gelinebilmiştir. Keynesyen politikalar sorunların ilacı olarak kabul ediliyordu. Böylece ekonomiler tam istihdam koşullarında çalışıyordu. Gelir artış potansiyeli ABD'de milli gelirin yüzde 2'si altında dolaşıyordu. Vietnam batağına çeşitli siyasal gerekçeleri bahane ederek daldı. 1969 yılına gelindiğinde %2 'lik tüketici fiyat indeksi % 5.5' lara tırmanmış bulunuyordu. ABD ekonomisi 1964 yılında altı milyar dolar fazla verirken, 1969 yılında iki milyar dolar açık verir bir duruma gelmişti.(4)

Bu durumun en önemli nedeni, Vietnam savaşının ABD ekonomisine tahmin edilenden daha büyük bir yük bindirmiş olması. ABD bu durum karşısında ithalata başladı. En önemli ithalat merkezleri Avrupa ve Japon ekonomileriydi. Böylece söz

konusu merkezlerde ABD üzerinden Dünyaya açılmaya başladı. Sonuçta ürettikleri tekstil makineleri ve montaj üzerine kurulu sanayi malları üçüncü Dünya ülkelerine taşınmaya başlamış oldu. Ancak bu işlem gerçekleşirken ABD ticaret açıklarının 1965-1969 yıllarında olağanüstü artışı ABD merkez bankasının açıkları kapatmak için karşılıksız dolar basmasına yol açtı. Böylece Japon ve Avrupa kapitalistlerinin dolardan kaçış süreci başladı. Bir tarafta Avrupa ve Japon ekonomileri tam kapasiteyle çalışırken, nominal ücretlerin verimlilik ve fiyatlardan daha hızlı yükseldiği bir olgu ortaya çıktı. Öte yandan ABD'nin dış açıklarında oluşan patlama enflasyona yol açtı. 1970'li yıllara doğru evrilen ekonomik krizlerin zeminini hazırladı.

Üçüncü Dünya ülkelerinde oluşan bağımsızlıkçı tepkiler ve Birleşmiş Milletlerin emperyalizm tarafından yeterince kullanılamaz hale gelmesinin ekonomik sebeplerinden bir tanesi budur. Doğal olarak bu etkilerin siyasi reaksiyonları sistem içi kırılmalıkları su yüzüne çıkarırken, emperyalist merkezler ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkileri ikinci DETANT süreci denilen yeni bir dengeler sistemine oturttu. Üçüncü Dünya ülkelerinin yükselişi için yeni bir imkan daha doğmuş oldu. Fakat serüven hep böyle yükselerek gitmedi. Emperyalist merkezlerden yönlendirilen saldırı Sovyetler Birliğinin içinde bulunduğu çözülme süreci Üçüncü Dünya yükselişinin sona ermesine yol açtı.

Barış sürecinde emperyalist saldırı

1970'lerin başında ABD'nin ticaret açıklarını dolar basarak gidermeyi düşünmesi kendi sorunlarını Fransız, Alman ve Japon ekonomilerine yüklemesi anlamına geliyordu. Fakat frank, mark ya da yen Amerikan ekonomisinin açıklarını ikame edecek kadar güçlü sayılmazdı. Bu nedenle yükü sırtlamayı reddettiler. Böylece ikinci paylaşım savaşı sırasında ortaya çıkan dolara endekli Dünya para sistemi çökmüş oldu. Böylece metropol ekonomiler kendi paralarıyla Dünya ticaretini belirlemeye ve yürütmeye başladılar. Sonuç olarak böyle bir süreç Üçüncü Dünya ülkelerine oldukça ağır bir fatura çıkarttı. Özetlersek bugün para talebinin büyük kısmı ticaretin artışından kaynaklanmıyor. Dünya ticareti ve ticaretin kaynaklandığı Dünya hasılası bu para artışını açıklayamayacak kadar sınırlıdır. Para artışının veya gündelik muamelelerin %3-%5 lik kısmı ticareti karşılamaya yöneliktir. Geri kalan büyük talep devletlerin ve çok uluslu şirketlerin borçlanmaları için yapılan kredi mekanizmalarını beslemeye yönelik finans spekülasyonudur. "1970'den bu yana toplam döviz işlemlerinin %95'lik kısmı bankalar arasındaki para kaydırmalarına ait iken ticaretten doğan muameleler toplamın %3'ünü oluşturmaktadır.(5)

Kısa vadeli alınmış ancak uzun vadeli ödenecek borç yükü Üçüncü Dünya ülkelerini oldukça ciddi ekonomik ve siyasi krizlere sürüklemektedir. Uluslar arası bankaların önemli likidite kaydırmaları bu ülkelerde krizlere yol açabilmektedir. Para-kredi mekanizmalarının siyasi şiddet, şantaj, komplolar yoluyla kontrol altında tutulması Üçüncü Dünyanın düşüş trendini hazırlayan nedenlerden sayılmalıdır. ABD'nin Vietnam'da içine düştüğü bataktan Ortadoğuda petrol şoku yaratarak çıkmayı başarması önemli etkilerden bir diğerine yol açmıştır.

1974-1979-80 yılları arasında yaratılan petrol şoku hem Avrupa ve Japon ekonomilerini derinden sarstı hem de Üçüncü Dünya ülkelerinin cari ödemelerinde büyük açıklar vermelerine yol açtı. Bu gelişmeler geri teknolojiler üzerine yapılanmış az gelişmiş kapitalist ülkelerde üretimin ve enerji dar boğazlarının oluşmasına yol açtı. Böylece emperyalist merkezlerin dayatmasıyla az gelişmiş ülke kapitalistlerinin de katkısıyla üçüncü dünya işçi ve emekçilerinin ödedikleri fatura büyük ve dramatik olmuştur. Üçüncü Dünya ülkelerinin siyasal yapıları klasik burjuva demokrasilerinin bile uygulanamadığı türden özellikler göstermiştir.

Emperyalist zincirde zayıf halkalar

Öncelikle tarihsel gelişme süreçleri açısından farklı ekonomik toplumsal yapıda olan ve kapitalizmi eşitsiz yaşayan Üçüncü Dünya ülkeleri değişik eksenlere bölünmüş, emperyalist kapitalist sisteme eklenmişlerdir. Eğer bir sınıflandırma yapılması gerekirse bu ülkelerin bir kısmı orta derecede gelişmiş kapitalist ülkeler olarak tanımlanabilir. Diğer kısmı ise az gelişmiş kapitalist ülkeler olarak adlandırılabilir. Söz konusu bölünmüşlük ve farklar nedeniyle Üçüncü Dünya ülkelerinin sürekli kararlı, ortak platformlar yaratması mümkün olmamaktadır. Bu durum politik bir güç oluşturmalarını engellemektedir. 1960-70'li yıllarda orta kuşak ülkeler, ithal ikameci modeller çerçevesinde yarattıkları sanayi ürünlerini bugün dış pazarlara taşımak zorunda kalmaktalar. Bu da söz konusu ülkeler arasında sert rekabet ve çatışmalara yol açabilmektedir.

Emperyalist merkezlerle gerçekleşen entegrasyon biçimlerindeki farklılık orta kuşak ülkelerin bütünleşmesini engellemektedir. Emperyalist merkezlere teknoloji bağımlılığı ve borç ilişkilerindeki farklılık Üçüncü Dünya gibi bir oluşumun gelişmesine izin vermemektedir.

Öte yandan bugün 1960'lı yıllarda kazandıkları büyüme hızı ortadan kalkmıştır. Sanayi yatırımlar durmuş yaşam yerinde saymaya başlamıştır. Dünya ticaretinde orta kuşak ve az gelişmiş ülkelerin payı iyice düşmüştür. Bu durum karşısında Üçüncü Dünya ülkelerinde yer alan burjuvazi artı-değer sömürsünü gerçekleştirebilmek için emperyalist tekellerle entegrasyon ilişkilerine daha fazla girmenin yollarını aramaktadırlar. Tahkim yasalarıyla, sosyal devletin sınırlandırılmasıyla, esnek ücret politikalarıyla, özelleştirme yasalarıyla, tarımsal alanlarda liberalizasyona başvurumalarıyla bugünkü düşüşün zeminini hazırlamaktadırlar.

Üçüncü Dünya ülkelerinin işçi ve emekçi kesimleri açısından sefalet ve yıkımdan başka sonucu bulunmayan bir dönemin kapısı açılmıştır. Küreselleşme süreçleri emperyalist sistem içi ilişkilerde yeni olgular üretirken emperyalist zincirin zayıf halkaları sorunu bir kez daha güncelleşiyor. Gören gözler için devrimci umut, görmeyen gözler için emperyalist entegrasyondan demokrasi beklentisi doğuyor.

Notlar

- 1- Coşkun Adalı; *Günümüz Kapitalizmi ve Devleti Üzerine*, Sarmal Yay., s.47
- 2- Coşkun Adalı; *age.*, s.47
- 3- OECD; "Council Towards Full Employment and Price Stability", Paris 1977, *Main Report*, s.35
- 4- OECD; *age.*, s.46
- 5- "Dollar's Fate Linked to World Debt", *The Wall Street Journal*, 24 Ekim 1984

AVRUPA BİRLİĞİ'NE İLAN-I AŞK

Tamer İNCESU

Önce bir soru: Türkiye'deki mevcut sendika ve emek yanlısı partilerin, Avrupa'daki emek örgütleriyle/partileriyle, örgütsel ve siyasal ilişki geliştirmesinin önünde engelleyici bir yasa var mı? Bu soruya yanıt vermeden önce, başka bir soruya arayacağımız yanıt konuyu daha da ayrıntılı irdelememize olanak verecektir. İkinci sorumuz: Ekonomik açılımlara yanıt vermek amacıyla, her biri ayrı ayrı ulus devletler olarak varlıklarını sürdüren ülkelerin, hangi arayışları AB'nin yolunu belirlemiştir?

İkinci sorunun yanıtları aynı zamanda bizleri birinci sorunun yanıtlarına da götürecektir. Yaşanılan sonuçlar üzerinden geçmişe baktığımızda, en önemli ayrım noktasının, önceki döneme göre bugünkü dönemin ekonomik vechesinin daha da belirleyici olduğudur. 1950'li yıllarda başlayan küresel üretim büyümesi ABD ve Avrupa açısından önemli sonuçlar doğurmuştur. Kapitalist ülkeler; sosyalist ülkelerin yakaladığı büyüme ve genişleme karşısında, iç bünyelerindeki siyasi konsolidasyonu sağlamak için, büyüme stratejilerini sosyal devlet olgusuyla tahkim etmişlerdir. Sosyal güvenlikten eğitime, sağlıktan işsizlik sigortalarına kadar bir dizi alanda, 'içeriye' sosyalist ülkelere karşı bir arada tutma stratejisi 1970'li yıllara kadar sürmüştür. Bu büyüme dönemi (Kondratief dönemi), gerek azalan kar oranları gerekse petrol fiyatlarının önemli artışı karşısında 1973'den itibaren sönümlenmeye başlamıştır. Yeni pazar alanlarının yaratılması isteği ve varolan pazarların rekabet edebilirlik koşullarının ağırlaşması, yeni açılımları beraberinde getirmiştir. Dünya coğrafyası (pazar) temelinde; ABD, Batı Avrupa ve Japonya tarafından 'av alanı' olarak değerlendirilmiştir. Stratejik emtialara (petrol, gaz vs.) bağlı durumdaki ekonomiler, krize karşı çözüm (!) yolu olarak, sosyal devlet getirilerini gerici bir refleksle yok etmenin siyasal koşullarını yaratmışlardır. (Kapitalizmin 70'li yıllardaki krizini yalnızca petrol fiyatlarındaki artışa bağladığımız düşünülmesin. Kapitalizmin iç dinamiklerinden kaynaklanan ve döngüsel diyebileceğimiz bir krizi **tetikleyen** olgu olması bakımından petrol krizi üzerinde duruyoruz. Petrol krizi uluslararası ilişkilerde de bir dönemin başlangıcını oluşturması bakımından önemlidir. Emperyalist/Kapitalist ülkelerin uluslararası politikadaki tercihleri 1973'den sonra Orta Doğu merkezli olarak önemli değişikliklere uğramıştır. Buradaki amaç enerji yataklarının, hem bulunduğu yerde işbirlikçi rejimlerle denetim altında tutulması hem de merkez ülkelere ulaşım yollarının güvenlik altına alınmasıdır.)

ABD ve Avrupa'da 1980'li yıllar, Reagan-Thatcher ikilisinin öncülüğünde sermayenin monetarist politikalarının damgasını vurduğu yıllar olmuştur. Bu dönem aynı zamanda Keynesgil politikaların sonunun ilan edildiği dönemdir. Sosyal güvenlik kurumlarına saldırıyla başlatılan sağcı/monetarist terör; Avrupa'da ve Amerika'da 2. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en yüksek işsizlik oranını yaratmış, mutlak

yoksullaşmayı artırmış, ücretlerde önemli oranlarda düşüş sağlamıştır. 1980'li yılların saldırı politikaları 1990'dan itibaren bugüne, Yeni Dünya Düzeni söylemiyle taşınmıştır.

Yaşanılan ekonomik ve siyasal kriz, sağlı sollu(!) bütün partileri aynı düzleme taşımak gibi bir durum yaratmıştır. Almanya'da sağcı Kohl yerine solcu(!) Schröder, Fransa'da sağcı Chirac yerine sosyalist(!) Jospin, İngiltere'de sağcı Major yerine solcu (!) Blair'in, İspanya'da, İtalya'da sağcı hükümetler yerine solcu(!) hükümetlerin gelmesi ekonomi politikalarında (emek düşmanlığı) temelinde değişiklikler yaratmamıştır. Gittikçe bozulan tablonun basıncıyla kitlelerin iktidar değişimi yankı bulmuş, buna karşın, iktidara taşınan 'sol' partiler sermayenin ekonomik ve siyasi yönelimlerini değiştirmemiş, aksine 'sol' manipülasyonla, istenilen sonuçlara ulaşılmasında önemli kolaylıklar sağlamıştır.

AB'nin yol haritasını oluşturan Kopenhag Kriterleri'ne bakıldığında siyasi, kültürel, ekonomik uyum yasalarının, sermayenin yeni dönemde duyduğu ihtiyaca karşılık geldiğini söylenebilir. AB'nin genişlemeye duyduğu ihtiyaç; hem siyasi/ekonomik pazarın konsolidasyonunu sağlamak hem de ABD'ye karşı gelecekte 'ekonomik ve siyasi güç' olarak 'diklenebilmenin' yollarını yaratmaktadır.

Neo-liberalizmin 'Yeni Sol'la yol arkadaşlığı

Avrupa sermayesinin neo-liberal saldırıları karşısında emek ve emekten yana siyasal partiler nasıl bir duruş içerisinde bulunmuştur? Bu sorulara verilecek yanıtlar bizleri yazının başındaki soruların yanıtlarına götürecektir.

1991 yılında reel sosyalizmin tarih sahnesinden çekilmesiyle yaşanan belirsizlikler gerek marksist partilerde gerekse sosyal demokrat partilerde önemli oranda eksen kaymaları yaratmıştır. Kapitalist ideolojinin reel sosyalist ülkeler karşısında kazandığı zafer, sol/sosyalist partilerin emekçi sınıflar eksenli politikalarından önemli oranda 'çark etmelerine' neden olmuştur. Moral çöküşün yarattığı atmosfer, sol/sosyalist partileri merkeze yakınlaşma ve orta-sınıfları temel alan politikalar uygulamaya yöneltmiştir. İngiltere'de İşçi Partisi tarafından benimsenen 'üçüncü yol' aranırları, Kıta Avrupa'sındaki diğer partilerde de ciddi karşılık bulmuştur. Önce adlarını değiştirerek 'yol' bulmaya çalışan eski sol/sosyalist partiler daha sonra politik hatlarını da değiştirmişlerdir. Uluslararası şirketlerin sahipliğine geçen medya kuruluşlarının kitleleri manipüle edici yayınlarının da etkisiyle eski sol, sağ'ın 'yeni' yol arkadaşı olarak davranmaya başlamıştır.

Sendikaların tavrı

İstihdam, üretim ve çalışma yaşamında geliştirilen yeni teknikler karşısında sendikalar aktif tavır gösterememiş, varolanı koruma gibi bir anlayış içerisine girmişlerdir. Hem yasal mevzuatta (AB mevzuatı) yapılan değişiklikler hem de Çok Uluslu Şirketlerin (ÇUS) ekonomideki tekel durumu; sendikaları, olumsuz koşullar karşısında *sonuçlar*

üzerinden 'iyileştirici' politikalar üretmeye itmiştir. Geçmişin militan sendikacılık anlayışı yerini 'dilekçeci' bir anlayışa bırakmıştır. 'Bütün bu küresel sendikal politikalar ve faaliyetler sanayileşmiş ülke sendikalarının damgasını taşımaktadır. ... uluslararası sendikal politikalar ve geliştirilmeye çalışılan mücadele araçları, kapitalizmin uluslararasılaşması ve yeniden yapılanması olan **küreselleşmeyi geri dönülemez bir süreç olarak** kabul etmektedir. Ayrıca bu araçlar (mücadele araçları T.İ), küreselleşmenin parçası olan mal ve hizmet ticaretinin, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi, kamu iktisadi girişimlerinin özelleştirilmesi, tarıma ve küçük üreticilere verilen sübvansiyonların kaldırılması, hatta işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi politikalarını **temelden değiştirmeyi hedef alan araçlar değillerdir**(1)(abç) Sendikaların küreselleşmenin yıkıcı sonuçları karşısında tutundukları tavır, olumsuzlukları minimum zararla atlatma politikasıdır. Yaşanılan sürece müdahil olamamanın, gerileyen ücretler, yok edilen sosyal güvenlik yardımları karşısında 'fit' olunanın, Türkiye'de de olduğu gibi koltuk bağlamında düşünülmesi yadırgatıcı olmamalı! "Uluslararası sendikacılık hareketinin ağırlıklı olarak yöneldiği eylem alanı, küresel kapitalizm çerçevesinde, uluslararası düzeyde çalışma standartlarının belirlenmesidir."(2)

'Yeni Sol' söylemli partilerin; bir ucundan tutunmaya çalıştığı küreselleşmeyi baştan veri kabul edip, bu veriler üzerinden 'yeni açılımlara yönelineceği' umuduyla politika üretmeleri, kısa sürede bu yapılanmaları ciddi erozyonlara uğratmıştır. Bu umudu ülkemizde de 'diri tutmak' gibi misyonlara soyunanların Avrupa'lı 'sol' partilerin ve sendikalarının geldiği noktayı görmeleri için 'arabayı' küreselleşme duvarına çarpmaları da gerekmiyor!

"Sanayileşmiş ülke işçileri ve sendikaları küreselleşmeye karşı mücadeleyi ulusal siyaset alanında hayata geçirmemişse, hatta tarihsel olarak desteklediği siyasi partilerle bile bağlarını gevşetmişse, uluslararası sendikacılığın, uluslararası anlamda makro politikaları değiştirmeyi hedefleyen bir strateji ve buna uygun araçlar geliştirmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır".(3)

Sendikaların ve sol partilerin böylesine bir açmaz içerisinde bulunuşlarını veri aldığımızda; AB'nin 'yeni olanaklar' yaratma yolunda önemli açılımlar içerdiğini söylemek, olsa olsa değişik politik niyetleri çağrıştırması bakımından ilginç olabilir. Başka türlü değil!

AB ülkelerinin büyük bir bölümünde 'sol', 'sosyalist' partiler şu an iktidarda ve AB'nin yeni açılımlarına 'yön' veriyorlar. Bu durum AB içerisinde emekçilerin yaşadığı koşulları beklenildiği gibi ileriye değil, manipülasyona uygun olarak, sağcı iktidarlardan döneminden farksız bir ortama sürüklemiştir. AB üyesi ülkelerin büyük kısmında iktidarda bulunan 'sol', küreselleşmenin yıkıcılığına yanıt verme yerine, küreselleşme politikalarının aktörlüğüne soyunmuştur. Kapitalizm eksenli bir 'masa'da yapılacak politikalarda; bu uçta ya da öbür uçta oturma farkı olmadığını görmemiz açısından AB'deki 'sol' partilerin iktidarı açıklayıcıdır. 'Sol'un Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmında iktidarda bulunması ya da iktidar ortağı olması, Avrupa burjuvazisi açısından

da, lehte bir durum yaratmış, muhalefet masedilerek, küreselleşmenin yıkıcı politikalarının kitleler nezdinde uygulanmasının yolu da açılmıştır.

AB adaylık süreci ülkemizde sol açısından önemli tartışmaları da beraberinde getirdi. Sosyalistliği 'işportacılık' olarak gören ve bu amaçla AB caddelerine 'stand' açmayı olmazsa olmaz koşul sayan BİRİKİM Dergisi, AB'ye açık bir tavırla karşı çıkan sosyalist solu direkt hedef alarak, AB yandaşlığına soyunmuştur. Diğer tarafta ise henüz utangaç bir tavırla ne evet (gönülleri olsa da) ne de hayır demeye dilleri varmayan bir kesim bulunmakta.

AB'ye utangaç tavır alan kesim üzerinde de önemli etkisi olduğunu düşündüğümüz Birikim'in açılımlarına dair bazı değinmelerde bulunmak gerekiyor. İlk önce bir tesbit zorunlu: 1990'lı yılların başında gerici/faşist İslamcılar (Ali Bulaç, İsmet Özel vd.) 'uzlaşma' adı altında fikir hayatına kabul ettirmenin Truva Atı olan Birikim'in bu tavrını, 'karganın kılavuzluğuna' ihtiyaç duyanlara anımsatarak geçiş yapalım.

AB'ye karşı çıkanları 'derin devlet'i savunmakla, 'ulus devlet güdümünde olmakla' eş gören Birikim yazarlarından Ahmet İnsel'in düştüğü açmazlara geçmezden önce, Birikim'in 'birikimli' yazarı Ömer Laçiner'in yazdıklarına bakmak gerekiyor. İslamcı televizyon, dergi ve sendikaların 'gözbebeği' Ömer Laçiner'in muradına nail olalım. Kısa geçeceğim.

Yazısının ilk bölümünde Türkiye'nin Batı'ya eklemlenme uğraşının tarihsel arka planını sunan Laçiner, sosyalistlerin AB konusunda takındığı tavırlara gelince, açmazlarıyla beraber vahim hatalar işlemektedir. Aktaracağımız uzun bir alıntı Laçiner gibilerinin 'fit' olabileceklerinin neler olduğunu göstermesi açısından gereklidir. Bir önceki paragraftaki tutuma işaret ederek: "Oysa, sosyalizmin kaynağındaki amaç ve değerlerden hareketle duruma bakılırsa-ki asli yaklaşım bu olmalıdır-Türkiye'yi Türkiye halkını çok daha geniş bir coğrafyanın halklarıyla yanyana hatta içice getirebilme özelliğini de taşıyan bir projeye, herkesten önce sosyalistler-sırf bu nedenden dolayı bile-istekli olmalıdırlar. Çünkü insani olan hiçbir şey sosyalistlere yabancı olamayacağı gibi, enternasyonal mahiyet taşıyan hiçbir şey de sosyalistler dışında olamaz. Batı'dan, Avrupa'dan demokrasinin varolup olmaması bile bu ilke önünde ikincildir.

Kaldı ki Batı toplumları-sürekli olamamış, doğrudan demokrasi denemelerini saymazsak-insanlık tarihinin demokrasi bahsinde ulaşabileceği en üst noktadırlar. Demokrasi felsefesi açısından daha alınacak çok mesafe olduğu, Avrupa'da ulaşılmış bu düzeyin birçok iç engel ve tikanıklıkları olduğu elbette iddia edilebilir ve kanıtlanabilir de. Ancak yukarıdaki tespitin (Batı'nın demokrasisinin insanlık tarihinin ulaştığı en üst noktada olması T.İ) değerini de azaltmaz bu.(abç)(4)

'Türkiye ve Türk halkını diğer halklarla yanyana getirebilme özelliğini taşıyan bir proje..' ...Bu sözleri 'Emeğin Avrupa'sı' sözleriyle yan yana koyarsak içeriğin aynı olduğunu görebiliriz. 'Proje' diye bahsedilen, halkların ihtiyacından kaynaklanan bir 'proje' midir? Yoksa kapitalist Avrupa'nın YDD içerisinde pay kapma yarışının 'projesi' midir? Sermayenin ihtiyaçlarına yanıt arama projesinin gerçekleştiği alan olan AB'yi 'halkların yanyana hatta içice geçtiği bir proje' olarak sunmak ne anlama gelir.

Sosyalistler burjuvazinin belirlediği 'birlik projeleri' sayesinde mi 'enternasyonal dayanışmaya' girecektir. Bu örtük olarak, 'küreselleşme kaçınılmaz bir süreçtir' teslimiyetçiliğinin beyanı değil midir? 'Durumdan vazife çıkarmak' ya da 'kaçınılmaz olan durumdan' yararlanmak pragmatizmi, enternasyonal görev olarak belirlenebilir mi? Avrupa burjuvazisinin belirlediği 'tarihsel ve kaçınılmaz' durumdan enternasyonal görev çıkarılmaz. Bu argümanlar, Türkiyeli sosyalistlerin Avrupa emekçileriyle birliği projesini gözetilerek yapılıyorsa sormak gerekir: Enternasyonal görev için Avrupa Burjuvazisinin katalizörlüğüne mi ihtiyaç duyuluyor? Laçiner ve emeğin Avrupacılığı peşinde koşanlar, farklı ambalaj kağıtlarını kullansınlar! Peki Batı toplumlarını 'demokrasi bahsinde ulaşılabilen en üst nokta olarak' değerlendirmeye ne demeli? Hegel yüzseksen yıl önce denemişti. Hegel sistematığının, yani mutlak idea'sının somut karşılığı Prusya Devleti'dir. 'Tarihin sonu' böyle ilan edilmmişti! Şimdi de Laçiner, '...daha alınacak çok mesafe olduğunu' da ekleyerek, Batı demokrasisine 'dahil' olmamızı istiyor! Bu duruma göre; Suriye, Irak, İran, Azerbaycan gibi ülkelerdeki baskılara bakarak, içinde yaşadığımız ülkenin 'demokrasisini' '...daha çok alınacak mesafe olmasına rağmen' içimize sindirmekte bir sakınca görmeyebiliriz de!

Aynı anlayış Ahmet İnsel'de de çok açık olarak görülüyor. Bizleri nasıl bir demokrasiye 'fit' olmaya çağırdığını görelim: 'Avrupa karşısında Türkiye Solu' başlıklı makalesinde İnsel; "Şöyle bir iddiaya, sol çevrelerde sık rastlıyoruz: 'AB üyeliği Türkiye'ye otomatik olarak demokrasi getirmeyecek, getirmez'. Bu iddiayı, Türkiye toplumunun iç dinamiklerinden bütünüyle umudunu kesmiş, toplumsal dönüşümün AB organlarının dayatmasıyla yapılabileceğine inanan kesime karşı bir tepki olarak değerlendirip, bir ölçüde anlayışla karşılayabiliriz. Ama *bu iddianın yanlış olduğunu da gözardı edemeyiz. Çünkü AB üyeliği, eğer gerçekleşme sürecine girerse, 'otomatikman' asgari bir demokratikleşme yaratacağı kesindir.*"(5)(abç) AB üyeliğinin 'otomatikman asgari demokratikleşme yaratacağını kesinlikle' belirten İnsel; AB Türkiye'ye otomatikman demokrasi getirmez' iddiasının sahiplerinin, 'umudunu kesenlere' karşı mahcubiyetlerini anlayışla karşılayabileceğini söylerken, gerçekte kendisinin de 'Türkiye toplumunun iç dinamiklerinden' umudunu kestiğini itiraf etmektedir. Diğer paragrafta 'otomatikman gelecek demokrasiyi' ne de güzel tarif ediyor: "Çünkü otomatik olarak gerçekleşecek demokrasi, son derece muhafazakar, neo-liberal iktisat politikaları ve pratikleri merkezli bir asgari demokrasi olabilir. AB üyelik sürecinin ve sadece bu sürecin dayatmasıyla gerçekleşecek bir demokratikleşmenin *sınırlı, biçimsel* ve her an *geri alınabilir bir demokrasi* olması ihtimali yüksektir. Ama, *sonuç olarak bu da bir demokrasi olacaktır.*"(6)(abç) AB'den demokrasi gelir mi gelmez mi bilemeyiz, kaldı ki bu 'demokrasicilik' oynayanların kafa yoracağı iştir, ama 'sınırlı', 'biçimsel' ve 'her an geri alınabilir bir demokrasi' için bu kadar kelam etmeye ne gerek var? İnsel'in 'demokrasiciler'den, bu 'sınırlı, 'biçimsel', 'geri alınabilir', dediği 'ama aynı zamanda bu da bir demokrasidir' tanımlaması için özür dilemesi gerekmez mi? 'Demokrasicilere' reva gördüğüne bakın? Ya şunlara ne demeli: "Emekçileri sermaye karşısında mümkün olduğu kadar korumasız kılmayı amaçlayan *esnek emek piyasalarına* karşı, *özgürleşen bir emek dünyası için sürdürülecek bir mücadelenin dışı kapanan bir Türkiye'de*

başarısızlığa uğraması daha büyük bir ihtimaldir. AB üyeliğinin görünür alternatifi, solun daha da boğulup, örseleneceği; emekçi kitlelerin yerli tekeller elinde daha fazla sömürüleceği; kar ufkunun daraldığı için talan ekonomisinin daha bir şahlanacağı bir Türkiye değil midir?" (7)(abç). Emekçilere karşı Türkiye'de uygulandığını söylediği politikalar AB'de yok mu? AB'yi oluşturan ülkelerin sermaye çevrelerinin kendi emekçilerine karşı yürüttüğü ekonomi politikaları, Türkiye sermayesinin ekonomi politikalarından farklı mıdır? Mücadele vermek için yukarıda da söylediğimiz gibi AB'nin katalizörlüğüne mi ihtiyaç var? Küreselleşmenin ve bölgesel birliklerin ulus devlet ölçeğinden ayrı bir şey olduğunu söylemek herhangi bir ülkede kopuşun olamayacağı yargısını da getirir. 'Kaynaşmış, imtiyazsız' bir 'birlik' arayanlar herhalde daha çok bekleyeceklerdir. Metin Çulhaoğlu'nun önemli gördüğüm değerlendirmesini aktarmakla, Birikim bahsini geçiyorum. 'Kapitalizmin uluslararası plandaki eşitsiz gelişimi, kendi başına bir olgu ya da herhangi bir sürecin başat dinamiği değil, gelişmekte olan kapitalist ulus devletler arasındaki gelişmelerin getirdiği bir sonuçtur. Başka türlü söyleyecek olursak, tek tek kapitalist ulus devletler, bunların gelişimi ve aralarındaki ilişkilerden bağımsız, kendi başına bir 'uluslararası kapitalist sistem' yoktur"(8)

'Sol' tüccarlığa dair...

'AB'ye girilmesi işçi sınıfı açısından önemli sonuçlar doğurur' tarzında son günlerde önemli tartışmalar gelişmektedir. Sol'un bir kısmı, tüccar zihniyetiyle, AB'nin getirip götürecekleri üzerinden iki varsayım ileri sürmektedir:

- 1) Türkiye işçi sınıfının kötü yaşam koşullarının birlik sürecinde geliştirilecek sendikal hak ve özgürlüklerle giderilebileceği, daha iyi çalışma koşulları için düzenlemeler yapılabileceği,
- 2) Avrupa'ya girilmesinin enternasyonal dayanışma olanaklarını artıracığı varsayımı.

Net olarak bir şeyi ifade etmek gerekiyor. Siyaseti 'getirip, götürecekler' üzerinden bir envanter olarak görenler, kendi gündemleri yerine dayatılan gündemlerin peşinde giderler. Gerçekte Türkiye sosyalist hareketinin bugünkü atılışı, 'gündemci' bir siyaset yapmasından kaynaklanmıyor mu? Sosyalistler doğallıkla gündemi 'okurlar', 'takip ederler'. Bu 'okumalar' ve 'takip etmeler' bütünsel bir projeniz yoksa, bugün olduğu gibi, 'boğulmaya' neden olabilir. 'İstim arkadan gelir' mantığı; savrulmaları, sapmaları, 'esen rüzgarla' beraber konumlanışları da getirir. Küreselleşmeye ve bölge projelerine karşı, sosyalist bir karşı çıkışı öngöremeyen, söylem geliştiremeyen 'parçacı' çıkışlar, sosyal demokrasinin bugünkü durumuna 'düşmekte' gecikmezler.

İlk varsayımı irdeleyelim: Avrupalı emekçilerin Türkiyeli emekçilere göre daha iyi koşullarda olduğu doğrudur. Avrupalı emekçilerin çalışma koşullarındaki görece iyi durum, Avrupa sermayesinin emekçilere kendiliğinden verdiği bir hak olarak, görülemez. Bu haklar yüzlerce yıllık sınıf mücadelesinin kazanımlarıyla oluşmuştur. Ama bir gerçeği de vurgulamamız gerekir. Son on-onbeş yıllık saldırgan politikalara baktığımızda oldukça

fazla sayıda gasp edilen haklar vardır. Gerek işsizliğin kıta çapında artması gerekse örgütlü işçilere yönelik, işten atma, sendikaların işlevsizleştirilmesi, esnek çalışma modelleri, taşeronlaştırma gibi uygulamalar emek hareketinin önemli sayılabilecek tarzda geriletmesine neden olmuştur. (Örneğin 1980 yılında Almanya'da % 2,8 olan işsizlik oranı 1998 yılında % 9,4'e çıkmıştır. Bununla paralel olarak 1985-1995 arasında Almanya'da sendikalı işçi sayısındaki değişim ise % 20,3 azalarak kendisini göstermiştir.) (9)

2. Enternasyonalist ilişkilerin geliştirilebileceği varsayımı; kapitalizmin Avrupa'da işçi sınıfı ve örgütleri üzerindeki parçalayıcılığını, hesaba katmadan yapılan bir varsayımdır. Kapitalizmin gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası işbirliği neticesinde önüne koyduğu yeni açılımları; yalnızca kapitalist ekonominin ihtiyaçlarına karşılık gelebilecek açılımlar olarak değerlendirenler, siyasetin -dolayısıyla ideolojinin- üst belirlenimini fazla hesaba katmamaktadırlar. 'Evrensel model' iddiasındaki kapitalizm, açılımını- yüzyıl önceki gibi yalnızca metaların dolaşımı üzerinden kurmamakta-, bugün daha fazla bir şekilde kendisini ideolojik/kültürel belirlenimleriyle göstermektedir. Dünyanın 'batılılaştırılması' farklı dolayımmlarla önemli oranda gerçekleştiriliyor. Örnek vermek gerekirse, Avustralya'lı Aborjin yerlisi ile Newyork'taki borsa broker'ı 'hayatın tadına' Coca Cola sayesinde aynı anda 'varabilmekte' aynı 'serinliği' duyabilmektedir! Avrupa'lı emekçiler gibi bütün dünya emekçileri de -verili bu durumda - "dağılmış bir toplam"dır. "Devrimci uluslararası işçi sınıfı sosyolojik bir buluş değil felsefi bir gereksinimdir. Kapitalizm ulusal ve uluslararası düzeyde kendi mezar kazıcısını yaratmak yerine "mezar kazma" sürecini teknik, sosyal ve coğrafi olarak parçalanmış ve farklı bir biçimde işçileşmiş, farklı toplumsal cinsiyetten, milliyetten, dinden işçi kesimleri yaratmıştır. Uluslararası emek sermaye çelişkisi mülksüzlerin homojenleşmesi ile değil heterojenleşmesi ile ve bu heterojenleşmenin sürekli olarak yeniden yapılanması ile sonuçlanmıştır. Öyle ki küreselleşme döneminde sürekli ve düzenli işçilik bir ayrıcalık haline gelmektedir. İşçi sınıfının *uluslararasııcılığı*, yapısal olarak belirlenmiş bir olgu değildir. *Uluslararasılaşma (internationalisation) uluslararasııcılığa (internationalism) yol açmamıştır*. Burjuva uluslararasılaşmasını ilerici, modernleştirici, geliştirici, homojenleştirici ve dünyayı birleştirici olarak yorumlayan gelenek Avrupa merkezci bir gelenektir.(10)(abç) Kapitalist siyasetin emekçileri 'ayrıştırarak aynılaştırma' modeli karşısında, 'emekçilerin Avrupa'sı' siyasetini güdenler, AB içerisindeki işçi sınıfının 'eşitsiz gelişimini' hesaba katmak zorundadır. Almanya ile İspanya emekçileri arasındaki 'eşitsizlik'le, Fransa ile Türkiye emekçileri arasındaki 'eşitsizlik' çok daha fazladır. Böyle bir 'eşitsizlikler' üzerinden enternasyonal dayanışma kurmaya çalışmak çok gerçekçi görünmüyor.

Eşitsizlik yalnızca emekçiler arasında değil, AB'yi oluşturan tek tek ülkelerde de görülmektedir. Birliğin ekonomik ve siyasal olarak en önemli sacayağını oluşturan Almanya, Fransa ve İngiltere yanında, Birliğe sonradan katılan İspanya, Portekiz ve Yunanistan arasındaki 'eşitsizlikleri' de gözönünde tutmak gerekir.

Sonuç

Küreselleşmeyi ve AB'yi nesnellik olarak değerlendiren ve bu nesnellikten 'emekçiler lehine' çıkarsama yapan siyasetler 'maça bir sıfır yenilmiş' olarak başlamaktadırlar. "One World, One Economy: Ready Or Not" . Kapitalist ideologların 'Bir Dünya ve bir ekonomi olacak. İster hazır olun, ister olmayın!' sözlerini 'nesnellik' verisi olarak alıp, bu 'nesnel' sürece emekçiler adına katılmayı 'enternasyonalizm' saymaları garip bir çelişkidir. Bu aynı zamanda veri alınan nesnelliği, 'aşılmaz' olarak değerlendirmektir. 'Bu nesnellikten kaçınılamaz, bizim irademiz dışında geliyor' anlayışıyla küreselleşmeciliğe ve AB'ye bakanların ütopyalarında 'Sosyalizm adına ne kaldı diye' düşünmeden edemiyoruz.

Verili durumu aşkın bir bütünselliği kurmaktan vazgeçenlere: Bir zamanlar alanlarda Che Guevera'nın 'umudu diri tutmak' için gönderme yaptığı sloganları atanlar, "ölüm nereden gelirse gelsin. Hoş geldi, sefa geldi!" yerine 'Demokrasi nereden gelirse gelsin. Hoş geldi sefa geldi!' sözlerini mi ikame edecekler?

Notlar

- 1- Seyhan Erdoğan; 1999 Türk-İş Yıllığı içinde. "Küreselleşen Dünyada Küresel Politikalara Bir Örnek", s.56
- 2- age.; s.61
- 3- age.; s.64
- 4- Ömer Laçiner; *Aylık Sosyalist Kültür Dergisi Birikim*, Sayı: 128, s.23
- 5- Ahmet İnel; *Birikim*, Sayı: 128, s.26
- 6- age.; s.26
- 7- age.; s.27
- 8- Metin Çulhaoğlu; "Yürüyüş Polemiği, Eşitsiz (ve bileşik) Gelişmeye Ne Oldu?", *Sol Dergisi*, Sayı:72, s.13,
- 9- Haluk Ardan; "Topyekün Saldırıya Karşı Birlikte Mücadele", *Sol Dergisi*, Sayı 72, s.26
- 10- Peter Waterman'dan aktaran Seyhan Erdoğan; age., s.54-55

SEP'E YANIT: KÜRT SORUNU VE MHP YETER Mİ? -MHP ve Faşizm Konularına Giriş-

Haluk SAVAŞ-İlhan Kamil TURAN

ÖDP içi oluşumlardan biri olan ve *Kurtuluş*'un iki kanadı ile *Sosyalizm* grubu ve Veysi Sarısözen, Temel Demirer gibi isimlerin de aralarında bulunduğu "bağımsız" sosyalistlerin birlikte oluşturdukları *Sosyalist Eylem Platformu*'nun yayınladığı, *Sosyalist Eylem* isimli Bülten'in 15 Ekim 1999 tarihli 6.sayısında yer alan "Bir Eleştiri Üzerine" başlıklı bir yazı ile, *Sosyalist Politika*'nın *ÖDP Ne Yapmalı?* broşüründeki SEP eleştirisine kısmi bazı yanıtlar verilmişti. Sosyalist Politika broşüründe, ÖDP içi yeni oluşumlar irdelenirken, SEP'in birinci olarak "Partinin içinin düzenlenmesinde çoğulculuktan öte bir şey söylemediği", ikinci olarak MHP'ye yaklaşımı, üçüncü olarak Kürt sorunundaki politik tutumu, dördüncü olarak da ÖDP'nin devrimci bir parti olması açısından "kadınların özgürleşme mücadelesine destek verilmesi, militan bir gençlik örgütlenmesinin yaratılması için gerekli olanakların sağlanması" görüşünün yetersizliği eleştiriliyordu. Aynı broşürde, eleştirellikle irdelenen *ÖDP'nin kuruluş öncüllerinin* ve partideki anti-kapitalizmin belirsizliğinin SEP'in ön kabulleri arasında yer aldığı belirtiliyordu. SEP bu eleştirilerden yalnızca Kürt sorunu ve MHP'ye ilişkin olanlarını yanıtlamış durumda. Biz de bu yazıda, bu iki konu ile sınırlı olarak SEP'in bazı yanlışlarını ele alacağız.

Kürt sorunu zemin değiştirirken SEP

SEP Kürt sorununa aşırı angajmanıyla birlikte, bu sorunun bir zemin değişikliğine uğradığının farkındadır. Bu nedenle aynı SEP Bülteninin içinde yayınlanan *Kongre'ye Doğru: Tezler (Taslak)* metninde, gerek genel olarak gerekse Kürt sorununa ilişkin bazı ileri belirlemeler bulunmaktadır. Her ne kadar PKK'nın açılımlarına yönelik mazeretçi yaklaşım ve aşırı angajmanın izleri görülse de, sözkonusu *Tezler* ve özelde de Kürt sorununa ilişkin bazı sosyalist belirlemeler, SEP'in ileriye dönük yüzünü yansıtmaktadır. Ancak gerek aynı *Tezler*'deki aşırı *empatik* yaklaşım ve gerekse *Sosyalist Politika*'ya verilen kısa ve tutarsız yanıtlara bakıldığında, SEP'in güncel siyasetteki diğer yönünü görüyoruz. Bu ikililiğin, bir platform olarak SEP'in doğal parçalılığının bir göstergesi olmaktan daha çok, sosyalistlerin güncel siyaset ile genel siyaset doğruları arasındaki ilişki sorununda gösterdikleri bir zaafa, *asgarici* belirlenimlerle yetinme zaafına ilişkin olduğunu düşünüyoruz.

Bunları bir yanda tutup, SEP'in *Sosyalist Politika*'ya yönelik eleştirilerine geçebiliriz. SEP'in eleştirilerini bir bütünlük içinde anlayabilmek için öncelikle *Sosyalist Politika*'nın *ÖDP Ne Yapmalı?* broşüründe dile getirilen görüşleri aktarmak istiyoruz: "SEP her ne

kadar 'sosyalizm,...emekçi hareketi, parti dışındaki solla ilişkiler' gibi sözlerle birlikte partinin örgütsel yapısına ve çalışma tarzına egemen olan zaatlardan bahsetse ve 'marksizmi referans olarak' aldığını belirtme gibi bileşenlerinin bugüne kadar ki durumları itibarıyla olumlu bazı adımlar atsa da, Kürt sorunu sosyalizmden önceye yerleştirilerek politik öncelikler hiyerarşisini, bize göre yanlış kurmaktadır." (ÖDP Ne Yapmalı?, s.17)

"SEP, Kürt sorunundan hareketle 'enternasyonalizm'e ilişkin gereklilikler manzumesi çıkarırken, bir 'iç' sorundan uluslararası dayanışma çıkarılamayacağını, enternasyonalizmin işçi sınıfının uluslararası dayanışma hareketi olduğunu unutuyor. Kuşkusuz enternasyonalizm işçi sınıfının yanısıra ezilen halklar kategorisini de kapsar ancak bizim örneğimizdeki halkların dayanışması,ulusal değil sınıfsal bir temelde olmalı ve açıkçası dayanışmanın da ötesine geçen bir sınıfsal eksen yani *teklik* propaganda edilmelidir. Ama SEP'in örtük öncülü farklıdır; çünkü orada 'Kürt sorunu çözülmeden demokrasi,sosyalizm sorunu çözülemez' güncelci ön kabulü vardır. Gerçekte ise Türkiye'de demokrasi sorunu da, Kürt sorunu da bir devrim sorunudur. Dolayısıyla 'Kürt sorununun adil ve demokratik siyasi çözümü' mümkün değildir. Herkesin iyi tanıyor olması gereken devlet, üstte olmadığı hiçbir çözüme yanaşmayacaktır. Devletin üstte olduğu bir 'barış'ın ne menem bir barış olacağı da açıktır. Son olarak SEP'in hep 'ezilenler'den bahsetmesine değinmek gerekiyor. Marksizmi referans aldığını söyleyen SEP, marksizmdaki temel kategorilerden birinin ezilme değil *sömürü* olduğunu anımsamalıdır. Böylece ezilmeye ilişkin bir temel omurga oluşturulabilir." (agb, s.18-19)

SEP ise bu görüşlere karşı şunları söylemiştir: "İşçi sınıfı iktidar amacını toplumun tüm ezilen kesimlerinin taleplerini kavrayabildiği ölçüde gerçekliğe ulaştırabilecektir.

"Kuşkusuz devrimin güncelliğinden çok uzağız, ancak her zaman sosyalistler için referans olan Ekim Devrimi'nin, diğer faktörleri unutmadan, savaşın sona erdirilmesi ve barış talebiyle yığınsallaştığını hatırlarsak, SP'nin SEP'e ilişkin 'Kürt sorunu sosyalizmden önceye yerleştirilerek politik öncelikler hiyerarşisini bize göre yanlış kurmaktadır' değerlendirilmesi gerçek sorunlardan kurgular dünyasına yelken açıldığını göstermektedir.

"İnsanlık önüne gelen sorunları çözer. Öncelikler ne kadar istense de arzulara göre belirlenemez.

"Sosyalizm kelimesini (bazıları için gerekli olsa da) bin defa alt alta yazmakla ilerleme kaydedilmiyor veya toplumun tüm sınıflarını sarsan sorunları görmezden gelerek veya öncelik hiyerarşisinde alt sıralara alarak devrime doğru yol alınamıyor." (Sosyalist Eylem, Sayı: 6, s.2)

* SEP'inkine mantalite olarak benzer bir yaklaşım, *Bir Adım* yazarı Burhan Sönmez tarafından şöyle dile getiriliyor: "Sosyalistliği, 'sosyalizm' kelimesine sarılarak ve bunu tekrar ederek sürdürmeye çalışan anlayışlar, hala mevcut. Fikri bir zayıflığın ifadesi olan bu 'kavram solculuğu', illegal solun önemli bir kesiminde, SİP gibi hareketlerde ve ÖDP içindeki çeşitli (SEP, Sosyalist Politika vd.) çevrelerde varlığını sürdürmektedir. Sosyalizmin, yaşanan somut sorunlar karşısında ortaya konan yaklaşımlar ve buna uygun bir mücadele anlayışıyla hayat bulacağı ve ancak böyle bir politikayla 'maddi güç haline geleceği' gerçeği es

SEP'ten izlemeye devam edelim: "Sorunu açıkça ortaya koyalım. Fabrikada şovenist dalgaya maruz kalan işçilerin bu sürüklenişine karşı önce sosyalist işçi ne yapacaktır? Ya kimilerinin yaptığı gibi kuduran milliyetçi dalgaya prim verecek, tavizi telafi etmek için de bunun yerine şiddetle 'sınıf mücadelesi, sosyalizm' savunucusu görünecek -tıpkı kemalist solun İlhan Selçuk vb. önderliğinde yaptığı gibi- ya da bu kudurgan dalgaya göğüs gerip enternasyonalist tutum alacak, Rosa Luksemburg ve Karl Liebknecht'i yaşatacak. Enternasyonalizmi 'iç'te başaramayan 'dış'arda mumla arasa bulamaz.

"Doğrudur SEP ikinci yolu tercih etmekte ve bu tercihinin doğru olduğunu düşünmektedir." (agb, s.2)

Şimdi SEP'in bu kısmı, seçmeci ve fazlasıyla keyfi eleştirilerini tartışabiliriz. Öncelikle, SEP kuşkusuz "sosyalizm kelimesini bin defa alt alta yazma" sapkınlığına düşmesin, ancak, *Tezler*'de onlarca kez dile getirilen aynı bağlama sahip çıksın yeter! Bu durumda, belki de SEP'in kendi içinde gerçek ve geliştirici bir tartışma yaşanır ve "ilerleme" kaydedilir.

Yine öncelikle belirtmek gerekir ki, SEP ile aramızdaki temel ayrım sosyalist siyaset felsefesine ilişkin farklılıkları barındırmaktadır. SEP, sosyalist siyasetin, sınıf eksenli mücadele belirlenim ve öncelikleri, ve bu bağlamda bir öncelikler hiyerarşisi bulunduğunu yadsımakta, kendi anlayışını, "toplumun tüm ezilen kesimlerinin taleplerini kavrayabilmeye" dayandırmaktadır. *Sosyalist Politika* ise, biraz önce belirtilen belirlenim ve öncelikler hiyerarşisinden hareketle, sömürü kategorisinin kapsadığı çelişkileri ön sıralara koymakta, toplumun ezilen kesimlerinin taleplerine bu basamaklar üzerinden eğilmeyi sosyalist siyaset perspektifinin temel unsuru olarak görmektedir. Ayrıca *Sosyalist Politika*, bir sosyalist parti ya da daha genel anlamda sosyalist hareketin, toplumun ezilen kesimlerinin taleplerini kavramanın ötesinde, sözkonusu taleplerin yeni bir *anlamlandırılma* işlemine tabi tutulmasını da önermektedir. Bu anlamlandırma, *sosyalist ideolojinin inşa* çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. *Sosyalist Politika*, sosyalist hareketin izlemesi gereken ihtilalci halkçı yöneliminin, popülizmden ve her sorun ya da talebin sınıf mücadelesi ile eşitlendiği 'zamane solculuğu'ndan ayrışmasını da önemsemekte ve bunu sosyalist mücadelenin ayırdedici bağımsızlığına ilişkin bir nosyon olarak vurgulamaktadır.

geçiliyor. Sosyalizm bir kavram değil, fikri ve pratik bir mücadele sürecinin rehberi olarak algılandığında ancak hayat içinde canlı bir ruha sahip olabilir." (Burhan Sönmez; Yolların Silindiği Bir Dünyada 'Tek Yol', *Bir Adım*, Sayı:3, Ocak 2000, s.6) Oysa bilinmelidir ki, "fikri ve pratik bir mücadele sürecinin" *kavramsal somutlukları ve soyutlamaları*, bir diğer deyişle *bir üst düzeyde ifadelendirilmesi* gerekir. Başta da belirttiğimiz gibi, Sönmez ile SEP'in yaklaşımı mantalite birliği içindedir. Öyle ki, ortak muhatapları *Sosyalist Politika* olmaktadır. Dolayısıyla Sönmez, SEP'e haksızlık etmektedir. Zira görüldüğü gibi SEP'in "sosyalizm" kavram ve önceliğine Sönmez gibi temel itirazları bulunmaktadır. Gerçekte *Bir Adım* çevresi, daha devrimci ve *siyasal* bir zeminde bulunmakla birlikte, her iki çevre de bir şekilde "demokratikleşme" süreçlerine bakmaktadır. Ancak bir uyarı gerekiyor: Sosyalizm, sınıf mücadelesi vb. açık kavram ve siyasal önceliklendirmelerin tersini, sizler "demokratikleşme" bahsi ve sorununda yapmayın! En azından bir bölümünüzün talihi, bizim bir dönem için geçerli ve sizler tarafından kutsanan "makus talihimiz"e göre daha kötü olur. Umalım artık böyle olmasın.

SEP'in bir diğer temel sorun ve yanlışı, "kuşkusuz devrimin güncelliğinden çok uzağız" saptamasında kendini göstermektedir. SEP'in karıştırdığı gibi, devrimin güncelliği, yalnızca bir *devrimci durum* ya da *devrimci dönemde* bulunmaz. Söz konusu güncellik, sınıfsal-toplumsal çelişkilerin somut bürünümlerinin ve bugünkü sorunların, bugünkü siyasi süreçler içinde dahi köktenci çözümleri çağırması, devrimci köktenciligi duyumsatması anlamına gelir. Devrimin güncelliğini duyumsayamamak, bütün bir reformist solun ortak payda zaafıdır. Sosyalizmin "sosyalist demokrasi"sine ilişkin bir güncelliği bulabilenlerin, sosyalizmi önceleyen devrime bir güncellik yakıştıramamaları ise ayrı bir garabet ve çelişki olarak sırtıtmaktadır. Kürt sorunundan hareketle demokrasinin, sosyalizmin ışığının izi sürülecek, ama devrimin güncelliği bulunamayacak! Kabul edilmelidir ki, bu şekilde tutarlı bir devrimci-lik oluşturulamaz.

Devam edelim. SEP, Ekim Devrimi analojisiyle "barış sorunu"ndan hareketle yığınsallaşmaya ulaşılabilmesine dikkat çekiyor. Gerçekte ise bugünkü somut bürünümüyle, yani PKK ve devletin elindeki sürükleyici mahiyetiyle "barış" talebi, gerici ve emperyalist çözümlere çanak tutucudur. Daha pozitif bir sunuş ya da ele alınışında bile barış sorunu, Türkiye sosyalist hareketinin gereksindiği içerik ve ölçekte bir *kitleselleşmeye* yol açamaz. Çünkü bu sorun üzerinden kitleselleşmenin nesnel kısıtları bulunmaktadır ve bir noktadan sonra sosyalist hareket tarafından özgün belirlenimli *özel girdileri* gerektirmektedir. Zira kitleselleşme edim ve hedefinin, sosyalist hareketin *emek ve emekçi duyarlılığından* hareket eden asli siyasal bir özelliği mutlaka sağlanmalıdır.

SEP, Ekim Devrimi'nin esasen "savaşın sona erdirilmesi ve barış talebiyle yığınsallaştığını hatırlarsak" sözleriyle *Sosyalist Politika*'nın "politik öncelikler hiyerarşisi" yaklaşımında somutlanan eleştiriyi karşılamaya çalışıyor. Yukarda kitleselleşmeye ilişkin değindiğimiz yanlışı yanı sıra bu "karşılama" biçimi, iki temel yanlışı içermektedir. İlki şu: *Sosyalist Politika*, SEP'in Kürt sorununu birinci sıraya yerleştirmesine karşı çıkarken, gerçekten nesnel olarak en köktenci ve devrimci bağlamın sosyalizm hedefi ile kurulabileceğini gözetmektedir. Dolayısıyla SEP, bugünkü süreçler ile devrimci bir dönem arasındaki köktenci geçişlerin kurulmaya çalışıldığını görememekte ya da bir diğer ifadeyle kendisi böylesi geçişsel bir bağlamdan yoksun bulunmaktadır. SEP'in diğer yanlışı ise, bu konuyla bağlantılı yöntemsel bir alana ilişkindir. Ekim Devrimi'nin öngününde, yani bir devrimci durumdan da öte, bir devrim dönemindeki "savaşın sona erdirilmesi ve barış talebi" ile farklı bir zaman, mekan ve uzamdaki bir "barış" sorunu aynılaştırılmakta ve işte burada "sap ile saman" birbirine karıştırılmaktadır.

Yine de Ekim Devrimi'nde referans noktaları bulunması iyidir, yararlıdır. Belki böylece *yadsınamaz olgular birliği* içinde bazı doğrulara ulaşılabilir ya da en azından tartışmanın bazı argümanlarının meşruiyeti sağlanır. Şöyle ki; örneğin Lenin, Ocak 1916'da, "Sosyalist devrim pek yakın bir gelecekte başlayabilir." diyor ve öylesi bir ortamda "herhangi bir salt demokratik istem, bir anlamda devrimi geriletici bir etken olabileceğine göre, tüm ezilen halklara özgürlük (yani kaderlerini tayin etme hakkı) tanımak ve vermek"ten söz ediyordu. Lenin burjuva demokratik devrimin zaferi için dahi bir sosyalist devrimi kurgulamakta ve şu ünlü "ulusal sorun"u, devrimi geriletmeyici

kurgusal bir bağlama oturtuyordu. Acaba Lenin de “gerçek sorunlardan kurgular dünyasına yelken” mi açıyordu; yoksa, sorunlar yelkenini gerçek devrimci kurguya mı yönlendiriyordu?

“İnsanlık önüne gelen sorunları çözer” deniyor. İyi de *Tezler*'de de dile getirilen irade (öznel etmen) faktörü, *Sosyalist Politika*'yı eleştirirken ne de çabuk unutulmuş. Bilinçli, amaçlı insan arzularının yoğurulmuş ve disipline edilmiş biçimi olan irade, yani sosyalist özne ve onun kurgusu, bir durumda birilerinin “hüsnü kuruntusu” olarak anlaşılır; bir başka durumda ise salt söylemsel düzlemde kalırsa; bu durumda içtenlik, tutarlılık, inandırıcılık da sözel alana hapsolür yani buharlaşmış olur. Ayrıca önümüze gelen ve çözebileceğimiz tek başat sorunun Kürt sorunu mu olduğu da sorulmalıdır. Kürt sorununun da içine oturacağı kapsamlı ve daha köktenci bir çözüm alanı yok mudur? Eğer yoksa, bin defa sosyalizm sözcüğünün alt alta yazılması gerekme de, neden hâla sosyalizm zemininde siyaset yapılmaktadır, sorusunun anlamlandırılması gerekmektedir. Demek ki su içilen kuyuya tükürmemek, başka bir deyişle yer alınan zeminin hakkının verilmesi gerekiyormuş..

SEP, sınıf mücadelesi, sosyalist mücadele gibi belirlenimlerin fabrikadaki sosyalist bir işçiye şovenist dalga karşısında prim verdirdiğini düşünebiliyor ve bazı acz örneklerini genelleştirilebiliyorsa; politik muhataplarına böylesi bir “sınıf mücadelesi”ni yakıştırabiliyorsa, kendisine yapılabilecek yakıştırmaların ucu bucağı olamayacağını kavraması gerekir. Yine aynı şekilde SEP, İlhan Selçuk vb. bazı kemalistlerin sosyalist solu daha fazla eritmek için kullandıkları demagogik söylemler ile devrimci marksistlerin belirlenimlerini birbirine karıştırmamalı, daha dürüst bir siyasal tartışma yöntemini benimsemelidir. Olumlu karşılamasak, eleştirsek bile, sosyalizmi ulusal soruncu bir mecra ya akitmanın ya da aşamacı olmanın da bir etiği, tutarlı bir siyaseti olmalıdır.

Enternasyonalizm bahsine gelirse. Rosa Luxemburg'un Polonyalı bir sosyalist olarak Almanya'da Karl Liebknecht ile birlikte ölümü karşılaması, takdire şayan olabilir; SEP bunu anabilir, bizim de buna bir diyeceğimiz pek olmayabilir. Ama bizce konu, Rosa'nın ne kadar enternasyonalist olup olmadığıyla ya da ne kadar iyi olduğuyla ilgili değildir. Çünkü enternasyonalizm, sınıf mücadelesi tarafından içerilen bir belirlenimdir ve bu belirlenimden hareketle sınıf mücadelesine ulaşılmaz; kuramsal olarak da pratik olarak da *sınıf mücadelesinden hareketle enternasyonalizm bir türev olarak biçimlenir*. Bu bağlamda da, eğer Rosa anılacaksa, enternasyonalizminden önce, sınıf mücadelesi belirlenimiyle anılmalıdır. Çünkü o, SEP'in imasının tersine enternasyonalizm için Almanya'ya gitmemişti; dönemin sınıf mücadelesinin bir çekim merkezi ve bireysel koşulları onu Almanya'ya sürüklemiş, yönlendirmişti. Daha da önemlisi, Rosa, SEP'in *ulusal soruncu enternasyonalizm* anlayışını sarsacak ölçüde, Polonya sosyalistleri içindeki milliyetçi eğilimlere karşı marksist öncüllere dayanarak savaş açmıştı. Kitlecilik, Leninist öncülük eleştirisi gibi konularda *Rosacı* olabilen bazı sosyalistlerin ulusal sorunda olamamaları ayrı bir konu, enternasyonalizme ilişkin bir yanlışa sığınmaları da ayrı bir konu.

Belirtmekte yarar var. *Sosyalist Politika*, ne “içerde” ne de “dışarda” enternasyonalizm meraklısı değildir. Dolayısıyla SEP gibi, mumla, fenerle ya da aydınlatma fişekleriyle enternasyonalizm aramamaktadır. Eğer enternasyonalizm sosyalistler için bir değer ve bir belirlenim ise, *Sosyalist Politika*, bunun en gerçek ve ciddi koşulunun Türkiye’deki sınıf mücadelesinin devrim ve sosyalizm hedefli olarak geliştirilmesiyle oluşacağını düşünmekte, diğer enternasyonalizm türleriyle şimdilik ilgilenmemekte ve açıkçası enternasyonalizm diplomatlığını hoşgörüle karşılamamaktadır.

Kürt sorunuyla ilgili olarak, SEP’in, *Sosyalist Politika*’nın eleştirilerine aşırı pragmatik ve güncelci yanıtlarını verdiği bu tartışmada, gerekli siyasal eleştiriyi yönelttiğimizi düşünüyoruz. Ancak bir kez daha açıklıkla belirtmek istiyoruz, *Kürt sorununun bir emek ve devrim sorunu bağlamı dışında devrimci bir çözümü olası ve olanaklı değildir*. Türkiye kapitalizmini, gerek iç politikada gerekse uluslararası yönelimleri içinde rahatlatıcı pratik kimi açılımların ise, “barış”, “adil siyasi çözüm”, “demokratik çözüm” vs. olarak yutturulmasına açıkça karşı çıkılmalıdır. Bırakın, PKK, “ABD önderliğindeki yeni dünya düzenine uyumun” yollarını araştırsın. Siz bulaşmayın!

Kürt hareketine müdahale, onu sola çekme, Kürt emekçilerine el uzatma vb. gerekliliklerin devrimci bağlamı artık kurulmalıdır. Yoksa bu yeni *sağ dalganın* etkisi, bir öncekinden hiç de az olmayabilecektir.

Son olarak SEP, “sosyalizm kelimesini bin defa alt alta yazmakla olmuyor” vb. aşırı abartılı vuruşların, *liberal* sosyalizm eleştiricilerinin basmakalıplığı ile yakınlığı olduğunu bir kez olsun düşünsün yeterli.

Şimdi SEP’in tutunmaya çalıştığı bir diğer dal’a, MHP ve faşizm konusuna geçebiliriz.

Bir tartışma: MHP, faşizm ve klasik faşizm

Önce, yine *Sosyalist Politika*’nın *ÖDP Ne Yapmalı?* broşüründe, SEP eleştirisi bağlamında dile getirilen görüşleri aktaralım: “SEP, önümüzdeki dönemde ‘devrimci mücadelemizin odağına yerleşmesi kaçınılmaz olan anti-faşist mücadele’, saptamasıyla, anti-kapitalist bütünlükteki bir mücadele sürecinin önemini en azından henüz kavramadığını göstermiş oluyor. *Faşizmi MHP’ye sıkıştırarak* yapılan kuramsal yanlış, özelleştirmeci, tahkimci, küreselleştirmeci MHP’nin nasıl faşist bir parti sayılabileceği soruları izliyor. MHP’nin *küreselleşme süreçlerinin ekonomik, ideolojik ve kültürel olarak içe kapanmacı etkilerini* DSP ile birlikte toplayarak *küreselleşme milliyetçiliği* alanında at oynatması, onun faşizan öğeleriyle birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir. Açıkça söylemek gerekirse, MHP faşizan bir parti olmakla birlikte klasik tanıma uygun tipik bir faşist parti değildir. Ayrıca MHP, SEP’in ileri sürdüğü gibi yalnızca ‘anti-Kürt reaksiyon hareketi olarak’ değil, biraz önce kısaca değinilen küreselleşme milliyetçiliği içindeki kültürel-ideolojik-toplumsal-ekonomik tepkileri de toplayarak gelişmiştir. Eğer Türkiye’de bir faşizm aranacaksa, bu, *burjuva*

demokrasisinin en düşük yoğunluklu biçimleriyle, laisizmin en pragmatik ve gerici uygulamalarının sahiplenicisi 'modern' bir kitlesellikle, MHP'ye bırakılmayacak ama MHP'nin de içerilebildiği güçlü-derin ve açık bir devlet yapıyla; birincil olarak anti-Kürt değil doğası gereği sosyalizm düşmanlığıyla, özelleştirmeci-tahkimci-küreselleşmeci değil içe kapanmacı bir sermaye birikim süreciyle bağlantısı kurulup öyle değerlendirilmeli, öyle aranmalıdır. Ancak o zaman devletin görece özerkliği, Bonapartizm-faşizm tartışmaları ışığında doğru bir yerlere varılabilir. Ayrıca devletin bütün uçları törpülediği ve onlardan alınması gereken ne varsa kendinde topladığı, tarihsel olarak böyle şekillendiği ve sonrasında da hep böyle yaptığı bir ortamda, MHP'nin tam ve tipik bir faşist parti olduğu varsayılsa bile Türkiye'de faşizmin devletsiz aranması kuramsal olarak da fiili olarak da olası değildir. Türkiye faşizm süreçlerinin yoğun yaşandığı bir mekân olmakla birlikte, bütün bu kapsamlılığı MHP kucaklayamayacaktır. Ayrıca yalnızca MHP üzerinden kazanılacak sol bir aktivitenin sola yarardan çok zarar vereceği de bilinmeli ve 'radikalizm' daha sağlıklı öncüllere dayandırılmalıdır." (agb, s.17-18) (abç)

SEP ise bu görüşlere karşılık, tasnif ederek aktarırsak şunları söylemektedir:

- 1) Sosyalist Politika "polemikçi bir tutum" içindedir. Çünkü "cümle cımbızlayarak eleştiri kolaycılığı gibi bir yöntem" izlemiştir. Halbuki biz, önümüzdeki dönemde "devrimci mücadelenin odağına yerleşmesi kaçınılmaz olan anti-faşist mücadele" saptamasının hemen ardından, Sosyalist Politika'nın eleştirisini geçersiz kılacak olan şu saptamayı da yapmıştık: "Faşist harekete karşı mücadele kapitalizmin egemenliğine... karşı mücadelenin ayrılmaz bir parçasıdır".
- 2) MHP'nin 18 Nisan seçimleri sonrasında "iktidar ortağı" olmasıyla birlikte tekelleşen sermayenin medya aracılığıyla giriştiği "MHP'nin değiştiğine dair koronun etkisi solun bir bölümüne de sirayet etti" ve sosyalist hareket ile işçi hareketi faşist MHP'nin mevzi kazanması karşısında "felce uğrayarak güçlü bir barikat" oluşturamadı. Sosyalist Politika da bu "değişme/değişmeme tartışmasından nasibini almış görünüyor".
- 3) Sosyalist Politika'nın MHP'yi "sıradan faşizan bir parti olarak tanımlaması" ile "Türkiye'de faşizmin devletsiz aranamayacağı" görüşü birlikte ele alındığında, "zaten MHP'yi ayrı bir yere koymaya gerek kalmıyor". Bu yaklaşımın yaygınlık kazanması durumunda, önümüzdeki süreçte faşist tehdidin gelişimi karşısında kısmen yaşandığı gibi, atalet içinde refleks yitimi yaşanacaktır. Bu sürecin kısmi bir örneği de partimizde yaşanmış ve ÖDP, "MHP'nin iktidar ortağı olması karşısında dikkatleri çekip kararlar aldıktan sonra giderek suskunluğa" yönelmiştir.
- 4) MHP'nin "faşizmin özelliği olan otarşik ekonomiyi savunmayıp, küreselleşme, özelleştirme politikalarını savunması onun 'klasik' faşist olmadığına delili sayılamaz. Birincisi faşist partiler liberalizm bayraktarlığıyla iktidara yönelip otarşizme ilerlemişlerdir. İkincisi özelleştirmeler neden faşizmden uzak olsun ki, bırakın uzak olmayı aksine bir durum söz konusudur. Faşizmin tekelleşen sermayenin özel mülkiyetini devletleştirme eğilimi olmamıştır. Krupp, Thyssen gibi tekellerin Almanya'da savaş dönemi boyunca karlarına kar kattıkları bilinen bir gerçektir.

5) “Bu noktada faşizmi içe kapanmacı ekonominin yaratılması olarak tanımlarsanız, MHP’nin küreselleşme ve tahkimden yana tavrından -konjonktürel faktör tahlil dışı bırakıldığında- yanlış sonuçlar çıkarabilirsiniz. Ancak MHP’nin özelleştirmeci olmasını faşist kimliğini yokeden bir yöneliş olarak ısrarla belirtmek çok daha büyük yanılsama içinde olduğunu gösteriyor.”

6) SEP, Almanya’da Naziler iktidara geldikten sonra tekelci sermaye gruplarının karlarının “kat kat” arttığını, yine Almanya’da faşizm döneminde devlete ait işletmelerin pazar değerinin çok daha altında özelleştirilmesinin sözkonusu olduğunu, Hitler’in iktidara yürüyüş sürecinin ilk döneminde kapitalistlerin “az sayıdaki desteğinin arttığı”nın görüldüğünü söylemekte, özetle “klasik faşizm” belirlenimli eleştiri yöneltmekte ve nihayet “ ‘Klasik’ faşizmin sürecini, aşamalarını takip edemeyenler için MHP faşist kimliğinden faşizan kimliğine terfi ettirilebilir” demektedir. SEP, eleştirisinin sonunda, MHP’nin sunduğu “uslu” görünümüne karşın “onun sunduğu projenin” ortadan kalkmadığını belirtiyor. (*Sosyalist Eylem*, Sayı:6, s.2)

Son söylenen, MHP’nin sunduğu söylenen “proje” konusunu, önce söylenenlerden daha önemli bulduğumuzu belirtmek istiyoruz. Klasik faşizmlerde dolaşımtansa, örnek verilen MHP’nin “projesi”nin ne olduğu bizce daha önemlidir. Bu “proje”ye daha sonra eğilme fırsatımız olacak. Şimdi SEP eleştirisine dönelim ve gerektiğinde şu ‘klasik faşizm’ bağlılığını ve örneğini MHP üzerinden biraz deşelim.

Önce belirtmek gerekiyor, *Sosyalist Politika* parti içi tartışmaların kuramsal, siyasal ve ideolojik zeminlerinin iyi kurulması durumunda partinin gelişmesinin mümkün olacağını hep vurguladı. Ancak tersi olursa, tartışmaların ilerletici olamayacağı açıkça bilinmeli. *Sosyalist Politika*, kuramsal tartışmaları, kuramsal/kavramsal duyarlılık ve yeni olgu ve girdileri siyasal süreçlerle bağını kurarak yürütmektedir. Ancak SEP örneğinde görüldüğü gibi, bazı muhataplarımız bu tür duyarlılıklardan uzak, palaspanıras bir tarzda tartışma yürütmektedirler. Örneğin SEP’in bileşenlerinden *Sosyalizm* grubu hariç bütün bileşenleri bilir ki *Sosyalist Politikacılar*, *Birleşik Sosyalist Parti* GYK’sında MHP’yi faşizan bir parti olarak tanımlamışlar, hatta bir BSP belgesinde bu yönde geçen bir belirlemeye, bu nedenle *Kurtuluşçu* arkadaşlar şerh düşmüşlerdir. O halde nereden çıkıyor şu “tekelci sermayenin medya aracılığıyla giriştiği MHP’nin değiştiğine dair koro”dan *Sosyalist Politika*’nın da “nasibini aldığı” saçmalıkları?

Sonra, *Sosyalist Politika*’nın MHP’yi “sıradan faşizan bir parti olarak tanımlaması”, nereden çıkarılmaktadır? “MHP’nin de içerilebildiği güçlü-derin ve açık bir devlet yapısıyla” birlikte aranan bir faşizm ve bu belirlenim içindeki MHP, “sıradan faşizan bir parti” olarak addedilebilir mi? SEP, MHP’ye faşist demenin kendi tekelinde olduğunu, bundan çok şey kazanacağını ve MHP’nin faşizm bahsinde devletten bağımsız olduğunu mu düşünüyor?

SEP, yürüttüğü bu tartışmada kuramsal zemin ve bu alana ilişkin duyarlılıklardan daha çok “arkaik” verilerin yanlış kullanımıyla ve esasen yanlış bir politik-psikoloji ile davranmakta ve *Sosyalist Politika*’ya Kürt sorununda olduğu gibi bütünsel yanıt ver(e)memektedir. Örneğin MHP’nin küreselleşme milliyetçiliği belirlenimi altında

olması, “anti-Kürt reaksiyon hareketi” olarak tanımlanamayacağı; laikliğin gerici burjuva uygulanımıyla oluşturulan “modern” kitlesellüğün faşizmin kitle tabanı olarak hazırlanması, Türkiye’nin faşizm süreçlerinin yoğun yaşandığı bir ülke olması, Türkiye’deki faşizmin burjuva demokrasisinin en alt düzeyleriyle içiçeliği, faşizmin devlet belirlenimi altında olduğu, bir sermaye birikim sürecine denk düşmesi gerektiği vb. noktalara nedense SEP özel olarak hiç girmemiş ve Almanya’dan kalkarak MHP’nin faşistliği etrafında dönüp durmuştur. Ortalama bir solcunun ortalama ezberleriyle, faşizm gibi tek bir partiye sıkıştırılması mümkün olmayan bir kavram ve sürece kolaycılıklarla yaklaşılmıştır.

Bizler, salt ajitatif (uyarıcı, harekete geçirici) belirlemelerin, kuramsal bağlamı zayıflatacağını, hatta bir süre sonra söz konusu ajitatif, yarı psikolojik alanın kendi içinde de “inandırıcılık kaybı” yaşayacağını düşünüyoruz.

Ayrıca SEP, “polemik” konusunu yanlış anlamakta ve yanlış anlatmaktadır. Polemik, yazılı tartışma demektir; polemikçilik de “cümle cımbızlamak” demek değil; tartışmayı özellikle benimsemek ve yürütmektir. SEP’in yakındığı “cümle cımbızlama”, yani bütünden koparıp bir cümleden hareket ederek eleştirme, eğer kendileri dikkat ederse, SEP metninde yapılan birşeydir. Öte yandan, SEP’in, “faşist harekete karşı mücadele kapitalizmin egemenliğine karşı mücadelenin ayrılmaz bir parçasıdır” görüşünün *Sosyalist Politika* metninde aktarılmayıp, yalnızca “devrimci mücadelenin odağına yerleşmesi kaçınılmaz olan anti-faşist mücadele” saptamasının aktarılması, “cümle cımbızlama” yoluyla muhatabını güç durumda bırakmak olarak yorumlanmamalıdır. Yapılan, SEP’in muradına denk düşen bir seçicilik içinde, bizce yanlış olan bir “dönem” öngörüsüne dikkat çekmek ve bu dönemin odağına “anti-faşist mücadele”nin yerleştirilmesine karşı çıkmaktır. Ayrıca bilinmelidir ki, SEP istediği kadar faşist harekete karşı mücadelenin kapitalizmin egemenliğine karşı mücadelenin ayrılmaz bir parçası olduğunu söylesin, bu tür lafızların özel bir değeri yoktur. Zira SEP, ÖDP içindeki bir başka platforma tekabül eden Parti Meclisi’nin 60 üyesinin yayınladığı *Bir Dönemin Eşiğinde* başlıklı metni eleştirirken baklayı ağzından çıkarmıştır: “Metinde önerildiği gibi ‘ÖDP sosyal demokratlardan sosyalistlere uzanan geniş bir yelpazede parlamento dışı muhalefetin aşağıdan yukarıya örülmesi için’ üzerine düşeni yapmalıdır saptaması soyuttur ve karşılığı yoktur. Hedef alınan yelpazede yer alan bütün partilerin önderliklerini takip eden kitlelere seslenip, önderliklerini bir kenara atan bu yöntem hitap edilen kitlelere de inandırıcı gelmeyecektir.

“O halde yapılması gereken belirtilen yelpazede yer alan güçlere demokratik, ekonomik, siyasal somut talepleri içeren bir program çerçevesinde ittifak çağrısıdır.” (*Sosyalist Eylem*, Sayı:7, s.5) SEP, ÖDP’nin CHP tabanını etkilemesi ile yetinilmemesini istemekte ve CHP yönetimi ile ittifakı önermektedir. Şimdi açık konuşalım, CHP ile ittifak, “kapitalizmin egemenliğine karşı mücadelenin ayrılmaz bir parçası” mıdır? Kısaca denilebilir ki, *Sosyalist Politika*, her “kapitalizmin egemenliğine karşı mücadele” lafzılığının, bütünlüklü bir anti-kapitalist mücadele anlamına gelmediğini bildiği ve SEP’in geniş cephe arayışı gereksinilen bütünlüklülüğe gölge düşürdüğü için, SEP’in bazı sözlerini önemsemeyerek aktarmamıştır. SEP de bilmektedir ki, bu tür

sözleri, “beylik” kullanımıyla İlhan Selçuk, Hikmet Çetinkaya vb. kemalistler de kullanmaktadırlar. SEP o sözleri yazdı ve daha sonra kullandı da ne oldu? SEP’in insanları ya da ÖDP, o sözlerden, SEP’in anti-kapitalist bir sınıf mücadelesini ve *ona bağlı* bir anti-faşist mücadeleyi önerdiği sonucunu mu çıkardı ki?..

SEP, MHP’nin “iktidar ortağı” olduğunu, MHP’nin değiştiğine dair koronun etkili olduğunu ve solun -Sosyalist Politika’nın- ÖDP’nin atalet içinde bulunduğunu ve “toplumsal tepki”nin nötralize edildiğini söylüyordu. Şimdi soralım:

- 1) MHP *iktidar ortağı* mı olmuştur yoksa *hükümet ortağı* mı?
- 2) *Hükümet* ve *iktidar* aynı şey midir?
- 3) MHP’nin hükümete girmesine karşı olan hangi toplumsal kesimlerden tepki gelmiştir?
- 4) Sözkonusu toplumsal kesimler siyasi parti mi, siyasi grup mu, sendika mı, yoksa çeşitli “sivil toplum örgütleri” midir? Bunların adları nelerdir ve yöneticileri hangi gerekçelerle sözkonusu toplumsal tepkiyi göstermek istemişlerdir?
- 5) Yok eğer söz konusu kesimler, toplumsal tepkiyi bir eğilim olarak ve içlerinde sezgisel olarak taşıyorlardı da bu kesimlerin üzerinde hatırı sayılır bir etkiye sahip sol kesimlerin olumsuz etkileriyle tepki “nötr” hale geldi, iddiası ortaya atılıyorsa bu durumda iki önemli problem ortaya çıkıyor demektir. Bir: Bu ilişkide belirleme ve belirlenme bu kadar basit olabilir mi? İki: Eğer bu kadar kolay ve basitse, neden SEP’i oluşturan bileşenler, savundukları doğrular ile bu toplumsal tepkiyi birleştirememişlerdir? Hazır “toplumsal tepki” de oluşmuşken, bu kesimlere ulaşma sıkıntısı mı bulunuyor?

Soruları burada keselim. Anlatmak istediğimiz şu: SEP kuramsal temelleri çok zayıf, yüzeydeki bazı olgulardan hareketle köklü eleştiri yönelttiğini sanmaktadır. Ancak yukardaki sorular mantıksal sonuçlarına götürüldüğünde, SEP’in eleştirisinin temellerinin zayıflığı anlaşılacaktır. Bu nedenle tartışmaların kısır ve “pratikten yoksun dar pratikçi” çekiştirmelerle geliştirilebileceğine inanmıyoruz. Tartışmaların sağlam kuramsal temellere dayandırılmasında, pratiğin önünü açıcı olması açısından yarar görüyoruz.

Sosyalist Politika, yayın yaşamı süresince önemli konuları gündemine aldı; ideoloji, devlet, siyaset, sınıf ilişkileri özellikle işlendi. Eğer *Sosyalist Politika*’nın 5. sayısında yayınlanan ve ideolojik-siyasal çerçeve oluşturan *Sosyalist Politika Tezleri* dikkatle incelenirse bazı konulara nasıl yaklaştığımız görülebilir. Örnek olsun: “Günümüz burjuva toplumu, demokrasinin gelişmesi şöyle dursun, demokrasinin gerçek içeriğinin ve bağlamının büsbütün unutturulduğu, bu anlamda klasik burjuva demokrasilerinden bile giderek uzaklaşılan bir ortam yakalamıştır ve bu ortam kalıcılaştırılmaya çalışılmaktadır.” (*Sosyalist Politika*, Sayı:5, Mayıs 1995, s.15) *ÖDP Ne Yapmalı?* broşüründeki bölüm ise, *Sosyalist Eylem*’de yayınlandığı kadarıyla, “Türkiye’de faşizmin devletsiz aranması kuramsal olarak da fiili olarak da mümkün değildir. Türkiye faşizm süreçlerinin yoğun yaşandığı bir mekan”dır. Toparlarsak, *Sosyalist Politika*’nın bir tutarlılık içinde somut durumlara yaklaşımından daha doğal ne olabilir? Eğer bu temelin eleştirisi yapılacak ise o başka birşey. Ama bu yapılmıyor. İtiraz şu noktada yükselebilir: Tamam söylediklerinizin

bu bölümünde haklısınız, ancak MHP'yi önemli bir faşist hareket olarak görmüyorsunuz. Faşizm süreçlerinin yoğun yaşandığı bir mekanda faşizan bir hareket olarak görüyorsunuz, bu da işçi sınıfının anti-faşist mücadelesini dumura uğrattırıcıdır..

Kanımızca SEP ile anlaşmazlığımızın önemli noktalarından birisi bu noktada ortaya çıkıyor. Kuşkusuz bu durum bizim *burjuva toplumun yapısını, ideolojik eğilimlerini, devlet değerlendirmelerimizi* tümüyle kapsayan bir kavrayış farkından doğmaktadır. Bu nedenle *anti-faşist mücadeleyi anti-kapitalist özü ve biçimlenişinden* bağımsız ele almamız mümkün değil. Ayrıca, bu konu özelinde, DSP-ANAP-DYP'den oluşan bir hükümet mi, DSP-MHP-ANAP koalisyonu mu sonucuna varacak ehven-i şer mantığıyla ele alınacak ciddiyette bir sorun olarak gördüğümüzden dolayı önemsiz buluyoruz.

Konunun bir başka yönü, somut durumların değerlendirilmesine yöntemsel olarak farklı yaklaşıyor olmamızdan kaynaklanıyor. *Sosyalist Politika*, 1930'lu yıllarda ortaya atılan, faşizmin iktidara gelişine ilişkin klasik faşizm tahlilleri şablonuyla bugünün somut dünyasının kavranamayacağı düşüncesindedir: Klasik faşizm tahlillerine bu kadar bağlı olan arkadaşlarımız, bu tahlilleri önceleyen, çerçeveleyen, ve uluslararası komünist hareketin Clara Zetkin ve Lenin kökenli, *faşizm proleter devrimleri gerçekleştirememiş proleteryanın çekmeğe mahkum olduğu bir cezadır* vb. belirlemelerini daha fazla içselleştirmelidirler. Bu noktada, eğer bir yenilgi analojisi kurulursa, solun 12 Eylül yenilgisiyle çektiği ceza, MHP'nin de bazı dışlarının çekildiği, *12 Eylül faşizmidir*. Demek ki, klasik faşizm şablonu aynı zamanda kendini de riske atan bir sıklık taşıyabilecektir. Dolayısıyla o dönemin devletçiliği içindeki pek de görünmeyen özelleştirme ile bugünün neo liberal politikalarının asli bir unsuru olan özelleştirmeler arasında *birikim süreçleri* açısından bir fark vardır..

Herkesin bildiği gibi, klasik faşizm olarak tanımlanan iktidarlar, özellikle Avrupa'nın birçok ülkesinde, daha çok kendine küçük burjuva yığınları taban edinerek yükselmişti. *Sosyalist hareketlerin yenilgisi ve sosyalizm düşmanlığı üzerine belirli bir sermaye birikim sürecine tekabül eden faşist iktidarlar* (dikkat, hükümetlerden söz etmiyoruz) süreci yaşanmıştı. O dönemde pek çok faşizm teorisi ortaya atılmıştı. Bunlardan bir bölümü çürüyüp gitti. 3.Enternasyonal'in 1924, 1926, 1928'deki faşizm tahlilleri ile 1935'te 7.Kongredeki tahlilleri arasında da belirli farklılıklar bulunmaktadır. Açık söyleyelim, 1935'te önerilen ve bugün SEP'te de izleri bulunan *geniş cephe-Halk Cephesi* yaklaşımı sosyalist hareketin anti-faşist cephe merakı üzerinden *anti-kapitalist iktidar perspektifinin yitimine* yol açmıştır.

Bugün SEP'te izleri görülen bu *dönem teorizasyonu* kısırlıdır. Öyle ki SEP, MHP "uslu" görünse bile toplumsal tabanını genişleterek iktidara gelecek derken, 1920'lerin İtalya'sını, 1930'ların Almanya'sını düşünüyor gibidir.

Öte yandan SEP'in yaklaşımının bir kökü de, 3. Enternasyonal'in bu konu özelinde *simbiyotik* karşıtı Trotsky'de bulunabilir. 1932 yılında *Militant* dergisinde Trotsky tarafından yapılan tahlillerin benzer saptamalara kapı araladığı öne sürülebilir. Trotsky, faşizmi çeşitli iktidarların, iktidara geliş biçimlerinden yola çıkarak tanımlıyordu. Böylece faşizmin *devlet ve sınıfsallığı* sorununa ilişkin *özü ile biçimi* arasındaki ilişki

gözden kaçırılabilirdi. 1932 yılında İtalya ve İspanya'daki iktidarlar arasındaki fark Trotsky tarafından şöyle yorumlanıyordu: İtalya'da tabandan destekli küçük burjuva toplumsal yükseliş ve iktidarın alınışı faşizm; Primo de Rivera'nın devlet ve askersel güçlerin yardımıyla yaptıkları, askersel diktatörlük, vb. Hal böyle olunca, MHP'nin projesinin tam da Mussolini'nin faşist partisi gibi bir proje ve gelişme eğilimi taşıdığı saptamasına kolaylıkla geçilebilmektedir. Böylece anti-faşist mücadele MHP özelinde yürütülmeli, siyasal mücadele de buna göre belirlenmeli ve uygulanmalıdır.

Böylece, *Sosyalist Politika* MHP'ye faşizan bir parti yaftasını yakıştırdığında "anti-faşist mücadeleyi küçümsüyorsunuz" diyerek 'kıyamet' koparılır. Biz bu vb. yaklaşımları kuramsal ve politik bulmuyoruz. Çünkü yorumlarımızı, sosyalist kuram ve ideolojinin kendini yeni girdilerle besleyerek geliştirileceği bir zemini şablonlar dünyasından ayırarak, farklı tarihsel koşullar arasında bire bir koşutluk kurmadan, *somut ilişkiler* içinden çıkarmaya gayret ediyoruz.

Bu konuyu biraz daha açmakta yarar görüyoruz.

Türkiye'de egemen ideoloji, devlet, siyaset ve MHP

Bugün Türkiye'de burjuva toplumunu belirleyen, burjuvazinin sınıfsal iktidarını çerçeveyeleyen ve hegemonyasını kurup devamını sağlayan *egemen ideolojik* bir yapı söz konusudur. *Bu yapı, bir eklemlenme biçimidir.* Daha açık söylersek, sınıflı toplumların ortaya çıkışından bu yana burjuva topluma nüfuz etmiş geleneksel ideolojik oluşumların pek çoğu egemen ideoloji olarak kavramlaştırdığımız eklemlenme içinde korunmuş, sermaye düzeninde başka ideolojik oluşumlarla eklemlenerek yeniden üretilmiştir. Örnek olarak, dinsel, ataerkillik, güç fetişizmi ve şovenizmin çeşitli türlerinin bu eklemlenme içinde yeniden üretildiğini söylebiliriz. Yalnız bu noktada söz konusu eklemlenmenin can alıcı üç boyutunun bulunduğunu belirtmekte yarar var.

Birincisi: Hem Osmanlı İmparatorluğu hem de Türkiye Cumhuriyeti döneminde burjuvazi sermaye birikim sürecinde kendi sınıfsal gelişme dinamiklerinin zayıflığı nedeniyle kendi özel burjuva ideolojisini yaratamamıştır. Kuşkusuz bunda en önemli nedeni tarih sayfasına geç çıkmasıdır.

İkincisi: Osmanlı, Türkiye Cumhuriyeti döneminde tarih sahnesine gecikerek de olsa çıkmış olan kapitalizm bir gelişme süreci yaşadı. Gelişen kapitalizmin dayattıklarına uygun olarak meydana gelen yapılanmanın özü, geleneksel ideolojik öğelerin kapitalizmin gereksinimlerine göre eklemlenmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla geçmişten günümüze koşullara göre uygun hale getirilmiş eklemlenmiş geleneksel ideolojik bir yapılanma belirleyici olmuştur. Dolayısıyla siyasal iradenin özel bir önem kazanması ve pek çok değişimin üstten denilen bir biçimde gerçekleştirilebilmesi, sürecin çoğunlukla ana belirleyeni olmuştur.

Üçüncüsü: Şüphesiz bu durum dünya kapitalist sistemi ile entegrasyona giren Türkiye kapitalizminin yarattığı bir yapıdır. Dolayısıyla uluslararası süreçlerin genel gelişim

çizgileriyle de bunun uzantılarıyla da uyum gösterme problemi bir eklemleme sorunu olarak da kendini sergilemiştir.

Günümüz Türkiye'sinde ideolojik-politik oluşumların hepsinde yukarıdaki boyutlar etkili olmaktadır. Bu etmenlerin rolünün devam edecek gibi görünmesi de ayrıca gözetilmelidir.

Osmanlı'nın son dönemlerinden kalma milliyetçilik, Türkçülük, devletçilik, popülizm, çok daha eski köklere sahip olan güç fetişizmi, ataerkillik gibi öğelerle kendi içinde değişik biçimlerde eklenilerek gelişmekte olan Türkiye kapitalizminin egemen ideolojik yapısını oluşturdu. Daha sonra bu egemen formatlar içine dahil olan burjuva ideolojisi ile faşizan ideolojik motifler de dönemseller olarak eklenildiler. Söz konusu eklemlemenin sermaye egemenliği düzenine uygun olmasının sağlanması, bu çerçeveyi aşmaya yönelecek öğelerin hizaya sokulması görevi kemalizme düştü. Kemalizm, Türkiye'de sermayenin egemenliği açısından vazgeçilmez olan geleneksel öğelerin çevresinde oluşturulan pozitivist güvenlik kuşağını oluşturmaktadır. Türkiye'de egemen ideolojik çerçeve, genel hatlarıyla bu temelde işlemektedir.

Bugün Türkiye'de tekeller kapitalizmin egemenlik koşullarında, üretim ilişkileriyle üretim güçleri arasında, ancak nitel bir sıçramayla aşılabilecek bir uçurum oluşmuştur. Egemen sınıfın sıçramayı sağlayabilecek manevra alanları ise oldukça dar ve sınırlı kalmaktadır. Mali sermaye gruplarının klasik burjuva demokrasilerinden bile giderek uzaklaşmasına yol açan bir ortamı durmadan dayatması ve canlı tutması, devletin ve özellikle ordunun ihtiyaç duyulan siyasal iradeyi ortaya koyması şeklinde kendini göstermektedir.

Sözü edilen durumların benzerini geçmişte baktığımız zaman rahatlıkla görebiliriz. Tek partili dönemde dahi, devletin Cumhuriyet Halk Partisi'ni soğurması, bu partinin ise elindeki tüm olanaklara karşın devleti soğuramaması mümkün olabilmıştır.

Günümüz Türkiye'sinde de geleneksel öğelerle eklenilebildiği oranda ideolojik-siyasal bir oluşum yaratan herhangi bir burjuva partisi, devlet destekleriyle hükümet olabilse de, iktidarı, yukarıda sıralanan öncüller dışında belirlemesi mümkün görünmemektedir. Ayrıca 1950-80 arasındaki iktidar-parti ilişkileri ve partilerin iktidar nezdinde gördüğü etkileycilikleri, 1980 sonrasında iktidar lehine çözülmüştür.

Daha açık ifade etmek gerekirse, küreselleşme sonucu oluşan toplumsal hoşnutsuzlukların küçük burjuva bir başkaldırıyla MHP'ye kan vererek, devlet aygıtının ek işlevlerini sivil yoldan üstlenebilecek bir gelişmenin mümkün olacağını beklemek ve bunu engellemek için siyasal "taktik" geliştirmek biraz safdillik olacaktır. Çünkü Türkiye'de devlet, içinde önemli çelişkileri barındırmakla birlikte hala çok güçlüdür. Bu durum başka örgütlü güçlerden çok daha örgütlü ve yerleşik olmasından kaynaklanıyor. Devletin gücü, toplumsal sınıfların gördüğü güçsüzlüklerinden kaynaklanmaktadır.

Devletin başka bir toplumsal gücün yapamayacağı dönüşümleri başlatan bir güce sahip olmasının yarattığı avantajları bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi'ni, yüksek yargı organlarını, cumhurbaşkanlığını ve ordunun üst kademeleri ile siyasal partilerin bazı kadrolarını, üstten bazı siyasetleri dayatan kadrolar durumuna sokmaktadır. İç ve dış

dengeler ve bunun uzantılarının yarattığı gelişmeler, tek başına bir siyasal partinin devleti fethederek amaçlarını başarabileceği bir zemine oturmamaktadır. Hem egemen ideolojik yapılanma içindeki eklemleme biçimleri buna olanak vermiyor, hem de kaynaştıkları toplumsal kesimlerin sınıfsal güçleri-dinamizmi, örgütlenme düzeyleri vb. buna olanak tanımıyor.

Böylece *devletin siyasi partileri soğurduğu* bir durum, Türkiye'nin tarihsel bir gerçeği olmaktadır.

Sosyalist Politika olarak, sermaye birikim süreçlerinde *bölüşüm ilişkilerine* yapılan saldırının MHP'den mi, DSP'den mi, DYP ve diğerlerinden mi geldiğine tek başına takılmadan, *devletle içiçe yürüyen ideolojik-siyasal-ekonomik saldırının* bütününe karşı çıkan bir barikatın daha doğru olacağı kanısındayız. Yoksa klasik burjuva demokrasilerini (diktatörlüklerini) tehdit eden bir siyasal parti imajıyla boğuşalım derken, ordunun daha kapsamlı siyasetinin ve sonuçlarının farkına varmakta zorlanırsınız. Devletle içiçe geçmiş bazı ANAP'lı, DSP'li, DYP'li siyasetçilerin rollerini kavramakta güçlük çekebiliriz. Dolayısıyla *Sosyalist Politika*'nın MHP'yi yukarıda belirlenen nesnellik içindeki konumunu tanımlamasından, MHP faktörünün küçümsendiği vb. sonuçlar çıkarılamaz. Yapılmaya çalışılan şey, sözkonusu nesnel ortamın, bütünselliği içinde işçi sınıfı ve tüm emekçilere kavratılması mücadelesini vermeyi önermek; "anti-faşist mücadele"nin temel alınmasının ve onun da MHP'ye indirgenmesinin, bütünlüklü mücadeleyi zaafa uğratacağı uyarısını yapmaktır. Yoksa, bu bütünlük içinde pekala MHP'nin ağızının payı da verilebilir.

Ayrıca Kürt sorunu sözkonusu olduğunda sivil toplumcular ve ikinci cumhuriyetçilerle devlet eleştirisinde buluşabilen SEP'in "anti-devletçi" öncüllerinin faşizm konusunda devlete değil MHP'ye yönelmesi; özel olarak faşizm sözkonusu olduğunda ise "Faşist hareketin sınıfsal temellerini görmezden gelen 'sivil toplumcu' ve 'ikinci cumhuriyetçi' akımlar ise, liberal sermayeden ve emperyalist devletlerin baskılarından demokrasi adına medet umuyorlar" (*Tezler*, s.8) eleştirisini yönelterek ayrışmaya çalışması da iç çelişkilerinden arındırılmalıdır.

Faşizm MHP'ye indirgenince yanıtlanması gereken bazı sorular

SEP'in yanlışları, yalnızca *Sosyalist Politika*'yı eleştirirken boy vermiyor; bu yanlışları *Sosyalist Eylem*'in 6. Sayısının içinde ayrıca yayınlanan *Tezler*'de daha uç ifadeler ve bazı çelişkilerle de kendini gösteriyor. SEP çıkış bildirgesinde, önümüzdeki dönem, "devrimci mücadelenin odağına yerleşmesi kaçınılmaz olan anti-faşist mücadele" ve MHP'nin "iktidar ortağı" olmasından söz ediyordu. *Tezler*'de ise aynı konularda şunlar söyleniyor:

"Seçimler, son yıllarda alttan alta oluşan siyasal birikimi, ideolojik eğilimleri açığa çıkarırken, 18 Nisan'ın gerçek birinci partisi faşist MHP'nin *egemenliğinde geçebilecek yeni bir dönemi* davet etmesiyle en tehdit edici anlamını kazanıyor." (s.1-2)

"MHP son seçimlere kadar tarihinin hiç bir döneminde koalisyonlara katılmış olmasına rağmen *iktidar alternatifi* olamadı" (s.8)

"Bugün MHP'nin taşıdığı tehlike Türkiye'de faşist bir rejime geçmesinin koşullarını - siyasal gücünü, kitle temelini, *devletin aygıtlarının ele geçirilmesini*, ideolojik hazırlığı-yaratmaya çalışmasıdır." (s.8)

"MHP'nin *hükümete ortak olmasıyla iktidara ciddi bir adım atması* geçmişteki koalisyon ortaklıklarından farklı olarak ordunun gelişmeleri bir müdahale için beklediği koşullarda değil, 28 Şubat süreciyle siyasal yaşama aktif müdahale ettiği koşullarda gerçekleşti. Böylece *militarist çevrelerle faşist hareket siyasal yaşamın her alanında benzer yönelimlere sahip oldular.*" (s.8)

"Bugünkü politik durumun özgünlüğü militarist hareketle faşist hareketin tek bir iktidar organında, bunun en aktif unsuru olan MGK'da yan yana gelmeleri, uzlaşmaları, *bu uzlaşmayı imkansız kılacak olan işçi sınıfının ve emekçilerin* 18 Nisan seçimlerinin de gösterdiği gibi DSP'ye yönelmekle pasifize olmalarıdır Türkiye bu tehlikeli sentez olasılığına, Ecevit'in *eliyle sürüklenmiştir. Şu anda, TSK iktidara doğrudan el koymayacaksa (...) devlet iktidar güçlerinin parlamenter rejim çerçevesinde kendi programını uygulamak için *muhtaç olduğu kitle desteği MHP'siz ya elde edilemez* ya da MHP ile sonucu belirsiz bir çatışmayı göze almayı gerektirir." (s.8)

"*Kapitalist sınıf içindeki çatışmalar siyasal arenaya faşist- anti faşist kutuplaşması olarak yansımıyor. Bütün olgular tekellerin MHP'yi desteklediğini gösteriyor.*" (s.9)

"MHP esas olarak bir *anti-Kürt reaksiyon hareketi* olarak ivme kazandığı ve yükseldiğine göre, *bu koşulları ortadan kaldıracak bir yönelim ve mücadele içerisine girmeksizin faşist hareketi geriletmek olanaklı* olamaz." (s.9, abç)

Şimdi soralım, *MHP'nin egemenliğinde geçebilecek bir yeni dönem*, MHP'nin "uslu uslu" oturduğu bir dönem anlamına mı gelir? Erken, aceleci ve yanlış bir dönem öngörüsünde bulunmadınız mı?

MHP'nin egemenliği ya da bir şekilde belirlediği bir dönem sözkonusu değilse ve MHP hala "uslu uslu" oturuyorsa, bu yeni dönemde devrimci mücadelenin odağına yine anti-faşist mücadele mi, yoksa başka hangi güncel mücadele oturacak?

Kürt hareketi gerilediği ve sokaklara taşan bir şoven dalgaya şu an gereksinme duyulmadığına ve 28 Şubat gereği tekrar irtica konusu öncelik kazandığına göre, acaba yine anti-faşist mücadelenin gündemi, Kürtlerin de istemeyeceği bir şekilde "anti-Kürt MHP" olarak mı sürdürülecek, MHP'nin "anti-Kürt reaksiyoner hareketi" olduğu mu işlenecektir?

Bir faşist hareket olarak MHP'ye karakteristiğini veren, sosyalizm düşmanlığı mıdır, anti-Kürt reaksiyon hareketi olması mı?

MHP'nin anti-komünist milliyetçiliği mi tarihsel olarak baskındır, anti-Kürt milliyetçiliği mi?

Kürt hareketi sınıfsal ayrışmasını yaşayan bir nesnellik içinde bulunduğuna göre, MHP yekpare bir milliyetçilikle her Kürt'ü karşısına alacak şekilde bir anti-Kürt 86

reaksiyon mu sergileyecektir, yoksa daha inceltilmiş ve sınıfsal öğeleri bulunan bir Türk milliyetçiliği mi yapacaktır?

Türk ulusunu ve ulus-devletini yaratma amacı gerçekleşmiş ve bu ulus sınıfsal ayrışmasını kesin ölçüler içinde yaşamışsa, MHP'nin Türk milliyetçiliği mi baskın olabilecektir, Atatürk milliyetçiliği olarak lanse edilen ve daha "kapsayıcı" bir alana yayılan milliyetçilik mi?

Türkiye'de devlet şu anda bir anti-Kürt reaksiyon hareketi istiyor mu?

Kürt savaşında siyasal süreçler mi anti-Kürt reaksiyonu oluşturdu, yoksa özel olarak MHP' mi?

Ayrıca tekrar soruyoruz: *Hükümet ortağı* olmakla *iktidar ortağı* ve aynı zamanda *iktidar alternatifi* olmak, *iktidara adım atmak*, evet her durumda aynı şey demek değildir ancak bu durumda, aynı anlama gelir mi?

Soruyoruz: 1946 sonrası çok partili dönemde, hükümet-iktidar ilişkilerinde, en etkisizlerinin 12 Eylül ve -son hükümetler de dahil- 28 Şubat hükümetleri olduğu açık değil midir.?

Alternatif iktidar odağı, aynı zamanda *alternatif bir sermaye birikim sürecini* gerektireceğine ve tekeller de MHP'yi destekliyor dendiğine göre, MHP'nin DSP, ANAP, DYP'den farklı olarak ya da onlarınkine göre daha iyi bir birikim modeli vb. önermekte midir?

Tekeller, son seçimlerde DSP ve ANAP'ı mı, MHP'yi mi desteklemişlerdir? *Bütün olgular* neyi göstermektedir.?

Türkiye'de kapitalist sınıf, hiç "faşist - anti faşist" şeklinde bir *bölünme yaşamış mıdır* ki, bugün böyle bir bölünme olmadığı saptanıyor?

Türkiye'de siyasal iktidar, egemen ideolojinin bütününe kapsayamayacak herhangi bir düzen içi siyasal oluşumun eline geçebilir mi? MHP faşizm, din, laiklik, Osmanlıcılık, Türkçülük, milliyetçilik, *Atatürk milliyetçiliği*, *kemalizm*, *burjuva ideolojisi*, *resmi ideoloji*, *burjuva demokratizmi*, dışa açılımacı, içe kapanmacı, küreselleşmeci, özelleştirmeci vb. motiflerin bütününe kapsayabilir mi?

Türkiye'de devlet, MHP'nin ya da başka bir düzen içi siyasal oluşumun özgün projeksiyonları doğrultusunda *ele geçirilmeye müsait*, *açık demokratik bir yapıda* mıdır?

MHP dışındaki Kemalist, Atatürkçü, laik kitlenin içinde *modern bir faşizan damar* yok mudur ki, mevcut iktidar odağı özel olarak MHP'nin 'faşist kitlesi'ne gereksinim duysun?

Mevcut iktidar odağı, bugünkü koşullarda hangi faşizan damarı daha çok tercih eder? Hangisini asal görür, hangisini yedekler?

Sosyalist hareket, MHP'nin oy aldığı emekçi kesimleri *anti-faşist temalarla* mı, *anti-kapitalist temalarla* mı ayrıştırmalıdır?

MHP mi devlet belirlenimlidir, devlet mi MHP belirlenimlidir?

“Militarist çevreler” yani ordu ve onun arkasına takılanlar ile “faşist hareket”, gerçekten de *siyasal yaşamın her alanında benzer yönelimlere mi* sahip oldular? Örneğin Atatürk milliyetçiliğinin baskın olması, türban sorunu, Abdullah Öcalan’ın idam sorunu, Avrupa Birliği vb. konularda benzer yönelimlere mi sahip oldular? Bu konularda yutkunan militarist çevreler midir, “faşist hareket” midir?

Ordu ile MHP’nin bugün MGK iktidar organında biraraya gelmeleri ve “uzlaşmaları”, MHP ile mevcut iktidar odağına, iktidarın gelecekteki sahiplenilişi anlamında *eşitlik* sağlar mı?

Militarist çevreler ile faşist hareketin uzlaşmasını “imkansız kılacak” güç olarak açıklanan “işçi sınıfının ve emekçilerin” sınıfsal ve siyasal dirilik göstermeleri, acaba gerçekten bu iki “hareketin” yani ordu ile MHP’nin uzlaşmalarını *imkansız mı* kılar, yoksa eklemlenme ve yedeklenme ilişkisini mi üretir?

Sosyalist hareket ile işçi ve emekçi sınıfların hareketliliği, burjuva siyasal güçleri *ortak reflekslere mi* yöneltir yoksa ayırıştırır mı?

İşçi sınıfı ve emekçilere biçilecek rol, siyasal gericiliğin çeşitli kolları arası uzlaşmaları imkansız kılmak, yani daha “demokratik” görünümlü *hükümet* seçeneklerini zorlamak mıdır?

Faşizm ve faşizme karşı mücadele

Görülebileceği gibi SEP, “anti-faşist mücadele”yi yanlış ve tikel bir karşıtlığa oturttuğu oranda, anti-kapitalist siyasal mücadelenin bütünlüğünü bozacak ve emekçi sınıfları düzen içi parametrelere hapsedecek bir yönelim içindedir ya da en azından bugünkü *tez* ve görüşleri bu yöndedir.

SEP’in temel yanlışlığı, *faşizmi salt bir sivil faşist hareket* olarak ele almasıdır. Üstelik SEP faşizmi bugün esasen anti-Kürt reaksiyon hareketiyle, sınıfsallığından da arındırıp, etnik bir boyuta indirgemıştır. Gerçekte ise, etnik düşmanlıklar faşist hareketin asli bir siyasal-sınıfsal işlevi değildir. *Faşizm, bütün klasik örneklerinde de esasen sosyalizm düşmanlığıyla işlevlenmiştir*. Sanıldığı gibi bütün faşizm örneklerinde değil, yalnızca bazılarında faşistlerin etnik ülkülerinin bulunması, aslında gecikmiş ulus-devletleşme süreçlerinin yarattığı bir bakiyenin, kendini daha modern koşullarda yeniden üretmesi bağlamında da ele alınmalıdır. Daha “saf” faşizm örneklerinde ise faşizmin sınıfsal ve siyasal amaçları açık olarak kendini gösterir.

Faşizm, faşist bir hareketi kuşkusuz gereksinir ancak birincisi her koşulda ikincisi tarafından belirlenmez. *Faşizm, burjuva devletin biçimlenişlerinden biri ve nesnel bir yönelim olarak faşist hareketi koşullar*. Faşist hareketin sözkonusu nesnel süreçlerdeki belirleyiciliği ve koşullayıcılığı ise ancak sözkonusu *üst belirlenim* altında geçerli olur. Faşist hareket faşizmi davet eden süreçlerde gelişir ve karşılıklı koşullanma ancak bu durumda yaşanır. Ancak burada da *faşizmi esasen bir faşist hareket kalıplarında değil*,

devlet-devrim-karşı devrim bağlamında irdelemek gerekir. Faşist hareket, işte bu bağlamın yalnızca bir türevi ve en açık taşıyıcısıdır.

Bu nedenle faşizm, aşağıdan yukarıya doğru bir hareket olduğu kadar yukarıdan aşağıya doğru bir hareket seyri de gösterir. Bu, ilgili ülkedeki özgül nedenlerle değişkenlik gösterir. Ancak faşizm konusunda asıl bilinmesi gereken, onun *bir karşı devrim* olduğudur. Bütün biçimlerinde bu sınıfsal-siyasal işlevi üstlenir.

Faşizm, sermaye çağının karşı devrimidir. Bir yükseliş hareketine indirgenemez.

Faşizm eşiğe gelmişse, faşist hareketin geriletilmesiyle ya da yükselişinin önlenmesiyle altedilemez. *Faşizme karşı mücadele, bir devrim sorunudur.* Bu dünden daha fazla geçerli bir doğrudur. Zira bugün faşizmden geriye dönülecek “demokrasi” ölçeği, dünyada düne göre daha fazla daralmıştır. Dün faşizm sonrasında bir refah devleti, sosyal devlet ölçeği üretilebiliyordu. Bugün ise küreselleşme süreçlerinin gereksindiği demokrasi, sosyal devletin yanına fazla yaklaşamayacaktır.

Faşizme karşı mücadelenin bir devrim sorunu olarak anlaşılıp anlaşılmaması, belirli nesnellikleri gereksinmesi yanısıra kuşkusuz bir siyasal tercih köktencililiğiyle ilişkilidir. Faşizme karşı mücadeleyi *anti-kapitalist bağlamı olan bir siyasal devrim*den çıkararak, bir hükümet değişikliğine indirgenebilecek olan *anti-faşist bir devrim* ya da *anti faşist cephe* düzeyinde ele almak da mümkündür. Birincisinin programı, hedefleri, ittifakları ile ikincisinin program, hedef ve ittifakları farklılaşır. Örneğin CHP ikincisine ve eklemlenmeci güncel siyasete denk düşer.

Bir siyasal devrim anti-emperyalist, anti-kapitalist, anti-faşist, anti-şovenist vb. özelliklerin tümünü birden içerebilir; ancak salt bir anti-faşist devrim ya da CHP vesaireli bir anti-faşist cephe, artık anti-tekeli, anti-emperyalist bir içerik ve amaç da taşıyamaz. Onun naif amacı, faşistlerin iktidar ortağı olmaktan çıkarılmasıdır; bir *hükümet* sorunudur. Demokrat ideolojiye daha fazla alan açılmasıdır. Geçmişteki “Halk Cephe”nin sosyalist harekette bıraktığı iz de bu olmuştur; iktidar perspektifinin yitimi, devrimin ikincilleşmesi, faşizme karşı demokrasi ve demokrat ideolojinin yaygınlaşması.

MHP'nin “projesi”

SEP, *Tezler*'de farklı bir bağlamda, “Türki cumhuriyetlerin bağımsızlığa kavuşmasından” dolayı MHP'nin “Turancılığının da ortadan kalktığını” ve dolayısıyla değiştiğini iddia edenlere karşı çıkıyor. MHP'nin bu konuda değiştiğini veya değişmediğini söyleyenler de gerçekte yanılıyorlar. Çünkü Türkiye’de faşist hareketin Nihal Atsız önderliğindeki ilk döneminde “Turancı” yönelimler taşıdığı açık olmakla birlikte, 1944’te devlet tarafından atılan tırpandan bu yana faşist harekette açık bir Turancı yönelim olmamıştır. Atatürk’ün de “hülyalı bir konu” olarak baktığı ancak uzak durduğu bu konuda MHP'nin farkı, SSCB'nin varlığı döneminde bunu bir tema olarak anti-komünist bir içerikle işlemiş olmasıdır. MHP, esasen Türkiye’deki sınıf mücadelelerinde anti-komünist bir konumlanışa sahip olmuş; Turancı temayı sanıldığı kadar işlememiştir.

SSCB'nin çözülüşünden sonra bizzat Türkeş'in eliyle Türki cumhuriyetlere yönelik yürütülen faaliyet ise Turancı amaçlardan çok *Türk dış politikası* gereklerine yönelik bir amaç taşımıştır. Ne Türkiye, ne de MHP Turancı amaçlar gütmeyecek kadar gerçekçidirler. Avrasya stratejileri de böylesi bir motifle yürütülmemektedirler.

MHP'nin "projesi"nin izlerini sürelim. MHP'nin en kapsamlı projesi, 1967 yılında Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Kongresinde, Türkeş'in açıkladığı "9 Işık"ta somutlanmıştır. Bu 9 Işık şunları kapsar: 1) Milliyetçilik, 2) Ülkücülük, 3) Ahlakçılık, 4) İlimcilik, 5) Toplumculuk, 6) Köycülük, 7) Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik, 8) Gelişmecilik, 9) Endüstri ve Teknikçilik.

Milliyetçilik, MHP belgelerinde, bir kültür milliyetçiliği ve aynı zamanda "devlete sadakat ve hizmet" olarak açıklanmaktadır. Bu MHP'nin *devlet belirlenimini* hep taşıyacağının bir teminatı olmaktadır.

Bu ilkelerden milliyetçilik, ülkücülük ve ilk orjinine göre deforme olmuş ahlakçılık dışında MHP felsefesinde yaşayanı, sürekli kılınanı yoktur. İlimcilik, hürriyetçilik ve şahsiyetçilik, gelişmecilik, endüstri ve teknikçilik, bilindiği üzere Türkiye'deki kapitalist gelişme süreçlerince birer program unsuru olmaktan çıkarılmıştır.

Karma ekonomi ve stratejik ekonomik faaliyetlerin devlet kontrolünde tutulması anlamında açıklanan *toplumculuk* da serbest piyasa ve özelleştirme furyasıyla delik deşik olmuş ve artık sözü edilmez olmuştur.

Sözde, tarımsal alanlara ilişkin "tarım kent" projeleri olan MHP'nin içinde yer aldığı hükümetin 2001 yılında tarımda *tam liberalizasyonu* hedeflemesi ve tarımsal alanların, 9 Işık'ın açıklandığı 1967 sonrasında artan oranda kapitalist ilişkilerce içerilmesi nedeniyle tamamen bir demagoji olmaktadır.

Kısacası "kalkınmacı" ve korporatist devletçi olarak olarak tanımlanabilecek ve faşizme genel olarak uygunluk taşıyan MHP'nin ilk 9 Işık belirlenimi, Türkiye'nin yaşadığı somut gelişmelerce gerek aşılmış gerekse delik deşik edilmiştir.

Peki yine de MHP'nin bir projesi var mıdır, diye sorulmalıdır. 27 Kasım 1988'deki Milliyetçi Çalışma Partisi'nin 2. Olağan Kongresinde Türkeş, "4 temel prensip" sıralar: 1) Meşruiyetçilik, 2) İnsan haklarına ve haysiyetine saygı, 3) Hukukun üstünlüğü, 4) Gönül seferberliği. Bunlar, MHP'nin çekildiği sınırları ve "proje" zaafını göstermektedir.

Ancak yine de MHP gibi tipik bir burjuva partisi olmayan, önemli özgünlükleri barındıran bir hareketin tamamen projesiz kalacağı düşünülemez. Bu konuda göze batan ilk nokta, MHP'nin klasik Türk milliyetçiliği ile Türk-İslam sentezini bağdaştırma çabalarını en azından kendi içinde ve yayınlarında sürdürmesi ve devleti yalnızca 12 Eylül bağlamında eleştirerek (ki onlar 12 Eylül'ü yüce devlet'ten soyutlamayı da bilirler) 12 Eylül Anayasasıyla "milliyetçilik" yerine "Atatürk milliyetçiliği"nin benimsenmesine karşı çıkmalarıdır. Bu, "meşruiyetçilik temel prensibi" gereği açıkça işlenmeyecek, ancak üst düzey ve bilinçli kadro eğitiminde yer alacak bir husustur. Göze batan diğer nokta ise, MHP'nin "milli devlet", "güçlü iktidar" vb. söylemlerinin sürmesidir. Ancak buradaki ince "ayar"ları görmek gerekir. *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Gelişimi* adlı MHP

resmi tarihçesinde, *milli devlet* eski MHP görüşlerinden farklı olarak “tek millet-tek devlet” olarak açıklanmamakta, hatta Kürtler için “onlar” ayrımı reddedilerek Süleyman Demirel ve Abdullah Öcalan tarafından da dile getirilen “yurttaşlık” alanı açılmaktadır. *Güçlü iktidar* yine eskisi gibi güçlü yürütme olarak tanımlanmakta; *milli egemenlik demokrasi* olarak, *milli demokrasi* ise *çok partililik* olarak açıklanmakta; *milliyetçi demokratik devlet* teması işlenmektedir. Bir yandan “Türk milliyetçiliği islami değerlerle eklemlenme içinde olup bu değerleri de mecz eden bir anlayıştır” deniyor öte taraftan korporatist faşizan bir “milliyetçi demokratik devlet” öngörülüyor. Öte yandan ulus devlet ile küreselleşme ilişkisinde ikisini de meşrulaştırıyor, kaçak güreştiğini ele veriyor.

Sonuç olarak söylemek istediğimize gelirse. MHP ikilikler partisidir. MHP'nin kursağı, yuttuğu ve açıkça dile getirdikleri arasında bire bir örtüşme yoktur. Bu doğaldır, zira MHP anti-komünist dönemin sert süreçlerinin paramiliter partisi olmaktan günümüzün merkez sağ çizgisine çekilmiş bir parti olmaya zorlanmıştır. Kısaca MHP'ye “balans ayarı” yapılmış, yapılmaya devam edilmektedir. Devlet Bahçeli “Önce vatan, sonra devlet, sonra parti” diyerek “balans ayarını” kabullendiğini açıklamıştır.

MHP, neo-liberal politikaların, küreselleşmenin, özelleştirmenin, tahkimin, emek karşıtı politikaların savunucusu ve uygulayıcısıdır. Bunları iktidar öncesi klasik faşist partilere özgü saymak ise tarih, ekonomi, emperyalizm, emperyalist ülkeler arası çelişkiler, devrimlerin yenilgisi vb. konularında tarihle oynamak ya da tarihin özel bir anına takılıp kalmak demektir. Ancak “balans ayarı” yapılmış merkez sağ bir çizgiye zorlanmış olsa da MHP faşist bir parti olma özelliğini kaybetmez. Söz konusu özellikler devletle ve genel politikalarıyla uyum sağladığı oranda içiçe yürütmeye devam edecektir. Başta ordu ve onun tahakküm kurduğu devlet kadroları aracılığıyla *MHP ve hatta diğer partilerin soğurulduğu bir siyasal sürecin* karakterlerinden öte bir özellik taşımadığını rahatlıkla görebiliriz.

Açıkçası biz yine de bu tür genel ve solun aşına olduğu konularla yetinmek istemiyoruz. MHP'nin 1960 ve 70'lerdeki gerilim stratejisi izlemesi, bir iç savaş kurgusu, vurucu özelliği, hareketçi belirlenimi, devlet yüceltimi ve devlete yardımcı işlevi, anti-kapitalist, anti-emperyalist söylemi, kalkınmacı faşizan vurguları, mezhep karşıtlıklarını kaşınması, devlet-parti ilişkilerindeki boşluklara oynayıp iktidarın yollarını kollaması, ordu içinde üst düzey kollayıcı bulabilmesi, merkez sağın koltuğunun altına girmesi, toplumsal tabanının sergüzeşt milliyetçiliğe oturuşu, laiklik ve modernlik karşısında gelenekçi konumlanması vb. olgular ile günümüzdeki MHP'nin 1944'ten beri devletten balyoz yiyen tutumundan dersler çıkartması, Kürt hareketine (artık kontrollü) tepki, Türkiye cumhuriyetlere yönelik faaliyetler ve genel olarak küreselleşme süreçlerine uyum ile bu uyumun ürettiği toplumsal büzüleş arasındaki tepkiler, neo-liberal sosyo-ekonomik politikaları savunma, merkez sağın zayıflaması ve devletin işlevlerinin artması, devlette 12 Eylül'den bu yana ordu ekseninin belirtikleşmesi, Türk-İslam sentezine konulan frenler, Kürt savaşının kazanılacağına inanılmasıyla birlikte devlet içindeki uçların -ülkücü mafyanın- siyasal islamın törpülenmesinin MHP cephesinin hareket alanını daraltması, MHP'nin toplumsal tabanının yoksul kesimler, tarımsal alanlar ve kentli modern bir gençlik bağlamına oturuşu vb. olgularla daha fazla ilgileniyoruz. Zira buradan

Türkiye toplumu, sınıfları, siyasal üst yapısı, ekonomik politikaları, kültürel etkilenmeleri vb. bir dizi sınıfsal-toplumsal veri ve çözümleme alanı çıkmaktadır.

Kimse kuşku duymasın, MHP'nin, Hizbullah'ın, başka tür oluşumların günü yine gelecektir. Fakat bu kez daha fazla devlet manipölasyonu ile birlikte. Artık bu oluşumların iktidarı amaçlayan yanları tamamen ortadan kalkmış, yalnızca vurucu güçler olarak günleri gelecektir.

Sınıf mücadelesinin gündemi, her zaman *faşizmin gündem daraltıcılığına* göre daha geniştir. Devrimciliğin ve mücadelenin alanı sınıf mücadelesinin soluklu süreçlerine yayılmalıdır.

Bir daha iktidardan uzağa düşmemek için.

ENERJİ POLİTİKALARI VE TÜRKİYE GERÇEĞİ

F. TİKVEŞLİ

Yeryüzü kaynaklarının hızla tükenmeye yüz tuttuğu ve sanayileşmenin ilk dönemlerindeki yerleşim merkezlerindeki emek maliyetinin de artması karşısında girilen her yatırım yeni pazarlar ve yerleşim yerleri gereksinimini arttırmaktadır. Zira, yeni yatırımlarla birlikte sıkışan sistem içinde kar oranları gerilemektedir. Kapitalist krizin temel göstergesi olan kar oranlarının gerilemesi olgusu, sistemin organik işleyişi sonucunda ortaya çıkmakta ve sermaye birikimini ciddi olarak tehdit etmektedir.

Kar oranlarının gerilemesi karşısında sermaye üç tip tepki geliştirmektedir. Bunlardan birincisi emek cephesine saldırarak, sendikaları parçalamak ve ücretleri baskılamak biçiminde gelişmektedir. İkinci tip tepki, devlete yüklenerek bir yandan kredi taleplerini yoğunlaştırmak, diğer yandan da vergi yükünden kaçınmak olarak ortaya çıkmaktadır. Üçüncü tip tepki ise, yeni üretim merkezlerine ve yerlerine doğru üretim ve faaliyet alanlarını genişletmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Teknolojinin gelişmesi ve emek-yoğun üretim teknikleri yerine sermaye-yoğun üretim teknolojilerine geçilmiş olması emek fazlasını açığa çıkartırken, sermayenin hareket alanını da genişletmede önemli rol oynadı.

Sıkışan kar oranları karşısında hem ülke içinde hem de dış ülkelerde yoğun özelleştirmeler ve devletin küçültülmesi tezleri geliştirildi. Böylece sermaye yoğun bir biçimde yeni ve bakir alanlara girerek, kar oranlarının gerilemesini engelleme, hatta olanaklar çerçevesinde yükseltmeye yeltendi. Bazı ülkelerde sermaye yoğunlaşırken, çevresel ekonomilerdeki geliştirilmemiş alanlar ve/veya önünde güçlü gelişme potansiyeli olan alanlar merkez sermayesinin dikkatini çekmeye başladı. Bu alanların en önemlisi de enerji alanıdır. Enerji, Batı'lı çevrelerde durağan bir aşamaya gelmiş, buna karşın gelişmekte olan ülkelerde ise bu sahada önemli bir boşluk bulunduğundan dolayı, enerji alanı da, silah v.b. gibi çok ciddi biçimde üzerinde durulan bir konu olarak gelişmiştir.

Yeryüzünü işgal politikasını adım adım geliştiren güçlü merkezi sermaye, çevresel konumlu ekonomilere yayılırken, emek maliyetinden tasarruf yanında, düşük çevre bilinci ve yetersiz kamu denetiminden de yararlanmayı amaçlamaktadır. Özellikle son dönemde gelişmekte olan ülkelerin enerji sektörü, dünyada egemen hala gelen ekonomik politik yönelişlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Bu politikaların etkisiyle enerji sektörünün kamu örgütlenmesi içinde yer alan alanlarında ticarileşme ve özelleşme uygulamaları hız kazanmış olup, bu politikaların uzantısı olarak merkezi yapı zayıflamakta ve buna paralel olarak ortaya çıkan yönetim sorunları yaşanmaktadır.

Dünyadaki enerji tüketiminin büyük bölümünü gerçekleştiren gelişmiş ülkelerde enerji talebi belirli bir doygunluğa erişmiş ve talep artış hızları yavaşlamıştır. Önümüzdeki yıllarda talep artışlarının ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelere kayması

beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki talebin artış hızı aynı zamanda bu ülkeleri cazip bir pazar haline getirmektedir, bu ülkelerde 1990 – 2020 yılları arasındaki elektrik sektörü yatırımlarının 2.4–4.4 trilyon dolar tutacağı öngörülmektedir.

Enerji açısından çevresel konumlu ekonomilerin ikili bir işlevi söz konusudur: Birincisi, yeni tüketim ve ona bağlı olarak üretim alanları açmak, ikincisi ise, üretimdeki kirliliği çevresel alanlara taşımaktır. Enerji teknolojilerinin enerji iletim konusunda sağladığı olanaklar çerçevesinde üretim kirliliği bir merkezde toplanarak, tüketim diğer bölgelere kaydırılabilir. Böylesi bir politikanın uygulanabilmesi açısından sadece üretim teknolojisi değil, aynı zamanda gelişmekte olan ekonomilerin içinde bulunduğu, daha doğrusu itildiği durum da merkezi sermayenin kendi politikasını dayatma gücünü arttırmaktadır. Ağır dış ve iç borçlu konumda bulunan çevresel ekonomiler, gerek IMF politikaları doğrultusunda, gerek kendi sermaye dinamikleri ile, Batı'nın bu yöndeki önerilerine açık olmaları bir yana, bizzat kendileri davetkar olmaktadır.

Türkiye'nin konumu

Ülkemizde de yabancı ve yerli sermayeye yeni yatırım alanları açmak için, "enerji krizi" senaryoları gündeme getirilmekte, bu senaryolarda ciddi bir enerji darboğazından bahsedilmekte, "karanlıkta kalacağız, nükleer santral lazım" nakaratı ile Türkiye halkı üzerinde bir yalan rüzgarı estirilerek, Türkiye enerji alanında "sömürü koridoru" yapılmaya çalışılmaktadır.

Küreselleşme sürecinde ülkemize verilen bu "enerji santrali" olma rolü yapılan abartılı elektrik enerjisi talep tahminleriyle perdelenmeye çalışılmakta ve ayrıca bu abartılı talep tahminlerine dayalı mali kaynak sorunu öne çıkarılıp bu sorun gerek özelleştirmelere, gerekse Yap İşlet ve Yap İşlet Devret modellerine yönelmeye gerekçe gösterilmektedir. Hükümetin 21 Kasım 1999 tarihli Resmi Gazete'de yayınladığı "2000 Yılı Programı"nda bile, YİD modelindeki yığılma ve sıkışma şöyle anlatılmaktadır: "Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde yürütülen proje stokunun santral tipi, proje yeri ve kapasitesi itibarıyla optimal sistem ihtiyaçlarının dışında ve üzerinde oluşması olumsuz bir gelişme olarak yorumlanmaktadır. Elektrik açığı yaratılmamaya çalışılırken, alım ve ödeme garantili aşırı bir kapasite oluşumu da elektrik sistemi, maliyetler ve genel ekonomi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecektir.

Yap-İşlet-Devret modeli ile gerçekleştirilecek projelerde enerji alımı ve fiyat garantisi verilmesi ve sözleşmelerin yüksek alım fiyatlarıyla bağitlanması nedeniyle sektörde uzun vadede rekabetin geçerli olacağı bir serbest piyasa düzeninin kurulabilmesi imkanı giderek sınırlanmakta, pahalı bir enerji sistemine dönüşüm gözlenmektedir. Özel şirketlerle anlaşma yapılırken, şirket risklerinin yanısıra kamu maliyetleri ve risklerini de dikkate alan bir yaklaşım içinde, daha düşük maliyetle, enerji güvenliğini esas alan gerçekçi ve finanse edilebilir proje stokunun oluşturulması amaçlanmalıdır.

Elektrik sektöründeki bu sağlıklı yapılanmanın yansıması diğer sektörlerde kendisi göstermektedir. Bu sektörlerin başında doğalgaz sektörü gelmektedir. İhtiyacının üzerinde görüşmeleri sürdürülen her bir doğalgaz santral projesi için doğalgaz temin edilmek üzere çalışmaların yürütülmesi neticesinde, sağlıklı bir doğalgaz iletim şebekesi ortaya çıkmakta " al ya da öde" nitelikli anlaşmalarla ihtiyacın üzerinde doğalgaz bağlantısına gidildiği görülmektedir. Enerji sektöründe gözlenen tüm bu gelişmeler, gelecekte, ülke ekonomisini olumsuz yönde etkileyebilecektir".

Tüm bunlara karşın sürdürülen, abartılı talep tahminlerinin bir diğer sonucu da; enerji üretiminde ulusal kaynakların yetersiz olduğu ve bu yetersizlik gerekçe gösterilerek, nükleer enerjinin bir zorunluluk olduğu tezi öne sürülmüştür. Sektör tam anlamıyla piyasa fetişizmine terkedilerek geleceği karartılmıştır.

Gerek geçmiş yıllar trendi incelendiğinde, gerekse gelişmiş ülkelerin durumuna bakıldığında böylesi abartılı bir talebin olamayacağı görülmektedir. ETKB ulusal kaynakları olabildiğince küçük göstererek Akkuyu Nükleer Santral projesini haklı göstermeye uğraşiyor. DTP, 30 Haziran 1999'da TEAS'a, 11 Ekim 1999 'da ise ETKB 'ye mektup yazarak, olur verdikleri projelerle ülkemizin 2000 yılından itibaren bir atıl kapasiteyle karşılaşacağını açıkça belirtmiştir.

Ülkemizde yaşananın bir enerji krizi değil, planlama ve yönetememe krizi olduğunu saptadıktan sonra, ülkemizin geleceğine yönelik enerji politikalarını belirlerken gözönüne alınması gerekenler ve bugünden yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir.

- Ülkemiz dağıtım şebekelerinin yenilenmesi birincil olarak ele alınmalı ve kayıplar gelişmiş ülkeler seviyesine düşürülmelidir.
- Elektrik tüketiminde tasarrufu teşvik edici uygulamalara gidilmeli, elektrik enerjisinin verimli kullanımı konusunda merkezi projeler geliştirilmelidir.
- Öncelikle ulusal kaynaklarda çözüme yönelinmeli ve gerek proje, gerek plan, gerekse başlanılmış olan ve bitirilmiş olan hidroelektrik santral projelerinin tümünün çalışmaları tamamlanmalıdır. Böylelikle hem ucuz enerji üretilecek, hem de elektrik enerjisi üretimindeki dışa bağımlılık en alt düzeye indirilecektir.
- Dünyadaki yeni elektrik üretim teknolojileri olan başta rüzgar ve güneş enerjileri olmak üzere, hızla gündeme alınmalı ve bu konudaki pilot uygulamalar teşvik edilmelidir.
- Ülkemizin acilen bir rüzgar haritası çıkarılmalı ve bu konudaki potansiyel tespit edilmelidir. Bugün rüzgar türbünlerindeki pilot uygulamalarda 1.000 MW'lar düzeyine çıkmıştır. Maliyetler termik santrallerle yarışabilir düzeydedir. Bu konuda pilot uygulamalar hızla başlatılmalıdır.
- Güneş enerjisinden daha çok oranda yararlanma konusunda, teşvik edici bir politika benimsenmelidir. Fotovoltaik piller henüz elektrik enerjisi üretimi için ekonomik değildir. Ancak özellikle su ısıtmada güneş enerjili sistemler teşvik edilmeli ve bu işler için harcanan elektrik enerjisinden tasarruf sağlanmalıdır.

- Fotovoltaik pillerin 2015-2020 yıllarından itibaren kwh başına maliyetlerinin makul düzeylerde olacağı bilinmektedir. Bu konuda AR-GE çalışmalarına başlanmalıdır.
- Sadece % 2.97'sinden yararlanılan, ülkemizin 2.450 MW'lık jeotermal potansiyelinin tümüyle kullanılması konusunda gerekli yatırımlara gidilmelidir.
- Üretim, iletim ve dağıtımda bozulan merkezi yapı yeniden oluşturulmalı ve sistemin bütünlüğü sağlanmalıdır. Özelleştirme uygulamalarından hızla vageçilmeli, özelleştirilmiş olan bölgeler derhal merkezi sisteme dahil edilmelidir.
- Planlama ve karar vermede çok merkezli yapı terkedilmeli ve ulusal düzeyde konunun tüm taraflarının yer aldığı Elektrik Enerjisi Ulusal Kurulu oluşturulmalıdır. Ülkemizin mühendis ve teknik uzmanlarının düşüncesi, bilgisi ve sorumluluğunda oluşturulacak ulusal politikanın ana ilkesi, özkaynaklara dayalı, yeterli, devamlı, güvenilir ve ucuz elektrik enerjisi üretmek olmalıdır.
- Sektördeki ekonomik olmayan küçük ölçekli yatırımlardan vazgeçilmeli, bu konuda merkezi kurul optimum ölçekleri belirlenmelidir.
- Siyasî nedenlerle kenara itilmiş olan deneyimli kadrolar, derhal sistemin ilgili birimlerinde görevlendirilmeli ve oluşturulacak olan merkezi kurula siyasî iktidarların kolayca müdahale edemeyeceği özerk bir yapı kazandırılmalıdır.
- Bütün dünyanın gerek çevre ve insan üzerindeki olumsuz etkileri, gerekse de ekonomik olmayışı nedeniyle terk ettiği nükleer teknoloji ülkemiz gündeminden çıkarılmalıdır.
- Anayasanın 155. Maddesinin değişmesiyle birlikte görevi görüş bildirmekle sınırlanan Danıştay, özellikle imtiyaz sözleşmelerinde eski konumuna döndürülmeli ve her ne ad altında olursa olsun, verilmiş olan tüm imtiyazlar sonlandırılmalıdır.

Enerji sektöründeki oynanan oyunlar, beceriksizce tüm açıklığı ile sahneye konulmaktadır. Son zamanlarda yaşanan elektrik kesintilerinin öne sürülen gerekçelerine inananlar çok fazla değildir. Bu, sosyalistlere özelleştirmelerin ve uluslararası tahkimin gerçek yüzünü göstermek için önemli bir fırsat vermektedir. Bu fırsatın iyi kullanılması, sosyalistlerin bu alana yönelik politikalarını netleştirmeleri ve bu politikaların ülke gündemine girebilmesi ile mümkün olabilecektir.

TİCARET ve “BİZ”

Mehmet ERKAN

*Bilinçleri ve ruhları ticaret tarafından köretilmiş
ya da öldürülmüş olan eski yol arkadaşlarının anısına*

Giriş: Sabri Ülgener’in “Zihniyet” kavramı

Zihniyet, insanların, bir bakıma “genelde hepsi de belli bir bakış açısında bütünleşmiş haliyle” sürdürülen değer hükümleri, tercih ve eğilimler toplamı ve benimsedikleri hareket ve davranış normlarının söz ve deyim halinde ve çoğunlukla telkin yolu (dünyaya ve dünya ilişkilerine içten doğru bir tavır alış olarak) açıklanışı, dışa vurumudur.(1)

Bir başka deyişle zihniyet (ve özellikle iktisat zihniyeti), yalnız içe dönük bir duygu aleminden ibaret, yaşanan gerçeğin dışında, soyut, metafizik bir şey değildir. “Herhangi bir fiil ve davranış içten doğru dayalı olduğu motif ve değer hükümleri ile ‘anlaşılabilir’ bir mana muhtevası taşıdığı kadar bizim için ilgi çekici oluyor. İç örgüyü oluşturan bu muhtevaya da zihniyet diyoruz. Fakat öyle diyebilmemiz için bütün o motif ve değerler toplamının tabanda bir gerçek yapıya, elle tutulur bir davranış temeline dayalı olması şarttır. Nitekim Max Weber de kapitalist zihniyetten söz ederken onu öyle dış dünya ile ilişkisiz ve sadece içe dönük bir duygu ve inanıştan ibaret olmayıp olsa olsa ‘ethik’ yanı ile (yani telkin yoluyla) kendini bir takım hareket ve davranış normları halinde açıklayan bir yaşama stilinin ifadesi olduğunu belirtmiştir. Evet tabandaki gerçek: Yaşama stili! Onun bir takım normlarla kendini açıklanışı zihniyet tarafını dile getiriyor. Zihniyet bu haliyle tavır ve davranışlarımızın özünde ve yapısında olan bir şey.”(2)

“İktisat zihniyeti bir bakıma toplu bir bütün halinde esasen bilince ve bilinç altına yerleşip sinmiş olan telkinler manzûmesinin –dünya görüşünün- muhtelif köşelerinden biri, olsa olsa iktisadî faaliyetimize ve kuruluşlara bakan yüzü demektir. Biraz önce ‘genelde hepsi de belli bir bakış açısında bütünleşmiş haliyle’ derken anlatmak istediğimiz de başka bir şey değildi. Belli bir bakış açısı veren genel ve toplayıcı sistemi bir bakıma ‘dünya görüşü’ veya ‘çağ görüşü’ yada kısaca ‘kültür’ diye ifade etmek yanlış olmasa gerekir. Günümüz araştırmacılarının esasında kültürü o açıdan birbiri ile bağlantılı ve biri öbürünü bütünleyen fikir, inanç, tavır ve değerler toplamı ve onlarla vücut bulan zihnî-ruhî davranış biçimi (mental pattern) manasına aldıkları bilinmektedir. O haliyle, iktisat zihniyeti ve öylece mal, çevre ve zaman olarak yaşadığımız dünyaya bakış açımız da kültürümüzün bir parçasıdır demek hata yoktur.”(3)

“Adına kültür diyelim veya başka bir isimle analım, hareket ve faaliyetlerimizi çepeçevre kuşatan dünya görüşünü kapalı bir bütün (concensus) olarak alınca,” ya buna uymak ya da yeni bir konsensüs oluşturmak gerekiyor.(4)

Marksistlerin bir kurallar ve yaptırımlar dizisi içeren, dikte eden bir ahlâkları yok. Marksist devrimcilerde bu tür bir ahlâk yerine, vicdan ya da öz-bilinç diyebileceğimiz bir iç muhasebe ve denetim (anlayışı) var. (Ve/veya olması gerekiyor.) Bu vicdanın, ya da aynı anlama gelmek üzere öz-bilincin kaynağı marksizm ve onun dünya görüşü. Bilinç ve muhasebe için itilim, itici iç güç buradan geliyor. Başka bir deyişle vicdan, marksizmin bir dünya görüşü ve bilinç olarak özümsemiş ve bireyselleşmiş, kişileştirilmiş hâli. Buna, Sabri Ülgener'in kullandığı bir terimle, "zihniyet" de diyebiliriz. Amaçlar-araçlar ilişkisini, gündelik yaşam ve ilişkiler düzeyinde kontrol eden de bu vicdan/öz-bilinçtir ve onu bir zihniyetin dışavurumu olarak davranışlarda, eylemde gözlemleyebiliriz, saptayabiliriz. Bazı sosyalist militanların, "Davranış ve düşünce birbirinden ayrılmaz" özdeyişini sık kullanmaları da bundandır. Bu nedenle marksistler, insan ilişki ve davranışlarında, belli toplumsal ahlâkî değerlere göre bir uygunluk ve uyumluluk değil, kişinin düşüncesi ve dünya görüşüyle davranışları ve eylemi arasında bir tutarlılık ararlar. İnsanın dünya görüşü ile davranışı/eylemi arasındaki uygunluk, tutarlılık "ahlâkî bir durum" yaratır. Bu nedenle buna "eylem ahlâkî" da diyenler vardır.

Dolayısıyla bu yazı ahlâkçı, yani ahlâkî olarak yargılayan bir yazı değildir. Bu yazının, Türkiye insanının bir kesiminin davranışlarının nedenlerini anlamaya çalışmak ve insanların düşünceleri/dünya görüşleri ile davranışları/eylemleri arasında bir tutarlılık aramaktan başka bir ısrarı (belki bazılarına göre "kusuru") yoktur. Durum, Yeni Türkü'nün "Çember" adlı şarkısını hatırlatmaktadır biraz. "Ya dışındasındır çemberin / Ya da içinde yer alacaksın / Kendin içindeyken / Kafan dışındaysa" bir şeyler yapmak gerekiyor. Yani tartışma konusu olan, geçmişte ve/ya bugün, düzeni değiştirme iddiası olup da düzenle bir biçimde uyum sağlamış (entegre olmuş) olanların bugün politik alandaki varlıklarının ve iddialarının sorgulanmasıdır. İki ayağın iki yakaya birden basamayacağı gerçeğinin hatırlatılmasıdır. Solun dibe vurduğu yerlerden biri de budur; içerde "kalabalık" olduğu için durum vahim görünmeyebilir, ama aynı anlayışların dışardaki faaliyetlerinde vehametinin boyutlarını görmek çok daha kolaydır.

Ülkemiz ve insanı

Ülkemiz tarım toplumundan sanayi toplumuna, köylü bir toplumdan kentli bir topluma doğru geçiş halindedir. Yani Türkiye toplumu bu anlamda "oluş" halindeki bir toplumdur. Bu nedenle oturmuş bir şeyler bulmak oldukça zordur. Dolayısıyla toplumumuz, ahlâk ve zihniyet alanında da oluş halindedir. İnsanların birbirini tanıması ve birbirini denetlemesi üstüne kurulu köylü (cemaat/topluluk/komünite) ahlâkı kente göçle birlikte büyük ölçüde çökmüş, kendi bütünlüğü ve tutarlılığını kaybetmiştir. Yeni kent sakinlerinin kısa sürede yeni, kentli, bireysel bir ahlâk da edinemediklerini, edinemeyeceklerini de hesaba katarsak, Türkiye'deki toplumsal karmaşanın bir boyutuna daha değinmiş oluruz.

Geleneksel köylü toplumun ahlâkının cemaat/topluluk ahlâkı olduğunu söyledik. Toplulukta, köyde bireysellik gelişmemiş olduğu için ahlâkî değerlerle, yaptırımlarla dinsel değerler, yaptırımlar iç içe geçmiştir. İnsan tekleri ya Tanrı korkusuyla, ya da

topluluğun denetimi altında yaşamlarını sürdürmekte, düzenlemektedirler. Ama geleneksel köylü toplumlarında bunlardan birincisi de (Tanrı korkusu) genellikle ikincisine bağlı olarak çalışmaktadır. Çünkü bireyselliğin ve bireysel vicdanın gelişmemiş oluşu Tanrıyı da güçsüz düşürmekte, onu araçlara muhtaç etmektedir. Bu nedenledir ki, insanlarımız günah işlemekten (Tanrıdan ve soyut bir cehennem fikrinden) değil, ayıptan (somut, içinde yaşadığı topluluktan) daha çok korkmaktadır. Çünkü günah bireysel, vicdanî bir şeydir ve Tanrıyla insan arasında, kimse görmemiş olsa bile, bir hesaplaşmayı gerektirmektedir. Oysa ayıp doğrudan içinde yaşanan topluluğun değerleriyle ilgilidir ve topluluk üyeleriyle hesaplaşmayı gerektirir.

Bu nedenle köyün ve küçük şehrin, bir taraftan olumlu bir özelliği olan herkesin herkesi tanıması ve herkesin herkesle ilgilenmesi, aynı zamanda olumsuz bir özelliği herkesin herkesin yaptığını gözetlemesi, denetlemesi anlamına gelmektedir. Burada "özel" olan bir şey, özel bir hayat yok denecek kadar sınırlı bir alana, yatak odasına sıkıştırılmıştır. Oysa yalnızlık ve özel hayat insanların bireyleşmesi için bir gerekliliktir.

Bireylerin, bireyselliğin gelişmemişliği bireysel vicdanın, özbilincin ve dolayısıyla da düşünce namusunun, ahlâkın gelişmemişliği demektir. Bu nedenledir ki, topluluk denetiminin zayıf olduğu yerlerde köyün en ahlâklısının (ya da aynı anlama gelmek üzere "ahlâçısının") bile yoldan çıkması işten değildir.

Bir örnek: aleviler

Bir cemaat üzerinden örneklemek gerekirse, bunun açık bir örneğini Bektâşi geleneğinin kırsal kolundan gelen Aleviler vermektedir. Alevilikteki topluluk üyelerinin birbirinden sorumlu olması, birbirini kontrol etmesi ve yaptırımlar herkesin malumudur. Sünni köylerdeki toplumsal, ahlâki yaptırımlar, Alevilerinki kadar kurumsal ve organize değildir. Alevilik çok daha örgütlü ve kurallıdır. Dara çekme, topluluk dışına atma vb.

Alevilerde de tıpkı Türk toplumunun çoğunluğu gibi bireysel değil, toplumsal ahlâk (belki "cemaat ahlâkı" demek daha doğru) bulunmaktadır. Daha önce de genele ilişkin olarak söylediğimiz gibi, insanlarımızın ezici çoğunluğunun, "günah"tan değil de, "ayıp"tan korkması da bundandır. Günah bireyseldir ve bireyi vicdanıyla baş başa bırakmaya dayanır. İnanan içinse Tanrıya karşı hesabı verilmesi gereken vicdanî bir durumdur. Ayıp ise toplumsaldır ve bireyi vicdanıyla baş başa bırakmaktan çok, toplumun değer yargılarıyla bireyin denetlenmesine, baskı altına alınmasına ve engellenmesine dayanır. Bu nedenle de, büyük kentler vb. gibi toplumsal denetimin zayıfladığı her yerde her türlü ahlâksızlığı, üçkağıdı yapmak kolaylaşmaktadır. Çünkü, *tanıdık* kimse sizi görmemekte, denetlememekte ve ayıplamamaktadır. Büyük kentlere göçerle birlikte Aleviler için de durum böyle olmaktadır, belli bölgelerde yoğunlaşma ve köyün cemaat ilişkilerini oraya taşıma çabası bile bunu önleyememektedir. Köydeki Alevi topluluğunun denetimi ve yaptırımları ortadan kalkınca, topluluk önünde hesap verme korkusu ortadan kalkınca ikiyüzlülük, "ahlâksızlık" (daha önce ahlâkî olarak mahkûm edilen düşünce ve davranışlar) vb. için de kapı aralanmaktadır. Bireysel ahlâk da

henüz oluşmadığından, yerleşmediğinden Alevi-Bektaşî geleneklerine terslik, onları pratikte hiçe sayma, sadece dilde dolaştırma yozlaşmayı kanıksanır hale getirmektedir. Toplumun içine girdiği ahlâkî kargaşa ve çöküntüden Aleviler de kendilerini muaf tutamamaktadırlar. Aleviler de artık Türkiye'nin kapitalistleşme sürecine ve kentin verili sosyo-kültürel yapılarına uyumlanmaya başlamışlardır. Sistem Alevileri de yutmaya, Aleviliğin sosyal ve kültürel düzeydeki muhalif karakterini törpülemeye başlamıştır. Kapitalizmin her ne pahasına olursa olsun köşeyi dönmeyi hedefleyen bugünkü yozlaştırıcı etkileri toplumun bütününe sarmıştır; Aleviler de bu sessiz çoğunluğun içindedirler. Ne heterodoks bir derviş olarak Yunus'un devrimci tavrının modern bir versiyonunu çıkarabilmiştir bugün bu gelenek, ne de sistem dışı muhalif bir çağrıda bulunabilmiştir. Artık Aleviler de düzene entegre olmaktadır; değil "nefes" önermek, "buğday"ı bile piyasa fiyatının üstünden *satmaya çalışmaktadırlar*.

Yani bütün bu kurallar, törenler, denetlemeler büyük kentlerin kim kime dum duma karmaşası içinde ya unutulmuş ya da uygulanamaz durumdadır. Çünkü Alevi ahlâkının da bir topluluk (cemaat) ahlâkı olmasından dolayı, topluluk üyelerinin birbirini kontrolünün (mümkün) olmadığı yerde bu değerler, kurallar, yaptırımlar buharlaşmaktadır. Bu nedenle Aleviler de Türkiye toplumunun iyi ya da kötü bütün yanlarından aynı ölçüde nasiplenmektedir. Alevilik bir eğitim, bir seçim meselesi, özbilinçle edinilen bir kimlik, aidiyetlik ilişkisi de değildir, Alevi anne-babadan doğmayla ve böyle bir çevre içinde yetişmeyle edinilen bir kimliktir. Dolayısıyla insanın bireyleşmesine yardım eden görünür bir katkısı yoktur. (Alevilerin, 1980'li yılların sonundan bu yana gösterdiği Rönesans çabalarının da bu doğrultuda ne gibi sonuçlar göstereceğini henüz bilemiyoruz.)

İşte devrimciler de bu yukarıda sözü edilen toplumsal, ahlâkî karmaşadan paylarını almaktadırlar, yani onlar da "oluş" halindeki bir toplumun "oluş" halindeki devrimcileridir ve yukarıda anlatılanlar onların da hikâyeleridir. (Kuşkusuz, istisnalar kaideyi bozmuyor.) Bu söylediğimizi, yani devrimcilerin içinde yoğrulup şekillendikleri bu çamurdan çıkmadıklarını, verili toplumsallaşma biçimini, mevcut zihniyetini aşamadıkları iddiamızı, 12 Eylül sonrası ve ticaret üstünden söyleyeceklerimizle de, göstermeye çalışacağız. Çünkü Türkiye solunun önemli bir kesimi, laik sektlerin (tarikatlardan) içine kendilerini kapatanları bir yana koyarsak, ya bireysel, etnik kimlik arayışlarına girdi ya da ticarete döndü yüzünü.

Devrimciler

"Nasıl birtakım üretim araçları, hammadde vb. satın alan ve işgücü kiralayan, yani ölü emekle canlı emeği bir araya getirip meta üretimini başlatan kapitalist, üretilen metanın içerdiği değer pazarda gerçekleştiği ve toplam artı değer kütesinden kendine düşen payı aldığı andan itibaren değil, ölü emek üzerindeki mülkiyet hakkı ve canlı emek üzerindeki tasarruf hakkına dayanarak, değeri henüz gerçekleşmemiş bir metayı ürettirdiği anda 'kapitalist' ünvanına sahip oluyorsa, şahsının 'kapitalist' sınıfa aidiyeti bu noktada, *a priori* olarak, değer pazarda gerçekleşmesinden önce belirleniyorsa, ..."(5)

Yetmişli yılların sonlarında devimci hareketlerle, politikayla yeni tanışan bir liseli olarak okuduğum küçücük bir kitapçık hatırlıyorum. "*Bir Devrimci Nasıl Olmalıdır*" adını taşıyan bu küçük kırmızı kapaklı kitapçık Dimitrov'un bir iki kısa makale ve konuşmasını kapsıyordu. Dimitrov'un bu kitapçığından bugün bir tek cümle hatırlıyorum. "Ticaret devrimcinin ahlâkını bozar." Bu cümlemin tam böyle olduğundan bile emin değilim. Belki de Dimitrov, "devrimcinin" demiyor, daha da geniş bir anlamda "insanın" diyordu. Ama bir şey net kalmış kafamda, ticaret, "insanı insanın kurdu olmaya zorlayan", kişisel çıkarı toplumsal, ortak çıkarın önüne/üstüne koyan, dayanışma ve paylaşma ruhunu bozucu, yozlaştırıcı bir şey. Bir devrimcinin düşüncesi ve davranışı arasında bir yarılıma, parçalanmaya yol açıyor.(6)

Dimitrov'dan bu cümlemin aklımda kalmasının nedeni, ticaretin bu ve benzeri bozucu ve yozlaştırıcı etkilerini o dönemde etrafımda görmem falan değildi. Aksine bunları görmüyordum, bunlara dikkat edecek birikimim, deneyimim de yoktu ve sorgulayıcı yanımda da o derece gelişmemişti. Ayrıca, bunu gerektirecek derecede, 80'li yıllar ve sonrasındaki gibi bir tüccarlaşma eğilimi de, devrimci, sosyalist hareketin ivmesindeki düşme eğilimine rağmen, henüz görünmüyordu. Bu cümle aklımda kalmıştı, çünkü popüler kaynaklar da bu cümleyi doğruluyor, tekrar ediyordu. Ticaret yapmak amiyane deyimlerle biraz üçkağıtlılık, ucuza alıp pahalıya satmak, oturduğu yerden para kazanmak, üretmemek aracılık yapmak anlamına geliyordu. Hor görülüyordu. Devrimciler bu nedenle daha da dikkatliyidiler.

Halk hikâyelerindeki kahramanlar, hak ve adalet için isyan edenler de (sanırım Hobsbawn bunlara "sosyal eşkiyalar" diyor), ticareti hor görüyor, uzak duruyorlardı. Bunlardan Köroğlu ve yoldaşları, Çamlıbel'in ihtiyacı için fazla ürünleri satmak ve ihtiyaç duyulanları almak, ya da değiş tokuş yapmak için kente her defasında farklı kişileri yolluyorlardı. Asla aynı kişileri yollamıyorlar ve her defasında iki veya daha fazla kişiyi yolluyorlardı. Sahip oldukları cemaat ahlâkının gereği olarak kontrolü elden bırakmıyorlar, ticaretin zararlı, yozlaştırıcı etkilerinden bu yolla korunmaya çalışıyorlardı. "Çünkü ticaret insanın ahlâkını bozuyor"du.*

(Ticaret Osmanlı devletinin yönetici sınıfları tarafından hor görülen, küçümsenen bir işti. Tanrı onlara devlet yönetme ve imar işlerini vermişti. Bu nedenle ticaret gayri müslimlere bırakıldı. Herhalde, yönetici sınıflardan farklı olarak, ticaretin, müslüman Anadolu insanınca hor görülmesinin bir nedeni de, ticaretin uzun yıllar gayri-müslim azınlıklara terkedilmiş olmasıdır. Yoksa Peygamberinin mesleği tüccarlık olan bir toplumun ticareti hor görmesi nasıl açıklanır bilemiyorum.)

* Eğer bir sosyalist hareket/parti de, gelir elde etmeyi de kapsayan sınırlı sayıda çok amaçlı girişimlerde bulunmak durumunda kalırsa, yapılacak işi, yönetimini yapacak olanların ve emekçi olarak çalışacak olanların statülerini, partiyle ilişkilerini vb. kesin sınırlarla saptamalıdır. Buradan elde edilecek yararların ve "maddi birikimin" denetimi de çalışanlara açık olmalıdır. Kapitalizm içindeki "sosyalist adacıklar" vb. naif projeleri kastedmediğimiz için çalışanların "yönetimi" değil "denetimi" diyoruz, çünkü bu işletmeler nihayetinde kapitalist rekabetin baskısı altında varlıklarını sürdürme uğraşındadırlar.

Zaman geçti. Sosyalistler darbe üstüne darbeler yediler. Sadece örgütsel, fizik bir yenilgi değil, ideolojik bir geri çekiliş, hatta yenilgi yaşandı. Sosyalistler bellerini uzun zaman doğrultamadılar. Yenilgi dönemindeki baskılar, yasaklar ve yaşam kavgasının da itelemesi devrimcileri, sosyalistleri hayatlarını kazanmaya zorladı. Kimisi daha baştan, kimisi sonradan beyaz bayrak çekerek ticarete atıldılar. Beyaz bayrak çekenlere söylenecek bir şey yoktu: "Nefesleri yetmemişti. O kadar." (Eskiden militandı, kadroydu, sempatrizandı, şimdi ise sadece insan teki olmaya karar vermişti. Vazgeçmişti. Nedeni ne olursa olsun, bunda anlaşılamayacak bir şey yok.)

Peki diğerleri niye atılmasınlar, niye onlar da çok para kazanmasınlar, iyi yaşamasınlar, hem de devrimci kalmasınlar. Devrimciler iyi şeylere lâyıktı, iyi şeyler de parayla oluyordu. Politika bile para işi değil miydi? Üstelik bu işi en iyi onlar yapardı; çünkü onlar bu işin "ilmini" okumuşlardı. Bu sistemi en iyi onlar tanır; koskoca Kapital'i okumuşlardı bu sistemi tanımak ve yıkmak için. Şimdi yıkmak zamanı değildi, gün gelene devran dönene kadar ticaret yapılacak, hazırlanılacaktı.

İşyerleri, mağazalar, "orta ve küçük boy işletmeler", müteahhitlik şirketleri, ihracat-ithalat firmaları, reklam ajansları açtılar. Özal geldi, toplumsal zihniyette devrim yaptı, daha doğrusu bir karşı-devrim. Artık ticaret hor görülen değil, en iyi gelir getiren alandı. Cumhuriyetin başından beri ticaret mektepleri, liseleri, kursları, dersleriyle yapılmaya çalışan, ahlâkî boyutu eksik kalmış olsa da, nihayet amacına ulaşmıştı.

Ticareti uzunca yıllar "emanet" ettiğimiz hristiyanları ya "tehcir". etmiş ya da bağımsızlık savaşıyla kovmuştuk. Yahudileri ise devletin ayrımcı politikalarıyla kaçırttık. Dolayısıyla ne hristiyan ve yahudi cemaatlerinden ne de müslümanlıktan bir "ticaret ahlâkı" mirası devralınmamıştı. Zaten devletin, Cumhuriyet'in başından beri, her ne pahasına olursa olsun bir yerli müslüman sermaye sınıfı yaratma derdi olduğu için, kural dışı servet birikimlerine göz yumma marjı yüksek tutuluyordu. Artık günümüzde bu konular ikincil sayılıyor, görmezden geliniyor. Dolayısıyla bu "devrim" biraz alaturkaydı, ticaretin bir de "ahlâkı" olabileceği nosyonu eksikti. Bu nedenle yalan, ağılama, oyuna getirme gibi bayağı toplumsal alışkanlıklar, genel olarak kapitalizmin ve özel olarak da ticaretin en acımasız ve vahşi yanları, geç kalmışlığın da baskısıyla, insanlarımız tarafından rahatça bu "yeni", "liberal" ticaret kültürüne yerleştirilebilmişti. Ama sonuç olarak, bütün bunlara rağmen artık ticaret yapmak, tüccar olmak olumsuz değil, olumlu bir şeydi. "Devrim" dedikleri de buydu zaten, "zihniyet devrimi".

Bir zamanlar ticareti devlet denetimine almayı öneren komünistler bile tüccarlaşmış, ticaret erbabı olmuştu. Devrimci ve sosyalist kökenlilerin, kendilerini böyle tanımlayanların işlettiği işletmeler (radyolar dahil) artık kârlılık ve reyting esasına göre çalışıyordu. Önceleri varlıklı bir aileden geldiğini, devrimciliğine yakıştıramayıp söyle(ye)meyenler dönemi bitmişti artık. Ne yani Engels bile zengin bir aileden gelmiyor muydu, fabrika yöneticiliği yapmamış mıydı? Yeter ki partiyle/örgütle ilişkiyi kesmemeli, devrimciliği kalpte saklı tutmalıydı. Nâzım Hikmet değil miydi "Yeter ki kararmasın sol memenin altındaki cevahir" diyen.

Türk solundaki eklektisizm ve hafıza kaybı (amnezi) büyük boyutlardaydı. Önceden politik tartışmalarda "esnaflık" suçlamasını "bile" kaldıramayanlar, şimdi seçimlerde propagandalarını "ben başarılı, çevreci bir sosyalist işadımıym" diye yapmaya başlamışlardı. Hangi "saygın" büyük şirketlerde çalışıp yöneticilik yaptıklarını, ne gibi deneyimler kazandıklarını, hangi statülere sahip olduklarını, sonra kendi işlerini kurup ne kadar başarılı olduklarını anlatıp üye oldukları işveren kulüp ve derneklerinin bir listesini eklemeyi de ihmal etmiyorlardı. Ve bu partilerden kimse "N' oluyoruz?" demiyordu.(7)

12 Eylül sonrası solcu reklamcılarının rolü burjuva partilerinde artmıştı. Bu artış daha sonra, iki-üç sosyalist partinin çalışmalarında da, örneğin seçimlerde yapılan afişler ve seçilen sloganlardan başlayarak gözle görülür hâle geldi. Sosyalistlerin en büyük zaafı kitlelere ulaşamamak, fikirlerini onlara ulaştıramamak, iletememek değil miydi? Öyleyse burada da reklam gibi pazarlamanın yöntemleri kullanılabilirdi. Tüketim kültürüne alıştırılmış kitlelere onların anlayacağı bir yolla ve dille yaklaşılmalıydı. Artık politikaya da ticari bir gözle bakılmaya başlanmıştı. Ne dendiğinden çok nasıl dendiği daha önemli hale gelmişti. Hani buna da itiraz edilmeyebilirdi. Bir arayış olarak görülebilir ve ileride daha iyi olacağı ümidini koruyabilirdik. Çünkü devrimci örgütlerin çoğunun afişleri allahlıktı. Belki bu sayede devrimci örgütlerin afişlerinde olsun bir düzelme olabilirdi. Afişlerin afişlere bakanı küçümseyen, hor gören, öğrenci-öğretmen, asker-komutan ilişkilerini anımsatan, "Partinin 5. Kongresini Selâmla!" gibi emir kipiyle seslenen ve fare-dağ ilişkisini hatırlatan, ilkel ve yan etkileri çok olan yapısından kurtarılabilirdi. Ama bu solcu reklamcılarının çoğu da içinden geldikleri örgütlerle ilişkileri kestikleri için olsa gerek bu değişim iki-üç partiyle sınırlı kalmış görünüyör.

Kuşkusuz bu dönüşümde, artık sağdan esen rüzgârların, yenilen darbelerin, ideolojik geri çekilişin rolü var. Yenilgi çözücüdür, bozucudur. Fakat bu sıraladığımız nedenler, sosyalist partilerin ya da hareketlerin etrafını saran kitlelerin, sempatizanların ve hatta vazgeçmiş bazı militan kadroların niye çekip gittiklerini de açıklar bize. Ama vazgeçmediğini, "dönmediğini" bağırp duran, partilerin, hareketlerin şu ya da bu düzeyinde yöneticilik yapmış, sorumluluklar taşımış kadroların ve militanların yaşadığı hür-teşebbüsçü ve "üstelik aşırı bireyci" dönüşümü/değişimi açıklamaz. Atölyesinde, işletmesinde çalıştırdığı, sendikalaşmasına karşı çıktığı işçiyle aynı sol partiye, hem de içinde üretim araçlarının özel mülkiyetine karşı çıkan komünistlerin bulunduğu bir partiye, toplumsal statüsü patron olduğu halde, "Ben kimim ve burada arıyorum?" diye kendisine sormadan, "herkes gibi" üye olmasını, olabilmesini açıklamaz.

Belki bu şizofrenik durum şöyle açıklanabilir: "Bu militanların hiçbiri zaten marksist anlamıyla devrimci/sosyalist/komünist değillerdi, olmamışlardı. O dönemde halkımızdan sadece bir adım daha ileriydiler o kadar. Bugün de marksist anlamda devrimci, sosyalist olmak gibi bir iddiaları da yok. Partiye ya vicdan rahatlatmaya geliyorlar, ya da hobi olarak" diye açıklanabilir. Aksi bir akılcı açıklamaya kadar da, bunu doğru kabul edebiliriz. Peki bu tanıma girenler bu açıklamayı kabul edebilecekler mi, ya onları (patron kategorisine girenleri, hiçbir şey üretmeden aracılık yaparak para kazananları) üye olarak barındıran ve sosyalist olduğunu, işçi/ emekçi haklarını savunduğunu söyleyen partiler?

Bu hafıza kaybı ve yozlaşma, deformasyon sadece Türkiye içiyle sınırlı kalmıyor. Aynı bozulmayı, yozlaşmayı Türkiye dışındaki, büyük kısmı (eski) politik mülteci olan Türkiyeli (eski) devrimcilerde de görüyoruz. Bu konuya girmeden önce "göçmenlik ve ticaret ilişkisi" üstünde biraz duralım ki, bazılarının kendi durumlarını (tüccarlaşmalarını) meşrulaştırma çabalarına kapıyı baştan kapatalım. Çok az da olsa bunu deneyen entelektüel yönü gelişmiş "solcu" tüccarlar da çıkıyor.

Kapitalizmin ilk doğuş zamanlarını anlatan filmlerde, tiyatro yapıtlarında cimri, bireyci, bencil tüccar simgesinin bir azınlık ile (meşhur Yahudi tiplmesiyle) üst üste düşmesi basit bir rastlantı olmasa gerek. Çünkü dünyanın neresinde olursa olsun azınlıklar, bir-iki kuşak işçi vb. olarak çalıştıktan sonra ya doğrudan ticarete atılmanın ya da muhasebeci, doktor, avukat vb. gibi bir serbest meslek sahibi olmanın yollarını aramışlardır. Bunun kuşkusuz bir çok nedeni vardır, ama biz bu bir çok nedenin ardında yatanı kısaca, "yabancılar karşı yapılan ayrımcılık" olarak özetleyebiliriz.

Göçmenler, hukukî statüleri ne olursa olsun (işçi, mülteci vs.) kendilerinin bulundukları ülkenin halkıyla aynı işleme tâbi tutulmadıklarının farkındadırlar. Durumları hep iğretidir. En az bir-iki kuşak (bulundukları ülkenin vatandaşlık yasalarına bağlı olarak) seçme- seçilme hakları da yoktur. Politik bir güç olarak dikkate alınmazlar. Herhangi bir resmi kuruluştaki memur vb. olarak çalışamazlar. Çünkü o ülkenin vatandaşı değildirler. Onlar ya göçmen, ya mülteci, ya da misafir-işçidirler. Bulundukları ülkenin vatandaşlığına geçebilseler bile, yine de özellikle ilk kuşak için bu çoğu zaman sadece "seçme hakkı" anlamına gelmektedir. Bir devlet dairesinde çalışmak vb. ise, hem belli bir eğitimden geçmiş olmayı ve hem de bulunduğu ülkenin dilinde en azından iyi okuyup yazmayı gerektirmektedir. Çoğu zaman bu bile yetmez, adınızdan soyadınızdan kökeninizin, dininizin vb. farklı olduğunun anlaşılmasından doğacak ayrımcı uygulamalara engel olamazsınız. (Türkiye'de TC vatandaşı oldukları ve yüzyıllardır bu ülkede yaşadıkları halde Ermeni, Süryani gibi hristiyan kökenli azınlıklardan ve yahudilerden devlet memuru, subay vb. olmadığı hatırlansın.) Toprak sahibi olup çiftçilik yapmaya çalışanları da pek görülmez. Çünkü kırsal alan insanı (köylü), dışarıya, yabancıya karşı daha hoşgörüsüzdür, daha kapalıdır. Bu nedenle ticaret yapmak, geceyi gündüze katıp bir miktar sermaye edinilebilirse, göçmen (işçi) için bir kurtuluş yolu olarak görünmektedir. Ayrıca ticaret, yaşanan ülkedeki bir tehlike durumunda (yükselen ırkçı, faşist, yabancı düşmanı hareketler) pıllıyı pırtıyı toplayıp gidebilme imkânı demektir. Köksüzlük, yabancılık duygusu, yalnızlık vb. göçmen işçiyi her zaman için için yiyen, kavuran ve sürekli tetikte tutan bir durumdur.

Dolayısıyla anti-semitizme malzeme oluşturan yahudi-tacir simgesinin kökenini yahudilikten çok buralarda aramak gerekiyor. Son yıllarda, arada bir gazetelere de konu olan yurtdışındaki bazı Türklerin zenginliklerinden dolayı, ırkçıların ve yabancı düşmanlarının, bütün Türklere "Almanya'nın yeni Yahudileri" demeye başlamaları da bunu gösteriyor.

Fakat, bütün bunlar, Avrupa ülkelerine siyasi mülteci olarak çıkan ve bir siyasi harekete veya partiye aidiyet bildirenlerin, yani kendilerini hem devrimci ve özellikle de

sosyalist olarak lanse edip hem de tüccarlaşanların durumunu açıklamıyor, meşrulaştırmıyor. Bu kişi ve grupların içinde bulundukları ülkenin dilini bir broşür ve gazete okuyacak, radyo dinleyecek kadar öğrenmemelerini, içinde bulundukları ülkenin, ilgilerine göre, sosyalist, liberter vb. hareket ve partileriyle, sendikalarla çalışmamalarını açıklamıyor, meşrulaştırmıyor.

Atölyelerinde onlarca işçi çalıştırdıkları halde, "Sömürülüyorum! Büyük Yahudi tüccarlar beni sömürüyor!" diye işçilerinden daha çok bağırarak ve insanların anti-semitik duygularına da seslenip kendi sömürüsünü gizlemeye çalışmalarını açıklamıyor, meşrulaştırmıyor. Yakınlarını turist, mülteci vb. olarak yasal ya da yasadışı yollarla getirip ucuza ve kaçak olarak çalıştırmalarını, aile içi emek sömürsü yapmalarını meşrulaştırmıyor. Hele KOBİ'lerinde (atölyelerinde, restoranlarında, inşaat şirketlerinde vb.) bildiri yapılmamış, kaçak, sigortasız vb. işçi çalıştırmalarını, insanların (yabancı olmanın getirdiği dil bilmezlik, yol yordam bilmezlik gibi) çaresizliklerinden yararlanarak düşük ücret ödemelerini, sendika sokmamak için siyasi ilişkilerini kullanmakla kalmayıp işi şiddet kullanmaya kadar vardırımlarını hiçbir şey meşrulaştırmıyor, meşrulaştırmaz.

Son olarak bir saptamamızı da burada aktaralım. Kimseye işçi olarak çalışsın dediğimiz falan yok. Ama altı-yedi aydan fazla işçi olarak çalışanlara, "Bravo iyi dayanıyorsun!" diye hayretle karışık küçümsemeyi, yurtdışındaki solcuların da dilinde "işçileşmek, partiyi işçileştirmek" vb. söylemler bulunmasına rağmen, açıklamak ilk başta biraz zor geliyor insana. Fakat sonradan bu arkadaşların işçi olmaktan, işçi olarak çalışmaktan pek hoşlanmadıklarını anlıyorsunuz. Çıkan sonuç şu: Ticaret yapamıyorsan, işsizlik parası alarak yaşayacaksın, yani aylıklığa övgü. Bu övgü, siyasi bir hareketliliğin, mücadelenin olmadığı yerde ve zamanlarda, yurtdışında ticaretin yanı sıra bir başka yozlaştırıcı, çürütücü faktör ortaya çıkarıyor: İnsanın üretim dışı kalarak kendisini gerçekleştirememesi, moral ve psikolojik çöküntü.

Sonuç

"Ticaret, dünyanın eşdeğer metalara indirgenmesi ve nicelik ölçülerine vurulması, nitelik, beceri ve somut emeğin zaman ve parayla, saat ve altınla ölçülebilen sayısal birimlere çevrilmesidir. Bu soyut nicelik dünyasını harekete geçiren şey rekabettir; yani, piyasadaki özkorunma mücadelesidir."(8) Rekabet düzeni olan kapitalizmin şiddet, yağma, talan ve köleleştirmedeki payı büyüktür. Çünkü normal koşullarda kapitalizmin kendi kendini koruma (özkorunma) tarzı tam bir ekonomik yamyamlık sürecidir; bir kapitalistin diğerini yutması ve sermayenin giderek daha az sayıda kişinin elinde merkezileşmesidir. Bu, kapitalist üretim tarzına özgü bir ritüeldir. Burjuvazinin düsturu "büyü ya da öl", kapitalizmin yaşam kuralıdır.

Ve Türkiyeli devrimciler özelinde de gördüğümüz gibi, ticaret insanı bireyleştirmiyor, bireycileştiriyor, bencilleştiriyor. İnsanları alıcı ve satıcı olarak tasnif ediyor. İnsana at gözüğü taktırp kârın tek boyutlu zihniyetini empoze ediyor. "Homo homini lupus"

(İnsan insanın kurdudur) zihniyetiyle evdeki eşeği boyayıp babasına sattırıyor. Her şeyi alınır ve satılır görüyor, gösteriyor. Kişisel çıkarı toplumsal, ortak çıkarın üstüne koyuyor, dayanışma ve paylaşma ruhunu öldürüyor.

Ayrıca, ticaret yapanlar artık daha az kitap okuyor, hatta hiç okumuyorlar, şiir yazmıyorlar, resim yapmıyorlar, çocuklarıyla oynamıyorlar. "Vakit nakittir" şiarıyla daha çok çalışıyorlar. Artık vakitleri de yok. Randevuları artık iş çıkış saatlerine veremiyorsunuz. Çünkü işten hiç çıkmıyorlar. İş onların işi nasıl çıksınlar. Cep telefonları da bu konuda en büyük yardımcı. İsterseniz yolda, kahvede, evde, tuvalette hep bürodaymışsınız duygusunu yaşayabilirsiniz. Artık konuşmalar, sohbetler iş saatleri arasında müşteri gelmezse, zaman kalırsa vs. yapılıyor. Ticaret insanı başkalarının olduğu kadar kendi kendisinin de polisi yapıyor ve hiçbir yerde rahat bırakmıyor vs. vs...

Özetin özeti, bir insan iyi ya da kötü niyetli ve masum ya da suçlu, burjuva ya da sosyalist olabilir, ama sosyalist tüccar/kapitalist/işadamı olamaz. Dolayısıyla, iyi niyetli, sosyalist tüccar/kapitalist/işadamı (Türk), kötü niyetli, burjuva tüccar/kapitalist/işadamı (Yahudi) yoktur. Bu ayrım milliyetçi ve ırkçı olması bir yana sahtedir. Sınıf perspektifinin sol tabandaki iğretiliğini ve solun popülizminin aşağıda, tabanda nerelere gidebileceğini göstermektedir. Devrimci kapitalizm, devrimci işadamı, devrimci ticaret diye bir şey olmaz. İşçi ve patron, sömüren ve sömürülen, üretici ve asalak bir sosyalist işçi partisinde, aynı statü içinde bulunamaz. Bulunuyorsa, ya partide bir problem vardır, bu parti marksist anlamda bir sosyalist işçi ve emekçi partisi değildir; ya da böyle bir partinin bu üyelerinin kişilikleri parçalanmıştır, şizofrendirler.

Hiçbir artı-değer üretmeden aracılık yaparak para kazanan tüccarlar, ticaretle uğraşanlar, bir parti kendisini açık açık devrimci, sosyalist ve işçi-emekçi partisi olarak tanımlamasına rağmen geliyorsa da gelsinler. Parti, gelenleri de belli ölçütlere göre eleyerek ilişkilerini uygun bir şekilde tanımlasın. Ama bu gelenler "normal" bir üyeyle aynı işleme de tâbi tutulmasın, onlara karşı sınırlamalar getirilsin, ayrımcılık uygulansın. Onlar da bir üye olarak bunları hissetsinler, bilsinler. Ya da sempatizan gibi partinin çevresinde bir yerlerde dursunlar.

Burada bir parantez açıp belirtelim. Fakat yine de bu söylediklerimiz, a- kapitalizmin kendisini üretmesindeki kilit bir faaliyeti yapanları (silâh üretimi ve ticareti vb.) ve b- üretken güçleri bozucu, ilerlemesini engelleyici ve hatta geriletici, bu nedenle de sosyalizm altında da yasak olacak (uyuşturucu ticareti, kadın ticareti, çek-senet tahsilatı, mafya vb.) faaliyetlerle, işlerle uğraşanları kapsamaz. Sosyalist iktidar altında yasak olacak hiçbir aktivite partinin değil içinde, çevresinde bulunacaklar tarafından yapıldığında bile kabul edilemez bir şeydir. Bunları söylemek bile gereksiz, ama ne yazık ki, küçük de bazı sol örgütlerin bu gibi işleri, "amaç araçları meşru kılar" anlayışıyla, örgüte/partiye gelir getirmek adına yapmış oldukları bilindiğinden, bunları burada söylemeye biz de mecbur kalıyoruz. Çünkü devrimci, sosyalist çevrelere uzak insanlar, dört beş harfin değişik kombinasyonlarından oluşan ve parantezler, kesme işaretleri, virgüller ve noktalarla birbirinden ayrılan bu gruplarla diğerleri arasındaki farkı zaman zaman gözden kaçırıyor, ya da dahası hiç görmüyor, anlamıyor.

Genel olarak kapitalizm, özel olarak da ticaret insanı bozulmaya, yozlaşmaya açık, elverişli hale getiriyor. Hele Türkiye gibi kapitalizme geç girmiş, "oluş" halindeki toplumlarda bu durum iyice yıkıcı oluyor. Metin Çulhaoğlu'nun deyişiyle, "Günümüz kapitalizminin, ekonomik ilişkileriyle, kültürüyle, ideolojisiyle, medyasıyla ve daha bilmem nesiyle bozamayacağı halk yoktur. Bu, insanların hiç uyanmayacakları anlamına gelmiyor elbette. Şu anlama geliyor: Her uyanmaya, şu ya da bu ölçüde bir bozulmuşluk eşlik edecek, her uyanış bir bozuluşla birlikte yol alacaktır."(9)

Dolayısıyla bir öncü olarak partiyi ve kadrolarını bu bozulmadan mümkün olduğu kadar korumak çok daha önemli hale geliyor.

Notlar

- 1- Sabri Ülgener; *Zihniyet, Aydınlar ve İzm'ler*, Mayaş Yay., 1983, s.19
- 2- *age.*; s.21
- 3- *age.*; s.20
- 4- *age.*; s.20
- 5- Coşkun Adalı; *Çıkış Hattına Doğru*, Sarmal Yay., İst.1999, s.190-191
- 6- Steven Lukes; "Marxist Düşünce Sözlüğü" içinde, s.15, İletişim Yayınları, 1983
"Daha genel olarak denebilir ki Marxizm gelişmiş bir ahlaki zorunluluklar teorisine değil, kendi ereklərini elde etme uğraşında hangi araçların caiz olduğuna ilişkin esinlendirici bir ahlaki görüşe sahiptir."
- 7- "Sol"umtrak gaflar", *Sol Dergisi*, Sayı: 28-29
- 8- Murray Bookchin; *Ekolojik Bir Topluma Doğru*, Ayrıntı Yay., İstanbul 1996
- 9- Metin Çulhaoğlu; "Beş Sorun ve Bir Öneri", *Sosyalist Politika*, Sayı: 22, Eylül 1999, s.36

TÜRKİYE SOSYALİSTLERİ VE KÜRTLER

Engin ERKİNER

Giriş

Türkiye sosyalist hareketi tarafından yapılan politik analizlerin ciddi bir eksiği var. Bu eksik, yaşanan coğrafyayı ve onun insanını yeterince tanımamaktan kaynaklanıyor. Politik analiz, teorik analizden ibaret değildir. Bu nedenle, politik bir analizin eleştirisi de sadece genel teorik doğrular temelinde yapılamaz. Sosyalistlerimiz arasında, parlak teorik analizler yapmakla birlikte, iş somuta gelince pratikten birşey anlamayanların sayısının az olmaması, hiç de garip değildir. Dahası, birçok sosyalist kişi ve örgütün söyledikleriyle yaptıkları arasında ciddi farklar bulunmasının nedenlerinden birisi de burada yatar. Söylenen kitaba uygun olmak zorundadır, pratikte ise başka şeyin yapılması gerekmektedir. Bu nedenle ikisi birden yapılmaya çalışılır. Böylece hem hayata hem de kitaba uyulur; kitapla hayat birbirine uymuyorsa, bu da o ikisinin sorunudur.

Türkiye için politik analiz yapmak oldukça zor; bu zorluk, ülkenin dünyadaki birçok gücün kesişme alanında bulunmasının yanı sıra, söz konusu alanın tarihten gelen çok kültürlü ve oldukça karmaşık yapısından da kaynaklanıyor. Türkiye insanı Anadolu olmasının yanı sıra Balkanlı, Ortadoğulu, bir oranda da Kafkasyalıdır. Türkiye Cumhuriyeti yönetimleri bu büyük çeşitliliğin değişik unsurlarını bir arada tutmaya çalışmak yerine, hepsini teke indirgemeye yönelmeyi tercih etmişler; bu konuda ya Kürtler örneğinde olduğu gibi kendileri açısından yeterince başarılı olamamışlar, ya da hedefledikleri Batılı tipinin bu toprakların insanına yeterince uygun olmadığı olgusuyla karşılaşmışlardır. Ortaya çıkan sonuç, uzun zamandan beri birlikte varolan değişik özelliklerin uyumlu bir karışımı değil, eklektik olarak yanyana durmasıdır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "batı ve doğuyu kaynaştırmaya çalışırken çift karakterli insanlar yarattık" saptaması, öz olarak doğru, ama eksiktir. Bir bütün olarak alındığında Türkiye insanında ikiden fazla karakter vardır. Cumhuriyet yönetimleri doğu ile batı'yı birleştirmeye çalışırken, bunları tek'e indirgemiş, yani doğu ve batı'nın ne olması gerektiğini de kendileri belirlemiştir. Hangi doğuyla hangi batı, doğu ve batı birer çeşit değildir ki! Balkan insanı -ya da o bölgenin güçlü etkisi altında kalmış insanlarımız- batılıdır, ama bu batılılık Batı Avrupalılıktan -ya da öyle olmaya öykünmekten- farklıdır; tıpkı Kafkas ya da Ortadoğulu olmanın farklı doğululuklar olması gibi.

Türkiye insanında bütün kişilikler bir aradadır; o Ortadoğulu, Batı Avrupalı, Kafkasyalı ve Balkanlıdır. Bu özellikler birleşmeden yanyana durur ve belirli bir dönemdeki somut kişilik ya da davranış 'arzu, "biraz ondan biraz bundan" karışarak ortaya çıkar; farklı bir somut durumda farklı bir karışımla karşılaşmanız da kuvvetle muhtemeldir.

Biraz daha özele inecek olursak; konu, Kürtlerle ve özellikle PKK'nin son yönelimiyle ilgilidir. Kürtler, Türklere göre daha Ortadoğulu bir halktır. Aynı olgu PKK için de söylenebilir. PKK, Türkiyeli birçok örgüte göre daha Ortadoğuludur. Bu bölge, Batı anlayışıyla kavranamaz. Bunun en canlı kanıtı Kürtlerin kendi arasındaki ilişkilerde görülebilir. Mahmut Bakı'nın İran Kürdistanı kökenli Kasımlı ve yanındakilerin İran gizli servisine öldürülmesi üzerine söyledikleri, bu bakımdan aydınlatıcıdır:

"Bu arada Kasımlı'nın 24 yıl ülkesinden ve dolayısıyla Ortadoğu'daki politik alışkanlıklar ve geleneklerden uzak kaldığını anımsatmalıyım. O, Avrupa kültürü ile büyüdü ve çoğu kez Kürt sorununa Avrupalı gözüyle baktı. Konuya çağdaş bir biçimde yaklaştı. Oysa ne Kürt toplumu ne de yöre ülkeleri toplumları o çağdaş düzeye erişmiş. Ortadoğu'da siyasi sorunlar yine yüzyıllar öncesinden gelen, kalıplaşmış ayak oyunları ile çözülüyor. Kasımlı bu oyunları göremedi. Ve bu oyunlara kurban gitti. Nitekim Talabani ve Barzani bu tür oyunları bildikleri, öngördükleri ve tanıdıkları için birçok katliam teşebbüsüne karşı yaşıyorlar. Onlar klasik Ortadoğu siyaseti oyunlarının bilincindeydiler. Kasımlı, Avrupa tarzı siyasi yaklaşımının ve açıklığının kurbanı oldu. O, İsveç veya Fransa'da çok iyi bir diplomat olabilirdi. Ama ülkesinde önder olarak ne kadar başarılı olduğunu gördük. Nitekim 1979'da Şah'ın "düşmesi"nden sonra bazı önderler arasında 'Biz mollalardan daha akıllıyız. Okumuş, yazmışız. Haklarımızı onlardan kolayca alabiliriz. Ne de olsa Avrupa tipi eğitim gördük' anlayışı geçerliydi. Ama süreç içinde mollaların Ortadoğu politikasını ve toplumunu PDK önderlerinden daha iyi çözdükleri ortaya çıktı. Avrupa'da geçerli olan kültür, siyaset ve toplum anlayışları Ortadoğu'da geçerli değil."(1)

Bir toplumun sınıf analizini yapmakla yetindiğinizde doğru -ama yetersiz- saptamalar yaparsınız. Teorik analiz ile politik analiz arasındaki fark da buradadır; ilkinde toplumun genel analiziyle yetinirsiniz, ikincisinde ise -ilkine ek olarak- bu toplumun nasıl değiştirilebileceği üzerine de saptamalar yapmanız gerekir. Burada, işin içine, genel bir sınıf analizi için gerekli olmayan olgular da girer. Şöyle de denilebilir: bir ülkenin genel sınıf analizini yapabilmek için o ülkeden olmak gerekli değildir. Örneğin İngiltere'de oturup Türkiye'nin sınıf yapısını doğru olarak analiz edebilirsiniz. Toplumu değiştirmek ise orada oturmayı, dahası -hatta daha önemlisi- toplumu iyi tanımayı gerektirir. Bunu özellikle belirtiyorum çünkü bir halktan olmak, o halkın içinde oturmak, o halkı ve ülkeyi gerektiği oranda tanımak anlamına gelmez.

Uzaktan bakarak Ortadoğu'yu anlayamazsınız; orada yaşamış, orayı tanımış olmanız gerekir. Ne var ki, sadece Ortadoğu'da yaşayarak o bölgeyi ve halkları yeterince tanımak da mümkün değildir. Ortadoğu'da yaşayarak Ortadoğu'yu anlayamazsınız, dışarıdan da bakabilmeniz, bunu yapabilecek düzeyde teorik bilgi ve hayat tecrübesine sahip olmanız gerekir.

Ortadoğu'da örgüt ve önder

PKK'yi -önemli bazı ayırım noktaları olmakla birlikte- bir Ortadoğu örgütü, Abdullah Öcalan'ı bu bölgedeki bir önder olarak ele aldığımızda; anlaşılabilir hatta çelişkili gibi görünen birçok tutum açıklığa kavuşur. Bu, herşeyden önce ne olup bittiğini anlamak için önemlidir. Anladıktan sonra herkes buradan istediği sonucu çıkarabilir, ama önce anlamak koşuluyla.

Ortadoğu bölgesindeki devrimci örgütlerin önde gelen ilginç özelliği, bulundukları alanı dünyanın merkezi, kendi yaptıklarını da eşi bulunmaz, ilk kez gerçekleştirilen şeyler sanmalarıdır. PKK'nin ve Ortadoğu'da konumlanmış çeşitli Türk ve Kürt örgütlerinin yayınlarında bu bölgenin dünyada önde gelen önemi hakkında birçok yazı bulabilirsiniz. Ortadoğu'nun önemli bir bölge olduğu kuşkusuz, ama ne var ki, tarih boyunca bu bölgedeki değişimler hep dışarıdaki güçler tarafından belirlenmiştir. Devlet sınırlarının çizilmesinde bile belirleyici olan bölge halkları ya da egemen sınıflar değil, Batı Avrupa ülkeleri ile ABD olmuştur. Bu nedenle sadece Ortadoğu'ya bakarak burayı anlamak mümkün değildir, dünya geneline bakacak ve onu anlayabilecek kadar birikimi olmayan Ortadoğu'yu da anlayamaz.

Biriciklik ve en üstün olma duygusu bir oranda bilgisizlikten, bir oranda da islamiyetten gelmektedir. İslam, yüzyıllardan beri, Türkler ve Kürtler dahil bölge halklarının yaşamına derin şekilde yerleşmiş, bölge halklarının kültürünün temel unsurlarından birisi olmuştur. İslamın etkisi dinle ilgisi olmayanlarda, tanrıtanımazlarda da görülebilir. İslam kendisini en üstün, benzeri bulunmayan bir din sayar, diğer tüm dinlerin üzerinde görür. Türkiye'nin en "modern" sol partisi sayılan ÖDP'ye bile yansıyan biriciklik duygusunun temelinde, bilgisizliğin yanı sıra islamın kültürel etkisinin de önemli yeri olduğu düşüncesindeyim.

PKK'de konuyla ilgili son örnek "kadın partisi"yle ilgilidir. Geçtiğimiz aylarda Batı Avrupa'da PKK'ye paralel faaliyet yürütecek olan bir kadın partisi kuruldu. Konuyla ilgili yapılan yayınlarda, böyle bir partinin ilk kez Kürt kadını tarafından kurulduğu yazıldı. Oysa ki, bırakalım başka bölgeleri, Batı Avrupa'da kimisi kurulmuş kapanmış, kimisi halen faaliyet gösteren, üstelik seçimlere de katılan kadın partileri var. Burada sorun sadece bilgisizlikten gelmiyor, insanların böyle bir inanca ihtiyacı var. Türkiye Kürtleri de tıpkı Türkler gibi derin bir kimlik sorunu yaşıyorlar. Bugünün dünyasında kendilerine bir yer bulamamışlar, ya da buldukları -bulundukları- yerle istekleri birbirinden çok uzak. Kürtlerde bu sorunun yok gibi görünmesi aldatıcıdır; yakın zamana kadar Kürt yoktu ki, Kürt kimliğinin sorunları olsun. Anadolu Türkleri için bu sorun Türkleşme akımıyla birlikte, Osmanlı'nın son dönemlerinde ve özellikle de Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra başladı. Anadolu Türkleri tarihte geç kalmış bir ulus, bu bölgedeki Kürtler ise çok geç kalmış. Bu nedenle, geç kalmış ulusçuluğun sorunlarını şiddetli biçimde yaşamalarında şaşılacak yan yok; hatta denilebilir ki, çok geç kalmış ulusçuluğun sancılarını Türklere göre daha şiddetli değil, biraz daha hafif yaşıyorlar. Anadolu Kürtlerinde -tıpkı Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde Türklerde görüldüğü gibi- tarihi kendisiyle başlatmak, bütün eski uygarlıkların yaratıcısı olmak akımı, bu "tarihsel"

akım, bir dönem Cemşid Bender’de ifadesini buluyordu, ama yayılamadı. “Türk Tarih Tezi”ni eleştirirken gerçekte yapılanın “Kürt Tarih Tezi” oluşturmaya yöneldiğini çeşitli uyarılar sonucu kısa sürede anladılar. Tarih sahnesine oldukça geç çıkan bir ulusçuluk için, geçmişte başka ulusçulukların yaptığı aşırı hataları tekrarlamamak, en azından aynı oranda yapmamak gibi bir olanak da var.

Ortadoğu önderi herşeyi bilir; kendisi için herhangi bir konuda az bilgili olmak, dolayısıyla fikir ileri sürmemek geçerli değildir. Abdullah Öcalan’ın üzerinde konuştuğu ve yazdığı konuları liste haline getirmek mümkün değildir. Savaş, kişilik sorunu, aile, sosyalizm, Türk ve Kürt tarihi, din, kadın, aydın... aklınıza ne gelirse. Zeki Müren öldüğünde onunla ilgili de bir değerlendirme yapmıştı. O’nun bu özelliğinin çevresinde yeralan çeşitli okumuş kişiler tarafından da sürekli beslenmesine bakıp, yanılmamak gerekir. Bu, bilinçli yaratılmış bir özelliktir; çeşitli kişiler tarafından desteklenmesi bu bilinçliliği ortadan kaldırmaz.

Ortadoğu bir peygamberler bölgesidir; Musa, İsa ve Muhammed bu bölgeden çıkmıştır. Buradan hareketle Öcalan, bölge halkları için sürekli inandırıcı olmanın ancak peygamberlikle mümkün olabileceği sonucuna varır. Rafine kültüre sahip okur, bu saptamayı gülümsemeyle karşılayabilir; bu ise, ne olup bittiğinden fazla şey anlamadığını gösterir. PKK sık sık hızlı değişiklikler yaşayan bir örgüt. Bu konudaki son örnek, silahlı savaşa son verilmesidir. On beş yıldan beri -yapılan başka faaliyetler olsa da- savaşa göre şekillenmiş bir örgütte, hem de kısa sürede savaşı bırakmaya karar veriyorsunuz. Bu kararın ilk ateşkese, 1993’e kadar uzanan bir geçmişi var, ama yine de oldukça hızlı ve radikal bir karardır. Bu kararın ardından PKK’nin parçalanacağını düşünenler, aradan aylar geçmesine karşın ciddi bir bölünmenin ortaya çıkmadığını gördüler. Uzaklaşanlar, kopanlar, moralleri ciddi olarak bozulanlar var; ama ciddi bir bölünme yok. Bunu sağlayan Öcalan faktörüdür. Önder kadrolar da dahil olmak üzere birçok kişi yönelinen yeni sürecin açıklamasını ancak oldukça yetersiz biçimde yapabiliyor. Bunun başta gelen çaresi, Öcalan’a inanmak ve bağlılıktır. Muhafifler, kuşku duyanlar, “sürece inanmayanlar” için ilk suçlama “Öcalan’ı ve onun şahsında PKK’yi anlamamak ve inanmamaktır”. Burada söz konusu olan şu veya bu oranda bilimsel değil, dini bir söylemdir. Öcalan’ın söylediklerine inanmamak ya da kuşkuyla yaklaşmak, kutsal bir kişiden ve onun temsil ettiği gerçekten kuşkulananmak demektir. Türkiye devletinin, en azından Öcalan’ın yakalandığı ilk dönemde, bu dinselliği anlayabildiği söylenemez. O nedenle, bir “terörist”i aciz duruma düşürme görüntülerini TV’lere yansıttı. Böyle bir girişim ters tepedi, nitekim öyle de oldu.

Öcalan konumundaki bir kişiye öncelikle saygı gösterilmesi gerekir. Devletin Öcalan ve Kürtlerle ilgili çeşitli planları var, bunları bütünüyle hayata geçirmesi pek mümkün gözüküyor, ama deniyor ve deneyecek. Öcalan’a “terörist” muamelesi yapıldığında devletin ciddi bir başlangıç yapması bile mümkün değildi. Devletin, özellikle de ordunun öğrenme yeteneğinin son yıllarda önemli oranda arttığı, Öcalan’a karşı kısa sürede gerçekleşen tutum değişikliğiyle görüldü. Devletin ve onun temel kurumu ordunun bu özelliğinin, ülkenin politik analizinde mutlaka gözönünde bulundurulması gerekir.

Kürt halkının önemli bir bölümünün gözündeki dinsel bir konum elde etmek için yıllardan beri sistemli bir çaba gösteren Öcalan, bu konumunu bilinçli olarak sürdürmektedir. İdamının büyük bir olasılık olarak gündemde olduğu duruşmanın hemen öncesindeki günlerde, kendisini ziyaret eden ailesine söylediği sözler açıklayıcıdır: Öcalan, doğduğu evin yerine büyük ve güzel bir ev yapılmasını istemiştir. “Ne var bunda?” denilebilir. İstenilen, “bir ziyaret yeri”nin yapılmasıdır.

Kesin sayıyı bilmiyorum, ama Öcalan için birkaç onla ifade edilebilecek sayıda insan kendini yaktı. Kendisinin bu tür eylemlere son verilmesi çağrısından sonra bile, azalarak da olsa kendini yakma olayları sürdü. Bunun akıl ve mantığa dayanan bir açıklamasını yapmak mümkün değildir. İnsanlar kendilerini yakarak yüce bir amaç, ulu bir insan için kendilerini feda ettiklerine inanmaktadırlar. Kişiyi böylesi bir eyleme iten asıl faktör, zorunlu olarak mistik bir karakter de taşıyan inancıdır. (Öcalan, bu eylemleri değerlendirirken, hiçbir peygamber için bu kadar çok sayıda insanın kendini yakmadığını söylemiştir.)

Çeşitli TV kanallarında yorumlar yapan hayatında PKK’li görmemiş “PKK uzmanları”, Öcalan’ın bu özelliğini halen anlayamamışlardır.

Öcalan’ın PKK’deki mutlak önderliğine bakarak “bu örgütte demokrasi yok” gibi sözler söylememek gerekir. Türkiye’de hangi örgütte demokrasi var ki, PKK’de olsun? Türkiye bir önderler ülkesidir. Parti önderleri, teoride olmasa bile pratikte, ölünceye kadar işbaşında kalmak üzere seçilirler. Demirel, cumhurbaşkanı olmasaydı, parti önderliğini bırakmazdı. Erbakan ancak partisi hakkında verilen kapatma kararıyla parti önderliğinden uzaklaştırılabilirdi. Türkeş vefat ettiği için yerine başkası seçilebildi. Çiller, hakkında çıkan onca yolsuzluk söylentisine karşın halen partisinin önderi durumunda. Sosyalist örgütlerde farklı bir işleyiş mi var? İsmail Bilen’in TKP’de yıllar süren tek adam’lığı, Behice Boran’ın TİP içinde gerektiğinde her türlü kuralı hiçe sayarak yaptığı keyfi uygulamalar... Diğer devrimci ve sosyalist örgütlerde de çok sayıda örnek bulunabilir. 1980 öncesi Devrimci Yol’un şeflik örgütlenmesi olmadığı söylenebilir; bu, bir oranda doğrudur. Ne var ki, bu durumda da sözkonusu olan örgütsel demokrasi değildir; tek şefin yerini çok sayıda şef almış, örgüt bu kişilerin ve onların etki alanlarının bir araya gelmesinden oluşmuştur.

Türkiye devrimci ve sosyalist hareketinin günümüzde de bu özelliğini aşabildiği, örgütsel demokrasiyi yaşama geçirebildiği söylenemez. Türkiyeli hiçbir sol örgütte önderlik PKK’deki kadar mutlak bir otoriteye sahip değil, ama bu, sözkonusu örgütlerde demokrasi olduğu anlamına gelmiyor. Örgütsel demokrasi konusunda ÖDP’yi mi örnek vereceksiniz, güldürmeyin insanı derim!

Sosyalistler ve PKK

Öcalan’ı ve PKK’yi birer Ortadoğu olgusu olarak kavrarsak, açıklanamaz ya da oldukça çelişkili gibi görünen birçok olgu açıklığa kavuşur. Öcalan’ın düşüncesinde sistematik

aramak boşunadır, bulamazsınız. O, son derece iyi bir taktikçidir; daha açık söylemek gerekirse, O'nun için stratejinin kendisi de bir taktiktir. Bu nedenle Öcalan'ın düşünce ve uygulamaları taktik ve taktik içinde taktik kapsamında ele alınmalıdır. Öcalan'ın herhangi bir düşünce ya da uygulamasından (veya bir dönemdeki düşünce ve uygulamalar bütününden) genel sonuçlara varmak, O'nun düşünce ve davranışını mantıksal sonuçlarına kadar götürmek, sistematize etmek yanlıştır. Böyle bir sistematik bunu yapanların kafasında olabilir, ama Öcalan'da yoktur.

Bu konuda örnek istemediğiniz kadar çoktur. Üç önemli konuyu ele alalım: Birleşik Kürdistan, Misak-ı Milli ve Kemalizm. Yıllardan beri, Öcalan ve PKK'ye göre, "birleşik ülke"yi savunmayan hain olarak görülürdü. Bir süreden beri durum değişti, "birleşik ülke" hayal olarak değerlendirilmeye başlandı. Dikkat edilsin; "böyle bir amaç bütün Ortadoğu haritasının değişmesini gerektirir, bunun içinse dünya çapında büyük bir altüst oluşa gerek vardır, bugün ve yakın gelecekte bunun koşulları görünmüyor" denilmiyor; kısaca hayal olarak değerlendiriliyor.

Misak-ı Milli konusunda geçmişte ve günümüzde söylenenler arasındaki fark daha da çarpıcıdır: "Misak-ı Milli, sömürgeci devlet tarafından Kürtlere dayatılmış bir olgu" olarak değerlendirilir, Türkiye'nin her yanında örgütlenmeyi savunan sol örgütler de, bu belirlemeden paylarına düşeni alırlardı. Bu örgütler, sömürgeciliğin uzantılarıydı. Öcalan, şimdi Misak-ı Milli içinde birlikte yaşamayı savunuyor. Bunun için yerine getirilmesini istediği bazı talepler var, ama önceden böyle birşey hiçbir biçimde savunulamaz hatta düşünülemezdi.

PKK'nin literatüründe "kemalist" olmak, bir insana ya da politik gruba yapılabilecek en büyük hakaretti. Birçok Kürt ve bu arada da bazı Türk devrimcileri, kemalizmin kötülükleri üzerine yıllarca, sayılamayacak kadar çok yazı yazdılar. Sonuçta kemalizm zayıf Türkiye burjuvazisinin -imparatorluk'tan gelen tarihsel özelliklerle birlikte ele alınması gereken- dünya görüşüdür ve kısaca azçok sistemli bir görüşler bütünü olmaktan çok, son derece pragmatist bir anlayış olarak değerlendirilebilir. Bu pragmatizmin Anadolu Türklerinin yakın tarihinde önemli yeri vardır. Kemalizme oldukça eksik bir burjuva devrimi, Batı taklitçiliği, eklektiklik gibi eleştiriler yöneltilebilir; bunlar doğrudur da; ama aynı kemalizm bir devletin kurulmasını ve eksikli bazı reformları da temsil eder. Kemalizm, en azından devlet kurulduktan sonra Kürtleri yadsıdığından, çok sayıda Kürt devrimcisinin kemalizmde olumlu hiçbir özellik görmemesi bir oranda anlaşılabilir; aynı şeyi Türk devrimcileri yaptığında ise anlaşılabilir.

Öcalan'ın son dönemde kemalizme yaklaşımı eskisine göre oldukça ılımlı. Öcalan kendine göre bir açıklama bulur, ama Türkiye solunun temel sorununun kemalizmden kurtulmak olduğunu savunanların nasıl bir çözüm bulacaklarını doğrusu ben de merak ediyorum.

Türkiye sosyalistleri arasında Kürtler konusundaki tutum, büyük oranda PKK karşısında alınan tutumla özdeşdir. PKK, Kürt halkıyla özdeş olmamakla birlikte, diğer Kürt gruplarından çok daha güçlü olması nedeniyle böyle bir özdeşliğin haklı nedenleri vardır. PKK'yle ilgili olarak alınan tutum kabaca üçe ayrılabilir:

Birincisi; PKK'nin varlığını Türkiye sosyalistleri için zararlı olan değerlendiren görüştür. Buna göre; PKK, Türk milliyetçiliğinin gelişmesine neden olmuş, sosyalistler milliyetçilik engeline takıldıklarından sınıfla ilişki kurmakta ciddi zorluklarla karşılaşmaya başlamışlardır. Bu eleştirinin ciddi yanı yoktur. Söz konusu gruplar PKK olmasaydı da işçi sınıfıyla önemli denilebilecek oranda bağ kuramayacaklardı. Bu gruplar açısından PKK eleştirisi, işçi sınıfı ve emekçi halka ulaşmadaki gerçek engelleri başka türlü göstermenin aracı olarak kullanılır.

İkincisi; Kürt sorununu politik malzeme aracı yapanlardır. Kürt halkını, onun haklarını savunmakla, bunu politik malzeme aracı yapmak birbiriyle ilgili ama aynı zamanda da oldukça farklı şeylerdir. Benzer bir yaklaşımı geçmişte kadın ve sosyalist demokrasi konularında da görmüştük. Bunlar önemli konular; ne var ki, yaklaşım yeterli birikim ve çözümleyiciliğe dayanmadığında, dahası, dışarıya karşı savunulan kendi içinde yapılamadığında, konuya "bu alanda iş var" anlayışıyla yaklaşıldığında, büyük gürültü ve tartışmaların sonucunda geride pek bir şey kalmamakta, bir dönem bir konuyla oyalanmış ve öne çıkar gibi görünmüş olmanın ötesine gidilememektedir.

PKK günlük politika konusunda bu gruplardan daha usta, dahası, yeni politikalara yöneldiğinde kimseye fikrini de sormuyor. PKK bu tür kişi ve grupların toplamından bile oldukça fazla güçlü, sonuçta bu kümenin her koşulda kendisini destekleyeceğini de biliyor. Kendini bu kesime mahkummuş gibi de hissetmiyor, kendisi açısından yaşanan dönemin gereklerine uygun her kesimle ilişki kurabilecek durumda. Bu nedenle, bu kesimin kendini PKK politikasına uydurmak için yaptığı büyük dönüşleri, düştüğü büyük çelişkileri sürekli sergilemek gerekir.

Üçüncüsü; Türkiye sosyalistlerinin kendi çizgilerini ve bağımsız varlıklarını sürdürmesi gerektiğini savunan kesimdir. Doğru, ancak fazla genel bir doğru. Bu genel doğrunun her dönemde nasıl hayata geçirilmesi gerektiği üzerine açılama yapmamak, sonuçta politikanın kenarında kalmak, sürekli politikayla uğraşırken apolitik duruma düşmek tehlikesini de birlikte getirir.

Burada marksistlerin yıllardan beri süren büyük eksikliğini görüyoruz: marksistler iyi eleştirirler, ama eleştirdiklerinin yerine yenisini koymakta, diğer bir deyişle kendi düşüncelerini hayata geçirmekte oldukça yetersizdirler. Marks'ın ünlü sözünü, "Filozoflar dünyayı yorumlamakla yetindiler, esas olan onu değiştirmektir" sık sık aktarırlar, ama hayata geçiremezler; iyi eleştirirler, ama yapamazlar. Eleştirmekle yapmak birbiriyle ilgili, aynı zamanda da oldukça farklı şeylerdir. Eleştirmeden yapmaya yönelemezsiniz, bir şeyi değiştirmek istiyorsanız önce ona karşı çıkmak gerekir. Neye karşı çıktığınızı, neyi değiştireceğinizi bilmeden birşey yapamazsınız. Bu ilk aşamadır, ama bunu neredeyse doğal olarak ikincisi izlemez. Bir olguyu eleştirmekle onu değiştirmenin bilgisi ve gereklilikleri birbirinden oldukça farklıdır. Politika, araçlarıyla birlikte düşünülmek zorundadır. Bu araçların yaratılması ve gittikçe artan oranda işlevli duruma getirilmesine yöneldiğinizde, genel teorik analizin gerektirdiğinin oldukça ötesinde başka bilgilere de ihtiyacınız var demektir. Hayatı değiştirmek iki yönlüdür. İdeal olan bu iki yönün, teorinin ve pratiğin birlikte gelişmesidir. Ne çare ki, Türkiye solunda bu iki yön keskin

denilebilecek oranda ayrılmıştır. Bir yanda “teorik” diğer yanda “pratik” gruplar bulunur. İlk grupta bulunanlar ikincileri teorik zayıflık, sürekli yalpalamak, ciddi çelişkiler içinde bulunmakla suçlarlar. İkinciler ise diğerlerini sürekli yazıp konuşmakla, analizler yapmakla ama birşey yapamamakla eleştirirler. İki tarafın da eleştirilerinde önemli gerçek payları vardır.

Somuta inerse; PKK ağırlıkla ikinci grubun kapsamına girer. Ciltlerce yayına bakarak bu örgütün teorik yanının da güçlü olduğu sonucuna varmamak gerekir. Öcalan başta olmak üzere çeşitli PKK yazarlarının pratik ve bu pratiğin teorisini yapma yanları oldukça gelişmiştir. Yaşadıkları bölgeyi ve Kürt halkını iyi tanıdıkları söylenebilir. Amaçladıklarına büyük oranda ulaşamadılar, ama Türkiye Kürtlerinin tarih sahnesine çıkması da büyük oranda onların eseridir. Bütün eksikliklerine karşın bu halkın yaşadığı büyük değişimi de yaptıkları arasına eklemek gerekir.

PKK şu veya bu isim altında bugünde ve görünebilir gelecekte bu topraklarda ciddi sayılabilecek politik bir güç olarak varlığını sürdürecektir. Gelecekte bölünebilir ya da zayıflayabilir, ama böyle bile olsa ortaya çıkacak parçalardan her birisi Türkiye sosyalist hareketinin boyutlarına göre yine de ciddi bir gücü temsil edecektir. Bu nedenle, Türkiyeli sosyalist örgütler bu kesimle uğraşmak zorundadırlar. “Kürt halkının barış ve demokratik haklarını elde etme çabasını destekleriz”le yetinen bir yönelim, politikasızlıktan başka şey değildir. Türkiye için oldukça önemli bir konuda politik görünmek adına apolitik olmaya yönelmektir. Burada önemli olan niyet değil -hiçbiri sosyalist politika dışına düşmeyi istemez- sonuçta varılan yerdir.

Lenin’in birçok tezinin yaşadığı ülkenin ve dönemin koşullarıyla ilgili olduğunu ve bugüne aktarılamayacağı -ya da bu aktarmanın büyük ihtiyatla yapılması gerektiği- söylenebilir. Lenin’in bugün için en öğretici yanı, sosyalistlerin nasıl politika yapmaları gerektiğiyle ilgilidir. Sosyalist, içinde yaşadığı toplumdaki her önemli konuda taraf olmak, bununla ilgili görüş geliştirmek, dahası bunları uygulamaya yönelmek zorundadır. Bunları yapmak için burjuva demokrasisiyle sınırlı bir perspektifi ya da Avrupa Birliği’nden demokrasi beklemeyi savunmak gerekmez. Sosyalistlerin barış ve demokratikleşme gibi konularda kendi görüşleri olmalı ve bunları yazmak ve başka görüşleri eleştirmekle de yetinmemelidirler. Politikada taraflarlardan birisi olmak sadece görüşlerini ifade ederek olmaz.

PKK, bundan sonra hangi ad altında olursa olsun, önemli bir Türkiye olgusudur. Bu hareketin nasıl bir gelişme göstereceği sosyalistleri yakından ilgilendirir. Daha açıklayıcı olması için örneklemeye de gidilebilir: Yeniden grubu ve eski Devrimci Yol’un bugüne uzanan çeşitli grupları PKK’dan daha tutarlı ve sosyalizme daha yakın değildirlir. Denilebilir ki, bunun tersi daha doğrudur. PKK içinde sosyalistler vardır, ama bu örgüt bir bütün olarak alındığında sosyalist olarak nitelendirilemez; ama Devrimci Yol’un bugünkü uzantılarına göre sosyalizme daha yakındır. Devrimci Yol’un geçmişteki onca büyüklüğüne karşın Türkiye toplumunun genelinde ya da bir bölümünde yaratabildiği önemli bir değişim yok iken, PKK için bunun tersi geçerlidir.